

The Project Gutenberg eBook of Työn kourissa: Romaani, by Selma Anttila

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Työn kourissa: Romaani

Author: Selma Anttila

Release date: July 4, 2016 [EBook #52497]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK TYÖN KOURISSA: ROMAANI ***

Produced by Juhani Kärkkäinen and Tapio Riikonen

TYÖN KOURISSA

Romaani

Kirj.

SELMA ANTTILA

Otava, Helsinki, 1919.

I.

Seppä Henrikssonilla oli tapana tehdä kaikki perinpohjin, ylen jyvettä ja tukevaa. Nyt hän rakensi itselleen uutta kotia, ostettuaan kylän vanhalta räätälistä hänen tilavan asuinrakennuksensa, jonka oli purkanut ja kuljettanut omalle maapalstalleen. Ja mäelle nousi vähitellen uusi talo ja hiukan erilleen siitä laajahko paja ja myöhemmin aitta, sauna ja navetta latoineen.

Päärakennukseen nähden seppä ei kuitenkaan tyytynyt siihen, että oli sen uudestaan pystyttänyt.

— Sen pitää olla niin luja, ettei henkeä läpäise, — sanoi hän.

Sitten hän kesällä valmisti tiiliä ja pisti kuhunkin tiileen reiän. Kun häneltä kysyttiin, mitä se reikä

siinä tiilessä toimitti, sanoi seppä:

— Kai se reikä siinä pysyy kuin tiilikin, kun siitä naulan seinään lyö.

Ja niin hän tekikin. Rakennus sai siten tiilipeitteen, joka rapattiin valkoiseksi.

Tulos oli kerrassaan hämmästyttävä. Koko kylä ja pitäjä, vieläpä ulkokuntalaisetkin ihmettelivät, mikä pappila se sellainen valkoinen, uusi rakennus oli laakealla mäentöyräällä, ympärillä kiviaita ja hiukan peltomaata. Mutta kun kirkkoa tähyilevä silmä osuikin sen sijaan näkemään tukevanlaisen pajan erikoisessa sitä varten aidatussa tarhassa, ymmärsivät oudotkin, että siinä asui vain joku vauras käsityöläinen.

Päärakennus olikin vähän liiemmäksi tyhjentänyt Henrikssonin varat ja innon. Ulkorakennukset jäivät vähemmälle varustamiselle ja näyttivät hiukan mitättömiltä komean asuinrakennuksen läheisyydessä. Aitta ja sauna olivat kyllä somat ja uusi rinteli hohti valkoisena ja vastaveistettynä, mutta navetta, talli ja lato yhtenä jonona ja saman katon alla oli jokseenkin vaivainen rakennus, varsinkin jyrkän olkikattonsa vuoksi, jonka korret tuppasivat aina roikkumaan oville.

Sepän nuori emäntä Ulla oli tuotu toisesta kylästä ja häät vietetty oikein komeat. Hän oli talon tytär ja sai myötäjäisiksi muutamia satoja ruplia ja runsaat kapiot, eläimiä, ryijyjä, peitteitä, liinavaatteita, silkki- ja musliinihameita sekä tarvekalua kaikenlaista.

Henriksson oli myöskin talollisen poika, ja käsityöläismestariksi päästyään hän oli rovestin toimesta saanut nimeensä ruotsalaisen "son"-päätteen. Karl Henrik Henrikinpoika Tuomalasta oli sillä tapaa tullut Henriksson. Yleensä häntä kylässä mainittiin mestariksi tai, jos tahdottiin olla täsmällisiä, seppämestariksi.

Sepän emäntä, reipas ja aina liikkeellä oleva nuori nainen, lauloi paljon askarrellessaan sisällä ja navetassa ja pääsi pian kyläläisten erikoiseen suosioon. Mutta hänen laulunsa olivat hengellistä laatua ja pukunsa aina sama harmaa kotikutoinen. Ne kirjavat silkit ja musliinihameet sekä "tykkimysyt" koreine nauhoineen, vieläpä krinuliinitkin, jotka nyt olivat aitassa, todistivat kuitenkin hänen ennen olleen mieleltään toisenlaisen. Vielä nytkin joskus suurissa häissä hän "mestarin" vakavasti vaadittua piti välkkyvää, vihreäsilkistä "tykkimysyä", jonka kirjaillut nauhat ulottuivat täyteläiselle povelle, ja tummapohjainen, vihertävä, täplikäs musliinihame valui laajapoisuutena lanteilta aina maahan asti. Lyhyt liivi oli uumalta tiukka ja kalanluilla pönkitetty, joten nuoren emännän melkein liiaksi täyteläinen vartalo kiristyi pyöreäksi ja aika somaksi.

Eikä seppä itse ollut arvostaan vähemmän tietoinen. Ylpeänä eukostaan hän kulki suorana, veitikkamaiset, tummat silmät tiukasti eteenpäin tähdättyinä, yllänsä pitkäliepeinen, musta, hiukan karkeanlainen sarkatakki ja vasikannahkaiset narskuvat kengät jalassa.

Myöhemmin, kun häät olivat painuneet paremmalle puolelle toisena ja kolmantena päivänä ja ukot maistelleet esituvan puolella kotipoltoista runsaanlaisesti, hörpäten palan painimeksi monet kannulliset emännän väkevää olutta, kuului Henrikssonin mörisevä ääni yli muiden laulua yritellessään, ja hänen emäntänsä ilme kävi yhä vakavammaksi ja päättyi harmin punaan. Mutta samassa hän myös keksi keinon, valjastutti hevosen ja pyysi kylän nuoria miehiä "taluttamaan" ukkonsa rekeen, ja niin mentiin kunnialla kotiin eikä kukaan saanut nähdä mestaria pöydän tai penkin alla kolmantena häpäpäivänä, kuten yleinen tapa muuten oli.

Mutta vaikka Ulla-emäntä piti ukkonsa kurissa ollessaan häissä ja muissa pidoissa itse mukana, ei hänen vaikutuksensa ulottunut "paistinajoon".

Seppä Henrikssonilla oli oma "lääninsä", jonka hän oli ottanut summakaupalla. Hän teki kyläkunnassaan talojen jokapäiväiset pajatyöt, työkalujen korjaukset, valmisti nauvoja, veitsiä ja kirveitä, viikatteita, sirppejä ja kaikenlaista pienempää tarvekalua ja sai kaikesta tästä palkakseen sovitun määrän viljaa ja muita luonnontuotteita. Joulun tienoilla hän sitten lähti paistinajoon käyden talosta taloon muka perimässä saataviaan. Itse asiassa hän kuitenkin oli vain kestitettävänä, saaden rekeensä pienempiä tuliaisia: limppuja, munajuustoja, voita, lampaanjalkoja, rievviä ja nisupullia. Suuremmat jyväsäatavat, halot, rehut ja heinät talolliset kyllä toimittivat sepälleen kotiin.

Tämä paistinajo oli emännän kauhistus, sillä seppä ei pysynyt koko jouluna tolkullaan. Kun yhdestä humalasta toipui, niin toiseen jo kiireellä ajoi ja aina laulaen ja kerskuen kotiin palasi, ellei häntä viina vallan rentona reessä pitänyt, niin että oli täytynyt ottaa kyytimies ja sitten emännän kanssa yhdessä sisään kantaa.

Yhä harvemmin mestari sai emäntänsä pukeutumaan juhla-asuun. Ullan omatunto oli herännyt tuomitsemaan kaiken salaisen viinanpolton synniksi ja häpeäksi, ja juopumisen pahetta oli hänen mielestään vältettävä. Ja kun Henriksson yhä useammin paistinajojen välilläkin kulki juomareisuilla,

alkoi hän sitä hartaammin veisata hengellisiä lauluja ja lukea Jumalan sanaa. Kotona hän hartauttaaan enimmäkseen harjoitti, sillä kirkkoon oli pari penikulmaa, ja heidän hevosensa oli hukattu pois, kun ei heillä maan hoitamisesta oikein tolkkua tullut eikä hevosta muutenkaan ajoihin tarvittu. Kyläläiset kyllä aina auliisti antoivat hevosen, kun siten pääsivät tuomasta entistä luvattua määrää heiniä ja kaurjoja.

Yhä hartaammaksi Ulla muuttui yksinäisinä hetkinään mestarin ollessa työmatkoilla tai juomaretkillä, rukoillen armahdusta tässä tyhjyydessä ja synninlaaksossa, uskaltamatta ääneen suruaan valittaa. — Kunhan Kaikkivaltias katsoisi armollisesti hänen puoleensa ja soisi siunatun lapsen, poikalapsen, joka olisi isällensä otollinen ja tulisi hänelle hyväksi esimerkiksi, ettei enää kehtaisi eikä voisi poikansa vuoksi itseään alentaa! —

Tämä oli hänen ilta- ja aamuhuokauksensa, kun hän yksinäisessä talossaan toimitteli ilta-askareitaan ja aamulla varhain, ennen päivännousua, kävi eläimiä ruokkimassa.

Toisin oli laita, kun mestari oli kotona. Pajassa tohisi ahjotuli, niin että se kuului peltojen poikki kauas maantielle, ja vasara kilkutti aikaisesta aamusta herkeämättä kuin kellon naksutus. Iloiset äänet täyttivät pajan ja pajamäen. Siellä oli kärryjä, pyöriä, työaseita ja kalua kaikenlaista. Hevoset seisoivat pitkässä rivissä aitaan sidottuina odotellen kengitystään tai isäntiään. Nokisia miehiä työntyi tupaan aterioimaan avaten runsaat ruokakonttinsa ja vetäen esille herkulliset eväät, emäntiensä parhaat rievät, juustot ja voit, kinkut ja muut lihat, sillä jokainen tiesi, ettei Lehvin sepän emäntä niitä hyväksyisi mestarille ruuaksi, elleivät ne olleet kaikkein parasta lajia.

Ulla-emäntä oli tehnyt sen havainnon, että hänen rukouksensa oli kuultu. Salaperäinen riemu täytti hänen sydämensä ja loistavin kasvoin ja vapisevalla äänellä hän viritti usein aamuvirtensä, kirkkaan ilonkyyneleen vierieissä hiukan kalvenneille poskille. Mestari siveli hiljaa ja hellästi kovalla moukarin karaisemalla kourallaan vaimonsa tummaa päätä ja sanoi hymyillen jonkun mehevän sanan. Silloin Ulla hotaisi häntä kämmenellään ulottumatta hipaista muuta kuin parransängestä karkeaa leukaa, kun jo tunsi kaksi kouraa hartioissaan ja kieppui ympäri, sepän nauraa hohottaessa:

— Näin se pappilan muori paistia kääntää. Vai poika, ha, ha, toinen mestari, pikku mestari! — ja yhä hohottaen seppä harppasi pajaansa ja kertoi siellä ukoille iloisen uutisen.

Pian oli siitä levinnyt tieto kaikkialle, ja ihmiset kuiskailivat, että mestarille oli tulossa pikku mestari.

Ja kun sitten sepän emäntä sai ylen reippaan pojan, oli kaikki juuri niinkuin ollakin piti. Nimi "pikku mestari" oli jo ennen pojan syntymää niin monasti kuultu Henrikssonin pajassa, että se nyt vain varmistui ja sovitettiin kohdalleen. Ja vaikka pappi komeissa ristiäisissä antoi pojalle nimet Karl Henrik isän mukaan, ei niitä kumpaakaan käytetty kotona eikä kylässä.

Pieni veitikka, tukeva maalaislapsi, kasvoi äitinsä rinnoilla vahvaksi ja oli kova tappelemaan. Molemmat, äiti ja poika, olivat varmat asiastaan: toinen siitä, ettei tahtonut eikä voinutkaan aina olla pojan kanssa, ja poika siitä, että hänen oli saatava muutama kerta päivässä "namia" äidiltä, vaikka olikin jo hampaat suussa ja itse osasi selvin sanoin pyytää: — Uuras tahtoo namia, äiti! ja kun ei yksinkertainen pyyntö auttanut, tarttui hän äidin hameeseen ja kiskoi kaikin voimin nauraen ja itkien, karttaen ja parkuen niin sisukkaasti, että äiti aina lopulta myöntyi.

Isä kiusoitteli usein sanoen: — Oletpa sinä koko uuras, uuras, uuras! — ja tätä hokiessaan hän notkisteli polviaan pajaan mennessään.

Mutta poika näytti sittemmin olevan uuras muissakin suhteissa. Isän tupakkilauta, jossa oli leikkuuterä saranoilla kiinnitettynä, oli pojalle kovin mieluisa kapine, ja mitä hän vain käsiinsä sai, kävi hänelle tupakasta ja joutui terän alle. Kirveet penkin alla pihdissä, veitset, porat, höylät ja sahat, kaikki oli poika uuras sieppaamaan, ja ennenkuin täytti toista ikävuottaan hän kiipesi polvenkorkuisen pajankynnyksen yli, vaikka sitten muksahtikin pää edellä noesta mustalle multalattialle.

— Uuras, Uuras! — huusi isä ylpeydestä hytkyen ja kantoi kirkuvan pojan äidille tupaan.

Vähitellen tarttui tämä isän antama nimi kaikkien mieleen, ja ilman muuta sopimusta hän sai nimekseen Uuras.

Pitkällinen imettäminen liitti äidin ja pojan läheisesti toisiinsa. Ulla-äidin ajatukset liitelivät kauas, lapsen levätessä hänen povellaan, kauas etäiseen tulevaisuuteen, jonka piti suoda hänen lapselleen sellaista, mitä hänen vanhempansa eivät osanneet oikein kuvitellakaan.

— Voi sinua, piipattaja, — puheli hän pojalle, — sinä saat mennä maailmalle ja nähdä ja kuulla uusia!

Niihin sanoihin sisältyivät Ulla-äidin salaiset ajatukset poikansa tulevaisuudesta. Hänen piti saada käydä pystyssä päin ja kompastelematta; jokin salaperäinen kaitselmus ohjaisi häntä onneen. Mikä se

onni oli, sitä hän ei varmasti osannut itselleen selvittää. Mutta hänen uskonnollinen mielenlaatunsa kohosi arkielämän yläpuolelle rukoillen ainokaiselleen sielunvoimaa ja hengenrikkautta. Samalla sivalsi tämä äidinylpeys kuitenkin häntä itseään ikäänkuin moittien siitä, että hän oli lapselleen toivottanut maallisia koettelemuksia, joita ilman nuo hyvät lahjat olivat hänen mielestään saavuttamattomat.

Hänen pojalleen piti paljon annettaman, niin että hänkin voisi paljon antaa ja paljon tehdä, — se oli Ulla-äidin toivomus.

II.

Lehvin koulu oli pitäjän ainoita ja ensimmäisiä, rovestin toimesta perustettu vastoin isäntien tahtoa, he kun pelkäsivät siitä koituvan ylettömiä maksuja ja lapsille ajanhukkaa. Kukin ajatteli itsekseen: — En minä vain lapsiani kouluun pane, ei minulle lisämaksuja tarvitse säilyttää.

Kylä kuului rikkaaseen seutuun, missä talot upeina ja uusina muodostivat ryhmiä tai olivat hiukan erillään toisistaan. Naapuruussuhteet pidettiin pyhinä ja loukkaamattomina. Pahoja puheita pelättiin, sillä sellainen vaikutti lamauttavasti läheisten naapurien kesken, missä jokapäiväinen elämä oli kehittynyt aivan yhteiseksi. Pienimmillään lomahetkillä pujahdettiin naapureihin, ja lapset tepastelivat yhtä paljon kylän lattioilla kuin kotosalla. Karjat kulkivat samoja kujia rakennusten nurkitse etsien kukin tiensä omiin tarhoihin ja tanhuoille. Koiratkin kujeilivat kylän piholla kuten omillaan nostaen yhteisen rähäkän, kun vieras raitilla ajoi. Silloin tulikin niin kova meteli, että jokaiseen akkunaan maantien varrella ilmestyi pää pään viereen ja lapset kelkkoineen, pitkät kynttilät nenässä, pysähtyivät tien viereen katselemaan.

Koululle oli vuokrattu erään talon esitupa luokkahuoneeksi ja sen perällä kaksi kamaria opettajan asuttavaksi. Varsin rauhaisa paikka se ei ollut maantien risteyksessä, josta tiet haaraantuivat asemalle, pitäjän kirkolle ja lähimpään kaupunkiin. Pihan nurkassa oli kiikku ja siinä melkein aina joku kyläläinen tai outo vaeltaja lepoa nauttimassa taivallettuaan pitkät matkat. Ja ensin alussa, kun koulu oli aivan uusi ja outo ilmiö kylässä, kerääntyi tielle aitaan nojautuen kyläläisiä ja ulkokuntalaisiakin katselemaan lasten leikkiä, jota opettaja johti.

Siihen aikaan, jolloin ensimmäiset koulut perustettiin, ei vielä oltu niin vaateliaita opettajain täyspätevyuden puolesta. Lehvin kouluun otettiin opettajaksi muuan nuori pohjanmaalainen nimeltä Tohu. Hän oli itseoppinut, kirjoitti sujuvaa käsialaa toimittaen kylällä kaikki kynätehtävät ja puhui kaunisti, puhdasta suomenkieltä ilman minkäänlaista murteellisuutta, niin että häntä Lehvin kylässä pidettiin jo senkin vuoksi herrana.

Opettaja Tohulla oli myöskin laulun lahja; joten hänen johtamansa lastenleikit kävivät erittäin viehättäviksi nurmisella pihamaalla, eivätkä kyläläiset ja sivukulkijat malttaneet olla pysähtymättä katselemaan ja innostuneesti seuraamaan pienokaisten puuhia.

Oli jo syyspuoli kesää, kun Tohu oli saapunut kylään ja heti aloittanut toimintansa niiden muutamain oppilaiden kanssa, jotka olivat heti ensimmäisenä päivänä ilmoittautuneet. Näiden joukossa oli myöskin Lehvin sepän ainoa poika. Uuras oli jo kahdeksan vuotta täyttänyt, mutta suurikasvuisena hän näytti vähintään kymmenen vanhalta.

Hän seisoి nyt keskellä piiriä ja katseli kiinteästi opettajaan, tarttuen lujasti hänen käteensä. Jotkut toiset tekivät samoin, mutta Uuras työnsi heidät syrjään, loistavin katsein anastaen opettajan parikseen. Silloin opettaja irroitti pienen käden vaatien Uurasta pysymään vielä vapaana.

Nyt järjestettiin leikki, ja opettaja tarttui erään pikku tyttösen käteen. He kaksi ottivat kiinni taas toiset kaksi, pysyen kaikki käsi kädessä, ja niin tavoitettiin vähitellen koko luokka yhdeksi ketjuksi. Lopulta ei ollut muita jäljellä kuin Uuras, sillä "mies se, jota ei kiinni saada" oli opettaja sanonut, ja Uuras tahtoi olla mies. Toisten oli vaikea tavoittaa vikkelasääristä poikaa, joka kieppui keskivaiheilla viisaasti karttaen ketjun päitä, missä kädet uhkasivat ottaa kiinni. Paraiten hän pysyi turvassa ketjun selkäpuolella, koska etupuolella yritettiin nopeammin muodostaa piiri hänen ympärilleen.

Katselijat huudahtelivat aidan takana jännittyneinä: — Kas noin, käänny ympäri, soh, soh, pujahda aukosta, juokse — juokse, se tavoittaa selästä!

Jännitys yhä kasvoi, ja ajomiehet, seisten työkärryillään matkalla pellolle eloja hakemaan, pysäyttivät hevosensa ja jäivät katselemaan.

— Peijakas, sepäs puikkelehtii kuin syöstävä. Kas, jo meni säerien välistäkin! Ha ha ha! — He nauroivat täyttää kurkkua.

Mutta Uuras kiiti pitkin pihaa silmät kiiluvina kuin ainakin vainotun, vilkuen joka puolelle, missä vaara vaanisi. Hän pysyi aina puolustusasennossa, koskaan tekemättä tarpeetonta liikettä. Se oli hänessä aivan vaistomaista.

Viimein opettaja pani ehdon suodakseen reippaalle pojalle voitonkunnian lopullisesti, ja rivin seistessä pihan laidassa mahdollisimman kaukana tikapuista, jotka veivät asuinrakennuksen katolle, hän komensi:

— Pysähtykää kaikki! Jos Uuras pääsee koskemattomana rakennuksen katolle, on hän leikissä voittanut!

Samassa tuokiossa pujahti Uuras poikkinaisen säleen kohdalta ulos pihasta rakennuksen taakse ja kiipesi hirsipäistä nurkkaa myöten katolle. Räystäs teki kiusaa, mutta päädyn puolella eivät kattolaudat ulottuneet kovinkaan leveälle, ja kurkottaen tukevia käsivarsiaan ja iskien paljaat varpaansa tuulen ja sateen halkaisemiin hirsien päihin, hän pääsi kuin pääsikin suurella ponnistuksella kiskomaan itsensä ylös lahonneelle pärekatolle, josta kappaleita lohkeili hänen haparoiviin sormiinsa. Huohottaen hän pian ilmestyi katon pihanpuoleiselle sivulle ja istui tikapuiden ylimmälle puolalle heilutellen pyöreitä ja ahavoittuneita sääriään.

— Hei, hei, hei, pikku mestari! — kuului pihasta ja varsinkin maantieltä.

Ja sitten taas rattaat ratisivat jatkaen matkaansa, ja katselijat hajaantuivat, samalla kuin opettaja keräsi lapset luokkaan.

Mutta pikku Uuras oli leikissä riehaantunut. Hän ei malttanut laulussa pysyä alallaan toisten joukossa, vaan harppaili innoissaan paikasta paikkaan ja jutteli ääneen, niin että Tohu monasti varoitettuaan lopulta pisti hänet mustan taulun taakse nurkkaan. Muut oppilaat jatkoivat lauluaan salin toisella puolella, mutta äkkiä kaikki hypähtivät kamalasta ryskeestä.

Uuras oli työntänyt mustan taulun nurkastaan kumoon lattialle. Itse hän seisoi kalpeana ja uhittelevana sojottavien taulunjalkojen välissä. Opettaja otti häntä kädestä kiinni, haki pöytälaatikosta pienen vitsan ja piiskasi nykivää kättä kourassaan, mutta jokainen isku koski hänen omaa kättään yhtä kipeästi kuin pojankin. Senjälkeen olivat opettaja ja oppilas taas hyviä ystäviä, eikä ollut niin pitkää matkaa, jota ei Uuras olisi juossut opettajan asioilla, eikä niin vaikeaa läksyä, ettei opettaja olisi sitä saanut hänen päähänsä päntätyksi.

III.

Eräänä päivänä kevätkesällä nousi sepän kujaa pitkin, joka erosi maantiestä suoraan valkoista asuinrakennusta kohti, hevostenkuorma, jossa oli kaikenlaista muuttotavaraa. Leveä, sivusta vedettävä puinen sänky, kiikkutuoli ja suuri fiikus olivat siinä huomattavimpina, ja niiden alla ja ympärillä kiuluja ja saaveja, vaatteita, mattoja, pärekoppia kaikenlaisia ja ylimmäisenä ompelukone.

Kuorman vieressä taivalsi pitkä ja hento naisihminen, ja hänen jäljessään hyppeli vähän toisella kymmenellä oleva vaalea tyttö lyhyessä töppöhameessa, joka teki hänet oudoksi ilmiöksi tällä seudulla, missä pikkutyötötkin käyttivät nilkkaan saakka ulottuvia hameita. Hänellä oli pieni olkihattu pääntytyyrällä, ja pitkä tukka hulmusi vapaana hartioilla irtaantuneena palmikoista, joista toinen vielä nimeksi oli pysynyt koossa, mutta pyrki luonnolliseen vapauteensa. Tyttönen hyräili polkansäveltä ja juoksi kilpaa varpusten kanssa, jotka hyppelivät maantiellä tai iloisesti sirkuttaen lentelivät edestakaisin. Kuorma pääsi vihdoon kujaa myöten ylös mäelle asti. Sepän emäntä katseli Uuraan kanssa akkunasta ja meni tulijoita vastaan, kun he saapuivat portin kohdalle.

— Päivää!

— Päivää, päivää!

— Terveisiä Helsingistä. Nyt sitä sitten tullaan, — sanoi vaimo.

— Niin kai, — myönsi sepän emäntä. — Ja tämäkö sitten on Anja?

— Onhan se... niiaa nyt nätisti, — kehoitti vaimo.

— Olisikos aikaa käydä sisään? — kysyi emäntä.

Kyytimies oli kuormansa kanssa pysähtynyt tielle ja poltteli piippua.

— Mitä tämä isäntä sanonee, — arveli vaimo katsoen hevostmieheen.

— Mitäs siitä, hyvä on aina hyvä, kun kerran kutsutaan. Ja kaihan se kahvi näille matkalaisille hyvää tekee, — selitteli ukko. — Ja kylmänä siellä on kaikki paikat Tupalassa. Viekö muuri enää savuaankaan ilman laittamista, kun koko talven on kylmillään ollut.

— Henriika tekee sitten hyvin ja käy tänne esituvan puolelle ja Anja ja isäntä myös.

Uuras oli kovin utelias näkemään läheltä näitä tulokkaita, joita oli odotettu jo pari viikkoa, ja vaikka hänen oikeastaan olisi pitänyt mennä pajaan isälle palkeita painamaan, istui hän vain tukevasti tuvan pöydän päässä ja tarkasteli hiukan ylenkatseellisesti pienen tytön kaupunkilaista ulkomuotoa. Hän oli siinä iässä — kolmentoista — jolloin pikkutyöt eivät viehätä naisina, vaan ainoastaan leikkitovereina. Ja sepän Uuraalla oli siinä suhteessa hyvin suuret vaatimukset, mitä reippauteen tuli.

Lapset katselivat toisiaan salavihkaa ääneti, Anja heilutellen jalkojaan leveässä, kahdenistuttavassa kiikkutuolissa keskellä tupaa ja palmikoiden tukkaansa suu mutussa ja katse tähdättynä alas pitkin pienen, nykeröisen nenän vartta. Hän oli harvinaisen vaalea lapsi, melkein valkoinen tukka kuin pehmeää silkkiä ja silmät siniharmaat, kasvojen väri tervettä ahavoittunutta punaa ja hiukan kesineitä täpliä kaulalla ja leuassa. Aurinko oli liian rutosti pidellyt arkaa ja hienoa kaupunginlapsen hipiää pölyisellä maantiellä.

Mitä kauemmin Uuras tyttöä katseli, sitä enemmän teki mieli vetää hänet pois kiikkutuolista tukkaansa letittävästä.

— Tule pihalle! — sanoi hän viimein malttamatta katsella loputonta hommaa.

Tyttö nosti päätään ja katsoi valkoisten silmäripsiensä alta poikaan kuin uneksiva, joka ei luullut olevansa todellisuudessa.

— Minne pihalle? — kysyi hän hitaasti.

— Tuonne aitan eteen, — sanoi Uuras, jolla oli omat syynsä houkuttaa sinne.

Vikkelästi kapusi sitten Uuras portaita ylös aitan rintelille ja nousi seisomaan kapealle johteelle.

— Jos putoot! — huudahti tyttönen säikähtyneenä.

— Mitäs annat, niin loikkaan täältä maahan? Tyttö katsoi hätäntyneenä ympärilleen.

— Älä loikkaa, sinuun sattuu.

— Pyh, vai sattuu, en minä ole mikään likka! — ja samassa hän hyppäsi maahan, ponnahti koukistetuin polvin kuin pallo ensin maasta ylös ja kaatui sitten suinpäin nenälleen nurmeen.

— Sattuiko? — kysyi tyttö järkytettynä, mutta omalla rauhallisella tavallaan, jota vilkas poika ei voinut ymmärtää.

— Loikkaisin paljon korkeammaltakin, vaikka aitan katolta saakka! — kerskui Uuras. Hän huomasi tehneensä valtavan vaikutuksen, sillä tytöksen uinailevaan katseeseen oli tullut eloa ja säteilyä, ja ahavoittuneet posket hehkuivat punaisina, samalla kuin puoliavoin suu näytti lohjenneiden maitohampaiden tyhjät välit ja uudet valkoiset tulokkaat, jotka vielä olivat keskenkasvuisia.

— Mikä sun nimesi on? — kysyi Uuras.

— Anja. Entä sinun?

— Uuras se on! — sanoi poika.

Samalla he kuulivat Anjan äidin kutsuvan, ja Anja vietiin kahvia juomaan.

Hetken kuluttua oli muuttokuorma jälleen matkalla päämääräänsä kohti Tupalaan, noin kymmenen minuutin kävelymatkan päähän sepältä. Tupala oli ollut Henriikan isän asuntona. Siellä oli ukko aivan yksin elellyt senjälkeen, kun tytär oli mennyt naimisiin ja muuttanut pääkaupunkiin, jossa hänen miehensä oli poliisina. Nyt olivat Henriikan isä ja mies kuolleet samoihin aikoihin ja Henriika palasi tyttärineen Tupalaan.

Äitinsä kehoituksesta Uuras meni muuttoväen mukana auttaakseen purkamaan kuormaa.

Sepältä eteenpäin mennessä tie kävi kapeaksi, ruohottuneeksi ja kiviseksi. Paikoittain se oli kuoppaista, kirren murtamaa, jotta täytyi ottaa ompelukone alas korkean kuorman päältä ja muutenkin purkaa raskaimpia esineitä metsään toisen kerran haettavaksi.

Kävelijöillä oli kaitainen, pehmeä polku tienviertä pitkin, ja metsässä soi lintujen liverrys vaaleanvihreäin puiden oksilla, missä lehdet olivat vielä hentoja, läpikuultavia ja silkinhienoja. Mansikka kohotti nappujaan mättäistä tehden ahkerasti yhä uusia kukkia. Purot solisivat kiidätessään kevään myöhästyneitä tulvavesiä kiireisesti pitkin niittynoroa isoon jokeen sepänmäen sivuitse.

Lapset pysähtyivät katselemaan suuren koivun kantoa, joka oli talvella sahattu poikki. Nyt kevään tultua sen nesteet olivat nousseet maasta puunsoluja myöten kannon päähän kuohumaan valuakseen maahan ikäänkuin imettäen silkkilehtistä vesaa, jota sen juurella kasvoi aivan tukuttain.

— Se oli suuri koivu, — selitti Uuras, — ja se vietiin talvella Kotkan kartanoon, sinne meidän pitäjän kirkolle. Sinne on tullut uusi herra ja se rustaa.

— Mitä se niin rustaa? — uteli Anja.

— Sillä kuuluu olevan tytär, ja se menee naimisiin, ja siellä kartanossa tulee häät.

— Onko se kaunis?

— Sekö kartano? — kysyi Uuras.

— Se tytär.

— Mitäs siitä, en minä tiedä.

— Oletkos nähnyt?

— En, mutta ensi pyhänä menen kirkkoon. Se on tien vieressä, ja siellä kuuluu olevan portti auki näin keväällä, kun ei vielä varasteta omenia.

Anja olisi tahtonut kuulla enemmän siitä kartanon tyttärestä, mutta Uuraan ajatukset kieppuivat itse kartanossa ja sen portissa.

— Siellä kuuluu olevan portinkehä niin korkea kuin rakennus, ja siinä on ovet kuin kirkossa, niin on äiti sanonut. Ja kun minä pääsen maailmalle, rakennan kartanon ja sellaisen portin, — vakuutti hän seisten metsässä hajareisin, kädet housuntaskuissa ja tukka pörrössä.

— Niin, mutta minä olen käynyt "fruntimmerin" koulussa Helsingissä, — selitti Anja pikkuvanhasta. — Siellä oli vain herrasväen lapsia ja kaikki puhuivat aina ruotsia.

Uuras tuijotti hetken Anjaan ja kysyi masentuneena:

— Puhutkos sinäkin ruotsia?

— En minä oikein osaa. Kun isä kuoli, ei äiti voinut pitää minua koulussa muuta kuin syksystä joulun, mutta minä osaan kirjoittaa.

— Pyh, kaikki koululapset osaavat kirjoittaa. He olivat jutellessaan tulleet Tupalaan, jonka avatusta ovesta lemahti heitä vastaan ummehtunut ilma.

Henriika näytti neuvottomalta ja ylen uupuneelta istuessaan pienen tuvan penkillä. Hänen silmänsä kävivät punaisiksi pidätetyistä kyynelistä, jotka pyrkivät esille hänen katsellessaan vanhaa kotiansa. Täällä hän oli elänyt iloisen ja onnellisen lapsuutensa, toivorikkaana lähtenyt kaupunkiin palvelukseen ja sitten palannut onnellisena morsiamena kapiotaan neulomaan ja häitään odottamaan. Ja nyt kun hän tuskin oli puoliväliin neljäntäkymmentä ehtinyt, oli elämä jo kallistunut iltapuoleen ja onni mennyt...

Ajomies kantoi esineitä tupaan. Suuri, sivusta vedettävä sänky pantiin peräseinälle ja Henriika sijoitti siihen vaatteita, jotta se paisui oikein korkeaksi ja pulleaksi, ja ruudullinen sängynpeite ulottui rimpsuineen lattiaan saakka. Huoneessa oli vanhan ukon ostamat suurikukalliset seinäpaperit, jotka kiittelivät somasti läikkyvinä iltapäivän auringon valossa.

Kuormasta ilmestyi kaappikello, joka sai paikkansa peränurkassa ruokapöydän päässä. Penkit siirrettiin hiukan ulospäin. Piironki ja sen päällä pieni lipas sai paikkansa kahden akkunan välissä sivuseinällä, ja niin oli huone aivan kaupungin malliin kalustettu, kun ompelukone vielä nostettiin valoisaan paikkaan peräseinän ainoan akkunan alle ja fiikus sen viereen. Muut tavarat vietiin aittaan,

joka oli Tupalan pihalla. Se oli soma, pikkuinen rakennus, varustettu rintelillä ja portailla, tukevatekoinen, vaikka pieni kuin lasten leikkihuone, niin että sisään mennessä täytyi pistää ensin päänsä ja sitten kumarainen selkä varovasti, ja vasta keskilattialle päästyään sopi suoristautua.

Anja ihastui siihen heti.

— Niin kaunis, niin kaunis! Onko se Kotkan kartanon portti näin kaunis? — kysyi hän Uuralta.

— Pyh! Mikä kaunis tämä nyt on! Tällainen tönö kuin isän tuohinen tupakkapönttö! — haukkui Uuras Anjan aittaa.

— Menetkö sinä jalkaisin sinne kirkkoon? — tiedusti Anja Uuralta yhä ajatellen kartanoa hänkin.

— Menen, meillä ei ole hevosta, ja minä tahdon osata sinne yksin.

Anja meni supattamaan jotakin äidilleen ja viittoili Uurasta lähemmäksi. He päättivät lähteä kaikin kolmisin jo lauantaina iltapuolella ollakseen sunnuntaiaamuna reippaita kirkkoon mentäessä.

IV.

Lapset olivat nousseet jo varhain aamulla ollakseen valmiit kirkkomatkalle, kun määräpäivä tuli. Henriika oli käynyt lämmittämässä sepän saunan, jossa he saivat kylpeä, sillä saunaa Tupalassa ei ollut.

Maitonsa he myös saivat sepältä, koska kylään oli liian pitkä matka. Sensijaan Henriika sitoutui lämmittämään ja siivoamaan saunaa ja ompelemaan koneellaan, mitä sepän emännällä sattui olemaan sentapaista työtä.

Näin nämä kaksi perhettä tulivat alunpitäin aivan läheisiksi. Henriikan elinkeinona oli nyt ompeleminen, ja suuressa kylässä tarvittiin sellaista hyvin kipeästi, sillä ompelukone oli jo sinänsä siihen aikaan harvinainen kapine.

Henriikaa pidettiin kylällä suuressa arvossa, ja pikku Anjaa ympäröi aivan erikoisen ihailun sädekehä. Olihan tyttö ollut herrasväen koulussa ja kävi hattu päässä ja lyhyt hame yllä, ja sepän emäntä kuiskasi kylän emännille:

— Tytöllä on pitsilliset pöksytkin.

Henriika osasi kyllä ylläpitää pientä herraskaisuuden tuntua kotioloissakin. Hänellä oli miehensä jälkeen pieni eläke ja hiukan omaisuutta, ja ompeleminen tuotti kaiken elannon. Lisäansionaan hän vielä leipoi kaikenlaista nisua myötäväksi, kun oli palveluksessa oppinut tekemään piparkakkujakin.

Sepän uusi naapuri tuli pian kylän naismaailman parhaaksi tueksi kaikkein mieluisimmissa asioissa, ja hänen tupansa somuus ja erinomainen siisteys oli esikuvana, jota koetettiin jäljitellä.

Kun Henriika lauantaina lasten kanssa lähti kirkkomatkalle jalkaisin, tuli pitkin tien vartta tunnetuksi, että Tupalan Henriika oli asettunut entiseen kotiinsa Lehviin neulojaksi. Häntä pyydettiin poikkeamaan entisten tuttavien luo, mutta lapsia hän kehoitti sillaikaa jatkamaan matkaansa hiljalleen.

Uuras oli tästä kehoituksesta ylpeä, sillä nyt hän saisi näyttää yksin osaavansa perille.

— Äiti sanoi, että pitää aina pysyä valtatiellä, Vain kahdessa paikassa poiketaan oikealle ja kummassakin tienhaarassa on viitta. Mikä konsti se nyt on! — puhui hän luottavaisena.

Kylä oli pian sivuutettu. Vainiot vaihtuivat vähitellen metsiksi ja niityntapaisiksi aukeiksi. Mäet nousivat paikoin jyrkkinä ja soraisina, ja sankka kuusimetsä kahden puolen laskeutui johonkin suoperäiseen notkelmaan, kunnes muutamien kilometrien päästä tuli uusi kylä vastaan.

Lapset olivat riisuneet kirkkokengät jalastaan ja astuivat paljain jaloin uutterasti eteenpäin, sillä he tahtoivat ennättää katselemaan Kotkan kartanon porttia, ennenkuin äiti saavuttaisi.

— On siellä kaupungissa monta suurta porttia, — sanoi Anja.

— Mimmoista porttia? — tokaisi Uuras epäileväenä.

— On patsaita ja rakennuksiakin portin ympärillä.

Uuras ei voinut muodostaa itselleen kuvaa sellaisista porteista.

— Vai on, — sanoi hän huoaten.

— Niin, ja siellä on sellainenkin talo, jossa on valaskalan luuranko! — sanoi Anja varmana siitä, että kerrankin Uuras saisi ihmetellä.

— Narraat.

— On se, sitä sanotaan museoksi, ja minä kävin sitä isän kanssa katsomassa.

— Oliko se niin suuri kuin minun kotini? — kysyi Uuras levittäen silmiään.

— Sekö museo?

— Niin.

— Häi, suurempi. Se on kivimuuri, ja siinä on paljon, paljon huoneita ja kaikenlaisia eläimiä.

Anja kertoi ja Uuras kyseli, ja näin keskusteluunsa vaipuneina he marssivat ensimmäisessä tienhaarassa väärälle suunnalle.

He olivat kulkeneet jo pari tuntia odotellen ensimmäistä tienhaaraa tulevaksi, kun kuulivat junan viheltävän.

— Nyt on tultu väärään, — sanoi Uuras, ja he kääntyivät takaisin, mutta väsymys alkoi vaivata varsinkin Anjaa, jonka jalat olivat käyneet kovin aroiksi.

Uuras astui nopeammin ja otti lakin päästään, pyyhkien tukantupsua pois otsaltaan. Hän levitti puolivillaisen harmaan takkinsa liepeet ja oli kääriytynyt pitkät housunlahkeet polviin saakka ylös saadakseen vilpoista.

Anjan oli vaikea seurata, vaikka olikin vain pieni eväsnyytti käsivarressa heilumassa ja hattu ja kengät toisessa kädessä. Hän oli harvinainen ilmiö täällä metsässä kaupunkilaispuvussa ja suuri, vaalea tukka osaksi palmikoituna, osaksi valloillaan, sillä Henriikan sitomat "piiskannauhat" valuivat aina solmuista auki ja tipahtivat tielle, kun vain saivat kylliksi aikaa. Tällä matkalla ne tosin olivat kestäneet lukemattomia heilahduksia ja nykäyksiä, heittoja ja sipaisuja edestä taakse, mutta lopulta tipahtaneet tielle jättäen vangittavan tukan omiin valtoihinsa tyttösen hartioille.

He pysähtyivät kumpikin eri puolelle tietä kuultuaan takaa rattaiden ratinaa. Sieltä tulivat suuret nelipyöräiset vaunut. Niiden lähetessä lapset näkivät, että vaunuissa istui yksinäinen nainen ja ajaja kuskipukilla.

Kun vaunut pääsivät kohdalle, pysähtyivät ne, ja nainen kysyi:

— Minne te olette menossa, lapset?

— Kirkkoon, — sanoi Uuras hetken kuluttua, sillä hän oli niin kiintynyt katselemaan parihevosta, upeita valjaita ja kauneudesta säteilevää rouvasihmistä, ettei aivan heti osannut vastata.

— Sinne on hyvin pitkä matka, — sanoi vieras. — Mistä te tulette?

— Lehvistä, — vastasi Uuras nyt jo nopeammin.

— Se on minulle outo paikka ja lienee kaukana. Tulkaa vaunuihin, niin pääsette melkein perille saakka, — sanoi vaunuissa istuva nuori nainen avaten oven ja itse siirtyen toiselle puolelle.

Lapset olivat ujoudesta ja ihmettelystä mykistyneet, uskaltamatta edes toisiinsa katsoa, ja tuijottivat metsään päin pidellen kiinni vaunujen laidasta, ikäänkuin peläten kaiken vaihtuvan toiseksi, jos hetkeksikään hellittäisi.

Nuori nainen tarkasteli heitä mielihyvillään, ja hänen silmänsä viipyi varsinkin kolmetoistavuotiaassa pojassa, joka yhä tuijotti metsään, siirtämättä kiinteää katsettaan syrjään ja jonka kasvoissa hiukan kaareva nenä ja luja leuka veti erityisesti huomiota puoleensa. Leveistä ja luisevista hartioista, hoikasta uumasta ja jäntevistä sääristä kaartuviin jalkapöytiin saakka poika oli oikean voimamiehen alku. Hänen pitkät ja laihat, hiukan likaiset sormensa olivat tervehtiessä tukevasti tarttuneet nuoren neidin käteen, ja nyt ne pitelivät lujasti kiinni vaunujen laidasta.

Vieras kyseli heiltä hetken kuluttua nimen ja kotipaikan, ja Uuras vastasi Anjankin puolesta. Kumpikaan ei uskaltanut kysyä, oliko vieras ehkä se, jota he molemmat ehdottomasti ajattelivat, Kotkan kartanon morsian.

Kun lasten vastaukset olivat lyhyitä ja puhelu jäi yksinomaan nuoren neidin ponnistelun varaan, otti hän lopulta sanomalehden ja luki sitä tasaisesti vierivissä vaunuissa metsän suloisessa siimeksessä. Puro puikkelehti väliin esille pitkin tienvartta ja kaivautui toisinaan poikki tien saaden ylleen enemmän tai vähemmän upean sillan; toisinaan se paisui suorastaan pauhaavaksi kosken tapaiseksi jossakin etäämpänä. Kerran tultiin mäelle, josta nähtiin alempana mylly, ja sen alitse ryöppysi vallaton vesi pursuten ja voihkien kuin äkeissään siitä, että oli uskallettu sen kulku uomaan johtaa ja kahleisiin kytkeä.

Salaperäinen jännitys oli vallannut lasten mielet, ja toisiinsa vilkaisten he odottivat yhä uusia seikkailuja, eikä mikään olisi heitä enää ihmetyttänyt. Ja kun vaunut lopulta pysähtyivät komeapuitteisen portin eteen ja ajaja hyppäsi porttia avaamaan, luki Uuras sen nimikilvestä hiljaa: "Kotkan kartano".

Siinä se siis oli se portti, korkea kuin talo, ja tuo nimi keskelle kolmioon maalattuna aivan kuin talon päätyyn. Sen alitse he nyt ajoivat vaunuissa pitkin lehtokujaa, jota ulottui vihreään nurmikenttään saakka.

Heille avautuivat samalla värikkäiden kukkapengerten lumoavat ryhmät kuin satumailman salaisuudet, eikä kumpikaan kyennyt puhumaan taikka liikahtamaan. Joku auringossa kimalteleva kirkas hopeapallo lähetti pistävää valoa heidän silmiinsä, ja he hieroivat niitä vaistomaisesti.

Nuori neiti katseli lapsia hymyillen ja sanoi:

— Täällä minä asun; nyt voitte astua vaunuista ja katsella puutarhaa.

Sitten hän kiirehti ylös leveitä portaita laajaan ja kauniiseen taloon, josta lapset näkivät vain muutamia valkoverhoisia akkunoita korkean parvekkeen yläpuolella. He tuskin uskalsivat polkea hiekoitettua käytävää ja pysyivät paikallaan, katsellen siihen suuntaan, minne nuori neiti katosi.

Pian hän ilmestyi uudestaan valkoisessa kesäpuvussa ja vei heidät korkeita portaita ylös. Sieltä he näkivät kaikki kukkapenkereet, nurmikon, lehtokujan ja korkean portinkin maantielle saakka. Nuori neiti antoi heille maitoa ja voileipää ja sanoi:

— Kiitos seurasta, oliko hauska ajaa tänne?

Lapset katsoivat toisiinsa ylen vakavina ja touhuserivät lähtöä.

Anja niiasi syvään sanoen: — Kiitos! — kuten oli oppinut "fruntimmerin" koulussa, ja Uuras koetti kumartaa niinkuin oli nähnyt opettajan tekevän, kun tarkastaja kävi koulussa.

He hiipailivat alas portaita kuin unessa, jättäen taakseen ihmemaailman salaisuudet, ja jatkoivat matkaansa lehtokujaa pitkin korkeaa porttia kohti.

Uuraalla oli mieli täynnä kaikkea näkemäänsä kaunista ja ihmeellistä.

— Kuules, Anja!

Anja katsoi häneen, ja molemmat lapset huohottivat kuin olisivat juosseet korkeata mäkeä nähdäkseen laajan näköalan.

— Täällä on niin kaunista!

— Ei kaupungissakaan ole näin kaunista, — sanoi Anja.

— Ei missään ole, — vakuutti Uuras. — Kun minä vielä olen kotona kaksi talvea, niin sitten lähden pois!

— Minne sinä lähdet?

— En vielä tiedä, mutta minä lähden maailmalle. Ja sitten, kun tulen suureksi, laitan tällaisen kartanon, niin, vielä paljoa suuremmankin!

— Ethän, — nauroi Anja, jonka Uuraan suurellisuus vapautti näkemänsä kauneuden lumoista.

Tultuansa tielle he tapasivat kappaleen matkan päässä Henriikan, joka astui vinhaa vauhtia heidän edellään. Lapset kertoivat seikkailunsa, ja Henriikan haaleat silmät vettyivät ilosta ja huulet värisivät liikutuksesta. Minkä hän sille mahtoi, että aina itketti, kävi sitten hyvin tai huonosti.

Kirkko ei ollut niinkään ihmeellinen Anjan mielestä, sillä kaupungissa hän oli komeampiakin nähnyt. Mutta Uuraan sydän pamppaili nähdessään jo kaukaa lakealla mäellä kirkon seisovan juhlallisessa

yksinäisyydessään. Mitä lähemmäksi he tulivat, sitä selvemmin hän erotti suuret harmaat kivet, joista kirkko oli rakennettu, ja seinien mahtavan paksuuden, niiden musertavan painon ja koko rakennuksen suuruuden.

He asettuivat kylään yöksi, naiset tuttaviansa, ja Uuras kävi isän neuvosta ensin majatalossa, aikoen jäädä sen tupaan, mutta elämä ja siivo oli siellä senmukaista, ettei Uuras, tottuneena kotona omaan siistiin kamariinsa, jonne äiti lemmikilleen keräsi kaikkea ymmärtämäänsä mukavuutta, iljennyt sinne yöpyä. Hän päätti viettää keväisen yön ulkona, ja vaikka olikin hyvin uupunut, jatkoi hän siinä mielessä matkaansa eteenpäin pitkin outoa tietä. Samalla hänellä oli pieni salainen toivo päästä nukkumaan jonnekin latoon, missä vielä olisi jäljellä heiniä tai muita eloja. Pian hän pääsikin toivonsa perille, riisui huolellisesti päällimmäiset vaatteensa ja heittäytyi olkikuvolle nukkumaan.

Kun hänen korviinsa aamulla kajahtelivat kirkonkellojen lyönnit, sykähytti niistä jokainen hänen olemustaan, eikä hän mielestään saanut itseään kyllin nopeasti siistityksi, että olisi päässyt liikkeelle.

Ihmisiä tulvi kirkkoon, samalla kuin Uuraskin pujotteli ovesta lakki kädessä ja pää huumaantuneena urkujen pauhinasta, jota vyöryi hänen päänsä kohdalta lehteriltä. Hän seurasi toisia, ikäisiänsä poikia, istuen miesten puolelle, ja painoi päänsä käteensä, kuten näki muiden tekevän. Nostettuaan silmänsä hän näki alttarilla yliluonnollisen ihanan Kristus-kuvan. Punaisen ja valkoisen värinen vaippa oli hohtavan heleä, kädet olivat levitettynä kuin siunaamaan ja samalla syliinsä sulkemaan, ja lempeässä katseessa ja loistavilla kasvoilla oli taivaallinen rauha. Tämä kaikki huumasi pojan herkän mielen, ja hän katseli väristen ja nöyränä, kaiken muun ympärillään unohtaen, tuota valtavaa kuvaa suoraan edessään, ikäänkuin olisi joka hetki odottanut Kristuksen käyden tulevan luokseen ja laskevan kätensä hänen päälle.

Tämä kirkkomatka painui syvälle pojan mieleen ja oli hänelle sysäyksenä uuteen sisälliseen elämään. Hän ei enää karannut pajasta tekosyiden nojalla; lomahetkinään hän istui ahkerasti opettajalta saamiensa kirjojen ääressä numeroita käsitellen ja merkittäviä taloja piirustellen. Isälleen hän uskoi halunsa päästä jonnekin kouluun, mutta kun ei oikein oltu selvillä, mihin kouluun sopisi mennä, pysyi se pelkkänä aikeena vuosi vuodelta.

V.

Uuras soitteli ratokseen hanuria ja piti sen avulla kyläläisille tansseissa monet lystit. Hän alkoikin jo olla aika tanssimestari, samalla kuin Anjasta oli kehittynyt pitkä ja hoikka tyttö, joka oli vasta myöhään mennyt Tohun kouluun ja siellä oppinut laulamaan. Hän viserteli kaiket päivät kotona metsikössään ja iltaisin Uuraan hanurin säestäessä. Kylän kaikkein nuorin väki eli Tohun vanhemmat oppilaat kerääntyivät usein Henriikan tuvalle, ja Anjan aitta ja rinteli oli melkein joka pyhäiltä iloa ja melua täynnä. Siellä ei tarvinnut ketään kaihtaa, nuorilla oli oma valta ja oma huvi, miten kukin vain tahtoi, ja poutaisina päivinä soi hanuri vielä myöhään yölläkin, ja tanhua tömisi tanssivien askelista.

Henriika leipoi pullaa ja keitti kahvia, ja kestitys maksoi aina itsensä. Vähitellen nuorten ilonpitoon kerääntyivät vanhempiakin juttelemaan, ja vihdoinkin ilmestyi eräänä sunnuntaina opettaja Tohu tuoden mukanaan valkolakkisen, jonka kyläläiset tunsivat hauskaksi luennonpitäjäksi ja kirjojen tekijäksi. Viimeksi oli juuri täällä Henriikan tuvalla luettu "Kiperäsarviset", jonka lauseet yhä sinkoilivat nuorten kesken sovitettuina hyvin hullunkuriseen yhteyteen.

Uuras oli viime aikoina osoittanut toisinaan umpimielisyyden merkkejä ja tahtonut käydä täydestä miehestä, vaikka olikin vasta kuusitoista täyttänyt. Nyt hän lyöttäytyi ylioppilaan seuraan ja näytti kyselevän häneltä kaikenlaista hyvin innostuneena, mutta vieras heitti asian leikiksi ja sanoi:

— Teistä tulisi tosiaan oivallinen muurari. Käykää minun matkassani kaupungissa, niin saatte itse nähdä!

Sitä ei tarvinnut Uuraalle kahdesti sanoa. Kun nuori herra myöhemmin illalla teki lähtöä, meni Uuras hänen mukaansa. Kotona hän ei puhunut aikomastaan matkasta mitään, kun hyvin aavisti, että lähtö olisi silloin estetty.

Hän oli muuten jo kauan ajatellut matkaansa ja sykkivin sydämin keräillyt kokoon muutamia tamineitaan, jotta olisi valmis jonakin kauniina päivänä pujahtamaan maailmalle. Nyt oli hetki tullut ja luotettava opaskin mukana alkumatkalla, joka sentään tuntui hiukan peloittavalta ikäänkuin kylmään veteen heittäminen.

Matka piti junalla pääkaupunkiin. Uuras oli isänsä kanssa kerran käynyt lähimmässä kaupungissa, mutta siihen hänen maailmantuntemuksensa supistuikin. Sykkivin sydämin hän vaunussa painui akkunan viereen nähdäkseen yhä jotakin uutta, ja hänen mieleensä muistui taas Kotkan kartanon ihanuus. Mutta asema asemalta hän tunsu yhä suurempaa pettymystä.

— Luulin reilumpaa näkeväni, — sanoi hän viimein torkkuvalle matkatoverilleen.

— Ka, mitä reilumpaa? — mörähti ylioppilas.

— Sitä vaan, että komeampia taloja. Toveri ei ollut puhetuulella, torkahteli vain, sillä olihan hän aamulla varhain lähtenyt matkaan, ja kun koko eilinen päivä oli oudostaan vietetty ulkosalla, niin nukutti häntä, kirjamiestä, junan tasainen jyrinä ja vaunun lämpö.

Oltiin jo toukokuun puolivälissä, ja aurinko paistoi täydeltä terältä. Purot olivat aikoja sitten purkaneet liiat vetensä ja puut saaneet vaaleata vihreyttä. Äkillisestä kotoa lähtemisestään levottomana tuijotti Uuras apealla mielellä ohikiitävään metsään, aivan kuin olisi kaikkialta etsinyt selitystä oman sydämensä rauhattomiin lyönteihin ja mielensä outoon ja epämääräiseen kaipaukseen. Vähitellen, Helsinkiä lähetessä, alkoi kirvelevä koti-ikävä häntä ahdistaa, mutta hän ei kuitenkaan olisi millään ehdolla tahtonut palata nyt eikä myöskään katunut tätä retkeään. Päinvastoin hän maltittomana odotti saavansa nähdä kaikkea sitä uutta ja outoa, mikä varmasti eteen sattuisi, ja kuvitteli vastuksia, sellaisia, että oikein pitäisi olla mies niitä voittamaan. Hän tahtoi nyt olla mies, tuli mitä tuli, kotiin hän ei juokse. Hän hymähti tätä ajatellessaan.

— Eihän täälläpäin suurellisempaa olekaan, — sanoi hän toverilleen.

— Maltappa, kun näet Grönqvistin kivimuurin, etköhän ällisty? — sanoi ylioppilas.

Pääkaupungin ahtaassa asematalossa oli junan tultua sangen vilkasta, ja Uuras joutui hetkeksi ymmälle, minne päin mennä. Hänen toverinsa vei hänet lähimpään ravintolaan yöksi, jättäen hänet sinne pienen vaatemytynsä kera.

Uuraalla oli muutama kymmen markkaa kukkarossaan; ne hän oli ansainnut pienellä näpertelyllä kotona pajassa veitsistä, korkoraudoista, sokerisaksista, vieläpä kahvimyllyistäkin, joita jo parina vuonna oli isän johdolla valmistellut. Jo seuraavana päivänä hän huomasi olevan parasta etsiä halvempaa huonetta vakinaiseksi asunnoksi. Levottomuus ja into ajoi hänet jo aikaisin aamulla kaupungille ensinnäkin hakemaan sitä ihmeellistä kivimuuria, josta ylioppilas oli puhunut. Hän asui Kaivokadulla, vanhassa ja rähjäisessä Rautatienhotellissa, joksi sitä komeasti mainittiin, eikä sieltä ollut pitkä matka esplanaadille. Vaistomaisesti hän seurasi pääkatuja tajuten jo kaukaa, mitä rakennusta hänen matkatoverinsa oli tarkoittanut. Hän läheni ihmetellen, mikä tuossa talossa oikeastaan oli niin merkillistä, ja etsi katseillaan jotakin erikoiskohtaa, jotakin kaikesta muusta poikkeavaa, itsekään tietämättä mitä... Mutta sellaista selittämätöntä lumousta kuin Kotkan kartanossa ja kotipitäjänsä kirkossa hän ei tuntenut, pysytteli vain etäämpänä esplanaadilla, laski akkunain monilukuisuutta ja mittaili silmämäärällä seinien laajuutta ja paksuutta saamatta mitään kokonaisvaikutusta.

Äkkiä se kuitenkin iski häneen. Kun hän vilkaisemalla otti suuresta hirviöstä silmämittaa, välähti se hänen tajunnassaan kuin suuri, suunnaton eläin, jolla oli sarvet päässä ja sadat silmät. Nuorukainen naurahti itsekseen ja vapautui jostakin painostavasta ja odotetusta, mikä vihdoinkin oli tullut, vaikka aivan toisella tavalla kuin oli kuviteltu. Hän astui nyt lähemmäksi kivimuuria ikäänkuin sitä kesyttääkseen ja hyväili kädellään seinän rappausta, mutta kun kylmä, likaisen karhea pinta raapaisi ilkeästi, heitti hän koko rakennuksen mielestään muistaen olevansa etsimässä itselleen työtä ja asuntoa.

Ylioppilas oli neuvonut häntä katselemaan työmaita ja pyrkimään niille. Hän seurasi nyt työpukuisia miehiä ja joutui hetkeksi astumaan rinnan erään nuoren tytön kanssa. Tyttö katsoi häneen ja naurahti. Uuras käytti tilaisuutta hyväkseen kysyen:

— Tietääkö tyttö, mistä saisin asunnon?

— Kyllä tämä tyttö tietää, — tirsкуi vieressä kulkija painostaen "tyttö" sanaa. — Poika voi tulla meille.

— Mitä maksaa? — kysyi Uuras maalaisten suoraan tapaan.

— Kunhan poika jaksaa antaa viisi markkaa kuussa, niin se riittää.

Uuras sai tarkan osoitteen ja nimen ja lupasi heti käydä siellä katsomassa.

Tyttö silmäili vaanien nuorukaisen rotevaa vartaloa ja leveitä hartioita, jotka liian ahtaasta takista huolimatta tekivät miehekkään vaikutuksen. Tukka tuppasi pilkistämään kiiltonahkalippaisen lakin alta otsalle, ja niskastakin se oli liian pitkä verrattuna muihin kaupunkilaisiin. Hänen saappaansa narisivat,

sillä kotoa lähtiessään hän oli ollut juhla-asussa, johon kuuluivat myös narisevat saappaat.

Luvattu asunto oli narinkan puolella, akkuna kyllä kadulle päin, mutta kellarikerroksessa, ja sinne päästiin pihan äärimmäisestä sopukasta erään pesijäeukon keittiön kautta. Hänellä tulisi olemaan kolme muuta toveria, nuoria miehiä. — Kyllä hän saa olla "nöidi", — sanoi akka. — "Viiniä" miehiä ne on nää meidän maalarit ja halpa maksu. Viis markkaa kuukaus.

Uuras vuokrasi asunnon, vaikka huoneessa hänen mielestään tuoksui epämääräisen ilkeältä. Työmaita ei ollut vaikea löytää, sillä nyt uusien talojen parhaana rakennuskautena niitä oli tiheässä, mutta työväkeä tuntui myös olevan kaikkialla kylliksi. Erään työnjohtajan kanssa tuli vihdoin vähän pitempi keskustelu. Kysyttiin todistuksia. Ei ollut. — Oliko ollut ennen työssä? Oli, pajassa. — Miksei mennyt sinne? Tahtoi oppia rakentamaan.

— Oo, peijakas! — huudahti työnjohtaja. — Herraksiko sinä aiot putkahtaa?

— Kunhan nyt ensin muurariksikin! — sanoi Uuras.

— No hiidessä, tartu kiinni sitten, niin nähdään, mitä luusi kestää, — sanoi työnjohtaja.

Uuras seurasi kehoitusta sopimatta palkasta. Hänet käskettiin kantamaan neljänteen kerrokseen tiiliä eräälle vanhalle muurarille. Ennestään oli siinä työssä naisia ja kasvavia poikia, joista Uuras oli rotevin.

Hän otti aluksi yhtä suuren määrän kuin näki toisillakin olevan, mutta jo ensimmäisellä nousulla hän sai piston kylkeensä ja pääsi vaivalloisesti perille.

— Ota ensin neljäsosa taakasta, — neuvoi muuan nainen.

Uuras puri hammasta ja latoi itselleen uudestaan yhtä raskaan taakan. Mutta se ei auttanut, täytyi seurata neuvoa ja oppia kantamaan lisäämällä joka päivä vähitellen taakan painoa. Jo ensimmäisen työviikon lopulla hän jaksoikin kantaa hyvän joukon painavampia taakkoja kuin toiset pojat.

Tuli palkanmaksu, mutta hän sai niin vähän, ettei se riittänyt edes ruokaan, vaan täytyi kuluttaa matkaravoja. Hän puhui siitä toisille kantajille ja sai kuulla heillä olevan kolme vertaa enemmän. Samana päivänä hän meni urakoitsijan konttoriin. Siellä oli hänen työnjohtajansa.

— Tahdon saman palkan kuin toisetkin samasta työstä.

— Ei ole ollut puhetta palkasta. Sinähän tulit toisilla ehdoilla — oppimaan!

— Täytyy elää.

— Hiisi vie, jos herraksi aikoo, pitää olla herrain keinot.

— Minä menen rakennusmestarin puheille, — sanoi Uuras kahden vaiheilla mitä tehdä. Hän huomasi olleensa varomaton ilmaistessaan, että hänellä oli aikomuksena oppia ammattia.

— Noo, voinhan sen korotuksen minäkin myöntää. Saat saman kuin muut, mutta se koskee vain tiilenkantoa; muuta jos yrität, saat vähemmän — kunnes olet täysoppinut.

Uuras meni miettien, mitä työnjohtaja oli tarkoittanut täysoppineella.

Muutettuaan uuteen asuntoonsa hän oli pian huomannut olevan mahdotonta oleskella siellä muulloin kuin yöllä. Kaikki kolme huonetoiveria olivat juoppoja maalarinsällejä, jotka toivat tavaraa kotiin ja melusivat. Sunnuntaisin he säännöllisesti hävisivät jonnekin pulloineen, ja silloin Uuras käytti tilaisuutta kirjoittaakseen kotiin.

Mutta siinä oli pahana pulana, kelle sinne kirjoittaisi, kun ei äiti eikä isä osannut edes lukea kirjoitusta. Hän päätti siis kirjoittaa Anjalle.

Muutenkin hän nyt muisteli Anjaa entistä syvällisemmin ja useammin, tuntien siitä salaista mielihyvää täällä yksinäisyydessä. Pesijäeukon tyttöä, joka melkein julkeasti lähenteli, hän ei tahtonut hyväksyä seurakseen enempää kuin juoppoja sällejäkään, jotka tyrkyttivät hänelle väkevää joskus keskellä yötäkin.

Hän tarvitsi ruumiilliset voimansa torjuakseen heidät luotaan. Mitään halua maistamiseen hänellä ei ollut, kun lisäksi miesten räyhäävä elämä herätti tuskallista inhoa heitä vastaan.

— Hentulleenko hän nyt breivin kirjoittaa, — sanoi pesijättären tytär, kun Uuras kirjoitti Anjalle.

Uuras punastui ja painoi päänsä kumaraan ollen kirjoittavinaan, vaikkei sanaakaan saanut syntymään, ennenkuin tyttö oli jättänyt hänet rauhaan.

Tässä haisevassa kellarihuoneessa, sunnuntain kaihoisassa yksinäisyydessä koti-ikävän kalvaessa, väikkyi Anjan lapsekas kuva hänen mielessään, ja kirjeet syntyivät kuin itsestään. Hän oli ostanut koreita paperiarkkeja, joissa oli yläkulmassa värillinen ruusu tai kyyhkynen kirje nokassa tai muuta somaa. Anjalle hän oli lähettänyt samanlaisia, kuoret mukana, joihin oli kirjoitettu osoite valmiiksi.

Kiihkeän uteliaana hän aina odotti Anjan kirjeitä. Ensimmäisessä niistä Anja kirjoitti:

Rakas Uuras.

Lähestymme sinua näillä riveillä ja tietää annamme, että sepän emäntä ja mestari voivat hyvin ja että sinua niin kaipaamme. Mestari on nostanut kaikki sinun työaseesi tuvan parhaimmalle seinälle ja silittelee niitä, kun ei luule kenenkään huomaavan. Emäntä on laittanut uutta kangasta, sai sen juuri reivatuksi, ja siitä tulee sinulle oikein täysvillaista vaatteiksi. Äiti ja minäkin saimme kehrätä lankoja, ja niiden piti sitten olla niin ohuita, niin ohuita. Kyllä sepän emännällä vaan on ikävä. Ja kun sinä niin äkisti lähdit. Sinä olet nyt sitten nähnyt Helsingin eikä minulla ole sinulle enää mitään kerrottavaa. Mene sinä tähtitornin mäelle, siellä olen usein leikkinyt niissä vallikuopissa, ja sinne olen leikannut nimeni "Anja" yhteen penkkiin. Me voimme täällä hyvin ja sitä samaa Herran lahjaa toivotamme sinulle.

Anja.

Näitä lapsellisia kirjeitä Uuras säilytti povessaan lukeakseen niitä yksinäisinä sunnuntainaan, kun käveli Tähtitorninmäellä, josta oli tullut hänen lempipaikkansa. Itse hän kirjoitti joka sunnuntai ja mitä useampia kirjeitä hän kyhäsi, sitä pitempiä niistä venyi ja vähitellen hän kertoi Anjalle kotioiloistaan, jotka nyt niin kultaisina ja rakkaina muistuvat mieleen. Näin hän kesti vastenmielisen asunnon ja inhottavien kumppanien tukalaa räsitusta, eläen itse aivan toisessa maailmassa.

Kotikylän sunnuntainvietto Keinumäellä tuli elävästi mieleen, ja kynä piirsi:

— — Voit uskoa, että ikävöin kylän keinulle, jonne niin usein karkasin äidiltä jo pienenä nallikkana. Olihan se niin lähellä, ja meille kuului melu ja laulu sieltä aivan puhtaasti. Ensi aikoina äiti haki minut sieltä visusti kotiin, ankarasti toruen ja tapansa mukaan tiuskuen, mutta sitten hän hyvitti voileivillä ja kertoi isälle, kunnes he yhdessä katsoivat minuun hymyillen, niin että tunsin tehneeni jotakin oikein miehekästä kiikulla käydessäni. Yhä useammin karkasin sinne, kohta kun kuulin sieltä ääniä, laulua, naurua ja hanurin säveliä. Suurempien avulla kiipesin keskilaudalle ja sain istua isojen tyttöjen sylissä, jotka naureskellen mainitsivat minua koreaksi pojakseen, lellitellen ja kiusoitellen, jos sattui olemaan suuria poikia heittäessä. Ymmärsin hyvin, että tytöt olivat olevinaan, työnsin ylpeästi säpien pois heidän kätensä ja tarrasin kiinni keskitankoon käsin ja molemmin polvin, jalat niin lujasti laudassa kuin pieni painoni suinkin salli. Siinä seisoin jyskivin sydämin ja tunsin tuskallista hipaisua rinnassani joka kerta, kun kiikku heilahti korkealle ja akselin yläpuolelta sain väläykseltä nähdä laajan alan peltoja, jokiniittyjä, kumpuja ja suuren Tuorakan kylän joen toisella puolella. Se nousu oli minusta hirmuista, se hämmensi tajuntani ja riipaisi pois maan lähettyviltä jonnekin epämääräiseen, mutta samalla se tuotti erinomaista riemua, niin että siinä tangossa seisominen muuttui oikein himoksi enkä välittänyt kiellosta tai vaatimuksista luopua paikastani.

Samanlaista on tämä täälläoloni. Ikävää ja harmia, nälkää ja siivottomuutta saan kärsiä ja työtä tehdä niin paljon kuin vain ruumis kestää, mutta heittää en huoli sittenkään. Minä en vielä ole päässyt keskitangolle, niinkuin kotona keinussa, mutta minun täytyy sinne päästä. Minun keskitankoni täällä on murattava seinä, joka töröttää huimaavan korkeana ja josta näkee kauas. — —

Eräänä päivänä Uuras pantiin toisten kanssa ketjussa tiliä purkamaan korkeilta pinoilta. Ylimmäinen mies heitti tiilen, joka oli lennossa kiinni otettava ja heitettävä seuraavalle.

Eräs miehistä nyrjäytti käsivartensa, ollen sitten työkyvyttömänä useita viikkoja, toiselta meni peukalo sijoiltaan, mutta Uuraalla oli hyvä onni. Hän kesti terveenä kaksi viikkoa ja sai yhtä huonoa palkkaa kuin tiilenkannossa. Mutta huomattuaan toisille maksetun samasta työstä enemmän hän valitti.

— Miksette pyytäneet enempää? Kuka tässä kellekään rupee rahojaan kauppaamaan? — sanoi työnjohtaja.

Uuras otti oppia ja sai palkkansa ylenemään.

Se muurari, jolle hän oli tiliä kantanut, oli vanha ja hyvänlainen mies, ja kun Uuras puoliväkisin tuppautui käyttämään hänen aseitaan ja liittämään tiliä seinään, salli hän hymyillen "pojan reistailia". Ja kun reistailija joudutti tiilenkantoaan päästäkseen yhä useammin muuraamaan, huomasi sen vihdoin itse rakennusmestari ja nähdessään pojan kelpo otteet antoi hänelle oman nurkan.

Nyt oli työ toista ja palkka parempi. Hän muutti pahanhajuisesta kellarikerroksesta kolmen

maalaripahaisen seurasta yksinäiseen kamariin. Tosin se oli pimeän pihan perällä, mutta kuivassa, vanhassa puutalossa, ja ruokamummokseen hän valitsi oikein siistin eukon.

Teatterissakin hän alkoi käydä joka sunnuntai ja meni muutamien kauppa-apulaisten kanssa tanssikouluun. Hänessä oli nyt herännyt maku kaupungin elämään. Kaasuvalo ja musiikki toisinaan esplanaadilla oli sentään toista kuin pikku öljylamput ja hanurinrenkutus siellä kotona, vaikka hän ensi aluksi oli niitä ikävöinyt ihan tuskallisesti ja monet kerrat ollut vähällä heittää tiilenkannon sikseen ja lähteä kotiin.

Rahoja hän säästi, varsinkin sitten, kun oli saanut kokoon ensimmäisen satasen, mutta pian hän taas kävi maltittomaksi. Säästöjä karttui liian hitaasti. Silloin hän kuuli, että Hankoniemessä oli erinomaista kivityötä valtion satamarakennuksilla, ja sinne hän aikoi yrittää. Hänen mielensä paloi rakennuskouluun, mutta kuulusteltuaan hän sai tietää, että sen koulun käynti kyllä nielisi pari tuhatta.

Hän koetti pitää huolta siitä, etteivät entiset tiedot unohtuisi, ja luki paljon, mitä vain sattui käsiinsä saamaan. Yksinäinen kamari oli siinä suhteessa verraton apu, sillä päästyään eroon juopottelevista huonetovereistaan, jotka enimmäkseen karkoittivat Uuraan kaduille, hän huomasi nyt aikansa riittävän ja voimiensa karttuneen moninkertaisiksi.

Päätettyään lähteä Helsingistä hän meni työnjohtajalta pyytämään todistusta työtaidostaan.

— Mitä hittoa te sillä teette? — tiuskaisi työnjohtaja.

— Itse tiedän, — sanoi Uuras.

— En minä sellaista anna kellekään, enempää teille kuin muillekaan.

— On antaminen! — kovisti Uuras katsoen tuimasti hintelään mieheen ja astui aivan likelle.

— Ettehän vain rupea hävyttömäksi?

— Kyllä, ellei todistus ilman lähde ja vielä päälliseksi hyvä.

Mies kokoili papereitaan aikoen poistua, mutta se oli jo liikaa Uuraan kärsivällisyydelle. Hän kiskaisi miehen kauluksesta takaisin tuolille ja painoi kynän käteen:

— Nyt sinä, senkin mäyrä, kirjoitat! — huusi hän hampaittensa välistä.

Mies näki parhaaksi taipua ja sohausi todistuksen, jonka Uuras itse saneli.

— Kiitoksia paljon ja hyvästi. Ette minua enää näe näillä mailla, — sanoi hän erotessaan päällysmiehestään, joka oli niin monet markat nipistänyt nuoren, kokemattoman pojan palkasta.

Laitettuaan tavaransa matkakuntoon hän kirjoitti kotiin:

— — Älkää hämmästykö, vaikken tästä lähin kirjoittaisi niin usein kuin ennen. Alkaa nimittäin uusi kamppailu toisella seudulla. Lähden Hankoniemeen kivenhakkuuseen. Täällä on työansio mielestäni liian hidasta. — —

Ja Uuras lähti, sai kyllä mieleistään työtä ja joutui hyville ansioille, kun suoritti yhdessä toisten kanssa pikku urakoita. Mutta hikisenä raataessaan syksyn kylmien tuulten mereltä päin raivotessa hän ei tullut ottaneeksi lukuun, mitä ihmisruumis voi kestää. Tulisessa kiihkossään saada tuhannet kokoon, joita tiesi tarvitsevansa päästäkseen teollisuuskoulun rakennusosastolle, hän hakkasi kiviä usein äärimmilleen uupuneena ja palasi koleina iltoina vasta pimeän tultua ruokailemaan ja lepäämään. Hänen voimansa hupenivat, ja lääkäri totesi hänessä vilutaudin.

— Ei minulla ole aikaa sairastaa! — vastasi nuorukainen.

— Kai te sitten joudatte kuolemaan! — sanoi lääkäri.

Eikä siinä kysytty Uuraan tahtoa, vaan tauti pakotti vuoteeseen. Hänen täytyi kirjoittaa kotiin, ja äiti tuli häntä noutamaan. Näin oli kyllä muurari valmis, mutta suuri lupaus ruveta rakentajaksi sai väistyä vilutaudin tieltä.

Isällä ja äidillä oli mieli apeana pojan sairaudesta, mutta kun oli huomattu hänen muutaman viikon kuluttua jo tuntuvasti tointuneen, kuten lääkäri olikin ennustanut — sisämaan ilman vaikutuksesta —, alkoi heidän toivonsa elpyä. Sepän emännän mielestä ei terveys kuitenkaan palannut kyllin pian, ja siksi hänkin tahtoi käyttää vastikään kuulemaansa hyvää parannuskeinoa.

Äidin kutoessa uutta pukukangasta makasi Uuras sängyssä kangaspuiden takana väliin keskipäivälläkin, kun puistatukset tulivat. Silloin äiti aina oli onneton, ja pojan täristys teki hänet tuskasta melkein sairaaksi, vaikka Uuras yhä vakuutteli:

— Ei se mitään tee, minä olen kohta ihan terve.

— Ei se mene, ei se mene! — valitti äiti.

— Sinun pitää tulla saunaan, — sanoi hän illemmalla hyvin salaperäisenä.

Uuras oli vuoteessa vaatteet yllä, ja Anja istui sängyn jalkopäässä lukien hänelle sanomalehteä.

— Voinhan tuota tullakin, — myönsi Uuras.

Hän oli tullut aivan kesyksi sairautensa aikana ja totteli äitiään ja varsinkin Anjaa, jonka läsnäoloa hän oli alkanut pitää hyvin tärkeänä. Tämän seikan äiti oli jo aikoja huomannut, sillä hänen vaihtamansa kääreet eivät tuntuneet päänsäryssä auttavan, mutta kun Anja istui sängyn vieressä jutellen tai lukien, oli poika tyytyväinen, ja puistatuskin tuli harvemmin. Äiti huokasi syvään ja mukaantui siihen, kunhan ainokaisen vain olisi jollakin tavalla hyvä olla.

Mutta tänään hänellä oli tiedossaan varma keino, millä vilutaudista päästiin. Hän vain kiirehti saunan lämmittämistä viedäkseen Uuraan sinne, varasi parveen kuumaa ja kylmää vettä, varsinkin kylmää.

Kun Uuras oli vihdonut ja tullut alas kuumasta löylystä, joka pyörrytti häntä, ja istunut lattialle jakkaralle huuhtoakseen pois parven nokea, kiipesi äiti vikkelaasti parveen ottaen sangollisen kaivokylmää vettä mukaansa ja paiskasi sen sieltä äkkiä poikansa niskaan.

Parkaisten kamalasta säikähdyksestä Uuras keikahti pitkälleen lattialle ja alkoi siitä toinnuttuaan käyttää voimasanoja. Äiti sai kuulla kunniansa.

Anja oli jäänyt tupaan Henriikan kanssa laittamaan kaikki juhla-kuntoon. Kangas oli leikattu poikki ja kangaspuut korjattu muualle. Tupa oli aivan kuin uusi, valkoiset puoliverhot akkunissa, mattoja lattialla ja suuri takkatuli räiskymässä. Uuraan lepo vuode, missä hän päivällä loikoi tuvassa ollakseen muiden seurassa, oli peitetty sinikirjavalla vaatteella, jonka Henriika juuri oli ommellut. Koko talo tuoksui katajalle, vastapannun oluen vierteelle, uunijuustolle ja kaikelle kodikkaalle ja lämpöiselle. Henriikan nisut kellersivät pöydällä, ja Anja järjesteli kuppeja oikein tarjottimelle, jolla oli valkoinen liina.

— Mikäs päästäjäinen nyt on? — kysyi mestari tultuaan nokisena pajasta mennäkseen hänkin saunaan.

— Noo, kun minä olen kuullut, että vilutauti paranee, jos sairaan oikein äkkiä ensin säikyttää ja sitten taas pian saa hyvälle tuulelle, — selitti Henriika innoissaan suuret haaleat silmät levällään.

— Jopas... millä ihmeellä se säikytyks...?

— Hys, nyt ne tulevat, — varoitti Anja.

Hän oli pukenut ylleen kaikkein somimman, punertavan puolivillaisensa, jossa oli musta reunus kaulantiessä ja helmassa. Pöydälle hän oli juuri laskenut käsistään uunista nostetut herkut. Punoittavana ja touhuissaan hän kiirehti ottamaan Uuraan pyhävaatteet tarjotakseen ne saunasta tulevalle.

Uuras palasi kylvystä alusvaatteissaan ja paljain jaloin, rinta avoinna ja tukka sekaisin ja märkänä, silmät vielä kuopallaan ja kasvot laihoina, mutta suu tuimasti mutussa ja mieli kuohuksissa.

— Akkojen juonia...! — mutisi hän.

— Tässä on housusi, — ehätti Anja.

— Vie hemmettiin! — tiuskaisi toinen.

— Pitäähän sun vetää ne jalkaasi. Ja takki, pistä käsi tuosta — — kas nyt, kun et löydä reikää — — tuonne. Ja malta, niin harjaan tukkasi. Ei noin, vaan istu, en minä muuten ulotu, tuohon pöydän päähän.

Anja komensi, ja Uuras taipui lamaantuneena ja murjottaen.

— Etkö sinä mitään huomaa? — kysyi Anja.

— Mitä minun nyt taas pitäisi huomata? — tokaisi Uuras.

— Katso pöydälle.

— Mitä, tuoko kangas?

— Niinpä niin, se vain kangas.

— Mitä siitä?

— Katso!

Uuras suvaiksi ojentaa kättään, ottaa pakan syliinsä, katsoa ja hypistellä.

— Olemme valmistaneet sitä koko talven. Eikö se ole kuin parasta herrain verkaa, pehmeätä, melkein mustaa, hiukan lampaanharmaita juovia pitkin ja poikin? Eikö ole? Kun menet rakennusmestarin kouluun, on se yhtä hienoa kuin muidenkin herrojen, — puhui Anja hehkuvin poskin, silmäin loistaessa.

— Sinähän olet merkittävästi oppinut puhumaan, — sanoi Uuras katsellen enemmän kukoistavaa tyttöä edessään kuin kehuttua kangasta. — En ole sinulta vielä koskaan kuullut noin monta sanaa yhteen mitta.

Anja hämmentyi, silitteli kangasta, jonka Uuras oli jälleen laskenut penkille viereensä, ja pysyi vaiti.

He olivat nyt kahdenkesken tuvassa; vanhemmat olivat menneet saunaan.

— Pane kengät jalkaasi, — sanoi Anja lopulta. — Muuten saat taas sen väristyksen.

Uuras totteli.

— Luuletko sinä, että minä pian paranen? — virkkoi Uuras.

— Luulen.

— Ja sitten — — —

— Sitten kai sinä taas lähdet.

— Tahtoisitko sinä, että lähtisin?

— Sitähän sinä kuitenkin aina ajattelet, ja minä toivon sinulle niin paljon — —

Uuras taivutti itseään hiukan sivulle ja vilkaisi Anjan kasvoihin.

Heidän nauravat silmänsä tapasivat toisensa, ja unohtaen kaiken muun

Anja tarttui nuorukaisen käteen ja huudahti:

— Nyt sinä paranet, naamasi oikein loistaa ja kätesi on kuiva, ei yhtään hikeä!

Äänessä oli sellainen riemu, että Uuraskin unohti äskeisen suuttumuksensa ja sanoi:

— Se äidin taika, näinköhän se auttaa?

— Auttaa se, saat nähdä. Mutta nyt minä unohdin — kahvi kiehuu kamarin uunissa. Ei suinkaan siellä ole tippaakaan jäljellä koko pannussa.

Hän nouti kiireesti pannun pöydälle.

— Täällä kotona on sentään hyvä olla, — sanoi Uuras, — kun sinä olet täällä.

— Mitä minusta, sinuahan me kaikki ajattelemme.

— Ja minä ajattelen sinua. Kun pääsen rakennusmestariksi, niin...

— Niin, mitä sitten? — kysyi Anja kaataen Uuralle kahvia.

— Enpä sano, sen saat sitten nähdä! Mutta hän tavoitti Anjan kättä ja likisti sitä niin kovasti, että tyttö lensi tuskasta punaiseksi ja riipaisi itsensä irti.

— Sellaiset pihdit! — huusi hän työntäen syrjään vaaleata suortuvaa, joka oli irtaantunut hänen otsalleen, ja samalla iski vaaleiden ripsien alta salama siniharmaista silmistä, joiden säihkyistä Uuras hätkähti ja sanoi ujosti:

- Sinä olet oikein hyvä tyttö, Anja. Minä pidän sinusta.
- Ja minä sinusta, mutta eihän sillä väliä ole, eikös?
- Ei! — sanoi Uuras myöntääkseen mitä tahansa, sillä hänestä oli äkkiä tullut aivan saamaton.
- Kahvi jäähtyy, — sanoi Anja, mutta Uuras ei kuullut.
- Menetkö sinä Impolan häihin? — kysyi hän.
- Entä sinä...?
- Jos sinä olet morsiuustyttö; niin minua on pyydetty sulhaspojaksi.
- Onhan minua pyydetty.
- Ethän lupaa toiselle?
- Kuinka minä, jos sinä...!

Vanha seinäkello löi hitaasti helähdellen, ja hiljaisuudessa sen sointu väreili huoneessa kauan, ikäänkuin säestäen nuorten sydänten sykintää. Hetken suloisuus raukaksi toipuvan nuorukaisen voimia lumoavalla mahdollilla, johon hän hymyillen alistui, ja tyttö näki ajatuksissaan hänet seisomassa Lepolan tuvassa sulhaspoikana ja itsensä morsiustyttönä valkoisessa tyllihameessa, kummallakin kukka rinnassa. Tämä näky kajastui viehkeässä hymyssä, hennoilla poskilla ja silmien kirkkaassa kiillossa. Nuorukaisen katse jäi kumartuneen pään vaaleata hiuspaljoutta tähyilemään, mutta ajatus lensi kauas tulevaisuuteen tavoittaen sitä väläyksittäin ja vain silmänräpäyksen siitä, jolloin hän saisi sanoa Anjalle...

Samassa vanhukset tulivat saunasta, ja todellisuus hälvensi haaveet.

- No, näinkös se vilu hellittää? — kysyi isä.
- Vähemmälläkin, — hymähti Uuras tuntien suloista uupumusta.

Parin viikon kuluttua oli Lepolan häät, joihin Uuras oli teettänyt uuden pukunsa ja saanut parikseen Anjan. Hän olisi ollut mielestään onnellinen, mutta eräs kaupunkilainen häävieras hakkaili Anjaa kiihkeästi saaden kaikki kylän pojat kuohuksiin. Vieras nuorukainen oli hyvä tanssija, johti nuorten leikkejä ja piti suurta melua ollen aina keskilattialla ja vetäen Anjaa mukaansa.

Tanssin lomassa laulatti Tohu kuoroaan, ja siinä oli Anjalla kaunis soolo esitettävänä. Hän seisoi opettajan vaatimuksesta hiukan erillään toisista valkeassa tyllihameessaan, vihreä kukka rinnassa ja tukassa. Ujona aloittaen, mutta pian unohtaen kaikki ympärillään hän lauloi niin, että kaikki ihastuivat.

Uuraan oli vaikea pysyä paikoillaan tuvan nurkassa, mistä hänen sopi tähystellä, kuinka kaupunkilainen tavantakaa iski Anjaan pyyteleviä katseita. Mutta kun sitten pian alkoivat nuorten leikit, kuiskasi hän jotakin kylän poikien korvaan. Yhteisestä sopimuksesta syntyi nyt poikien piiri, joka merkillisen nokkelasti pidatti kaupunkilaista selän takana nurkassa, kunnes juoni selvisi koko häävälle ja alettiin vieraalle nauraa. Kaikki kylän pojat tajusivat pyhän velvollisuutensa olevan suojata sitä salaista sopimusta, että Uuras ja Anja kuuluivat yhteen.

Häät kestivät kolme päivää, ja sitten nuoret saattoivat Lepolan tyttären toiseen kylään uuteen kotiinsa. Pitojen humu, leikit ja ahkera yhdessäolo, haikea ero lapsuudentoverista, jota tytöt itkivät vuoroin nauraen ja toisiaan syleillen, vei heidät kaikki hyvin lähelle toisiansa. Poikien kaikki kujeilut ja temput olivat pohjaltaan vain lemmenleikkiä, ja kun he kukin istuivat rekeensä oman morsiustyttönsä rinnalle, soivat kulkuset:

Häitä, häitä, häitä vain, kun jo oman kullan sain!

Mutta Uuras oli vaipunut omaan jurouteensa.

- Oletko sinä uudestaan sairas? — kysyi Anja.
- Ehkä sinä sitä toivotkin! — murahti Uuras.

Anja katsoi häneen suurin, avoimin silmin. Viisitoistavuotiaasta työstä oli parin kolmen päivän kuluessa kehittynyt nainen. Hän ymmärsi varsin hyvin Uuraan jurouden syyn ja oli tuntenut kaupunkilaisen pistävät silmäykset, mutta sulkeutunut itseensä kuin kukka suojuslehtiinsä estääkseen polttavia säteitä liian aikaisin pääsemästä sisimpäänsä.

- Älä ole pahoillasi, Uuras, — sanoi hän pujottaen kätensä toverin käteen.

— Nyt sinä olet kuin lammas, — jupisi nuorukainen vieläkin yrmeänä.

— Et vain jaksanut olla tanssimatta sen tiskinnuolijan kanssa!

— Uuras, äiti sanoi, että pitää tanssia kaikkien kanssa, kun kerran on tyttö!

— Niin, te hameväki olette raukkoja! — ivasi Uuras, mutta tunsu vihansa kuitenkin jo lauhtuvan.

Hän piti kiinni Anjan kädestä, joka arasti pyrki irtaantumaan, ja hevosen nykäistessä vinhaan vauhtiin alamäessä hän kiristi ohjia toisella kädellään ja lisäsi:

— Sinä olet nyt minun tyttöni, Anja, muista se!

— Muistan! — sanoi Anja vakavasti. Kumpikaan ei enempää puhunut, mutta Uuras ihmetteli vain, miksi hänen teki mieli laulaa, ja kun ei osannut, alkoi hän viheltää, niin että metsä kaikui, ja pian Anja säesti häntä laulaen. Sävel oli tuttu, ja reestä rekeen tarttui lauluninto, kunnes koko hääsaattue laulaen ajoi metsän halki nuorikon uuteen kotiin.

VII.

Oli jo päästy joulunpyhien loppupuolelle, ja Lehvin seppä kulki yhä paistinajossa näkemättä selvää päivää. Kotona sepän emäntä kävi akkunasta akkunaan itkettynein silmin ja raskain askelin.

Uuras lueskeli pitkät pyhät huoneessaan ja kuljeskeli iltaisin kylällä milloin iltahuveissa, milloin muuten jossakin toisten mukana hanuria soitellen.

Eräänä iltana hän tullessaan kotiin kuuli jo pajan eteen kovaa melua tuvasta ja juoksi sinne kiireimmiten. Keskellä lattiaa seisoivat äiti kätet ojennettuina isää kohti valmiina estämään häntä iskemästä tuolilla, joka oli juopuneen kädessä. Liiallisesta valvomisesta ja pitkällisestä juopottelusta sairaana mies raivosi lyöden palasiksi kaikki, mitä käsiin sattui, kuitenkin vaistomaisesti varoen satuttamasta vaimoan. Samassa tuokiassa, kun Uuras astui sisään, syöksyi hän käsiksi isäänsä kiskaisten tuolin hänen kädestään. Mutta siitä seppä raivostui silmittömäksi poikaansa vastaan, tarttui häntä hartioihin ja tempoi hurjasti saadakseen hänet nurin. Hätäntyneenä ja aivan typeryneenä säikähdyksestä riensi äiti pelastamaan Uurasta, joka oli vähällä lyyhistyä, ja sai hänet kiskaistuksi mukaansa ulos ovesta pihalle ja alkoi keskellä yötä vetää häntä kädestä Tupalaan päin, vaikka olikin ilman kenkiä, vain sukat jalassa, ja paitahihassillaan.

Uuras riisui heti takkinsa — palttoota hänellä ei ollut — ja kietoi sen äitinsä ympärille, mutta äiti esteli ja vaati häntä ottamaan sen takaisin ylleen.

— Tulet uudestaan sairaaksi, — sanoi hän.

— Entä äiti sitten?

— Minäkö, ei minuun tauti tartu. Kova elämä on minut niin karaissut, — ja hän harppasi edellä lumista tietä sukkasillaan niin nopeasti, että Uuraalla oli täysi työ häntä seuratessaan.

Siinä ei monta sanaa vaihdettu. Kummankin rintaa ahdisti se, mitä juuri oli tapahtunut, eivätkä sanat riittäneet heidän tuskaansa purkamaan.

Tupalaan päästyä koputti Ulla-emäntä akkunaan, ja Henriika ilmestyi kohta ovelle. Nähtyään yön hämyssä saapujat hän avasi lukitsemattoman ovensa ja vieraat hiipivät sisään.

— Älä herätä Anjaa! — kuiskasi Ulla-emäntä. — Isä kotona on humalassa ja tarvitsee rauhaa, kai sinä annat meidän olla täällä yösydämen? — puhui hän hiljaa.

— Voi, voi, hyvin, hyvinhän se sopii. Emäntä käy tänne sänkyyn minun kanssani, ja Uuraalle kohennan jotakin tuohon sohvarämälle. Kas noin — ei ole hätää. Vai on mestari ryypyssä — niin, sattuuhan sitä.

Seuraavana aamuna vieraat kiittivät emäntäänsä ja voivat kotiin lähtiessään olla varmat siitä, ettei kylässä kukaan saisi kuulla tapahtumasta, sillä Henriikan he tiesivät osaavan pysyä vaiti. Ja kotona oli jälleen rauha: mestari nukkui syvässä unessa omassa vuoteessaan ja heräsi vasta myöhään iltapäivällä.

Nyt vierähti monta päivää hitaasti ja raskaasti kuin pilvenmöhkäleet painostavassa tyyneydessä. Ei vaihdettu sanaa, ei näkynyt hymyä. Kaikki kolme välttivät katsomasta toisiaan silmiin, pysytellen

työntouhussa kukin.

Sattui sitten, että Ulla-emäntä tapansa mukaan aikoi vetää seinäkellon painoja ylös, mutta jo ensi nykäisyllä toinen ketju katkesi. Uuras otti kellon seinältä, purki sen ja ryhtyi laittamaan vanhuuttaan kuluneiden ketjujen sijaan kokonaan uudet. Hänen ollessaan kellon kimpussa osui isä, joka oli enimmäkseen yksin takonut pajassa, vaikka pakkanen oli kiihtynyt ihan purevaksi, astumaan tupaan, otti irralliset ketjut käteensä ja sanoi entiseen leikilliseen tapaansa, ikäänkuin ei olisi ollut mitään kahnausta:

— Nämä ketjut minä laitoin kelloon siihen aikaan, kun sinä vasta tulit maailmaan. Näkyvät jo kuluneen pilalle. Saa nähdä, tuleeko sinun laittamistasi paremmat. Ja niinkuin tuo kello, niin tässä elämäkin täytyy, piru vie, vetää uuteen ja parempaan käyntiin.

Ulla-emäntä oli siivilöinyt maitoa kylmän kamarin ovella ja heitti nyt nuoret kuusenoksat siivilästä pois kohottaen perin moittivan katseen mieheensä, joka ikäänkuin sen painosta lyyhistyi penkille Uuraan viereen. Poika katsoi isäänsä ja hymähti, kun ukon kasvoilla oli sellainen surkean naurattava ilme ja silmissä paha veitikka, joka tahtoi mutta ei uskaltanut vapaasti nauraa, ei liikkua, ei puhua eikä syödäkään.

Kun äiti oli poistunut, sanoi isä pojalleen:

— Paista minulle vähän silavaa, vatsani vonkuu tyhjiyttään, kun äitisi on antanut minun paastota monta vuorokautta.

Uuras meni leikkaamaan kylmästä kamarista lihaa ja paistoi hiilihehkulla pannussa, mutta kun mestari istui pöytään aikoen käydä ateriaan käsiksi, ennätti emäntä tuiskuna sisään ja otti lihan pois, jättäen vain suolasilakkaa, perunoita ja leipää ukolleen nälän sammuttamiseksi.

Isä ja poika katsoivat toisiinsa ja nyökkäsivät.

— Puehan yllesi! — sanoi isä ja hymyili.

Uuras veti päällysnutun arkitakkinsa päälle, ja isä teki samoin. Äiti oli esituvassa, kun he molemmat poistuivat. Vasta tiellä sanoi mestari:

— Voimmehan ottaa hevosen ja lähteä kirkolle saakka. Siellä tarjotaan tänään eräs rakennusurakka ja nyt sinäkin saisit käydä siihen kiinni.

Uuras tunsi jotakin uutta ja valoista rinnassaan.

— Mikä rakennus se on?

— Sellaista vaan pappilan ulkorakennusten kengitystä se on. Kuuluu olevan kivityötä navetan kivijalkaan. Ja kun sinä kerran...

— Lepolasta saa hevosen! — sanoi Uuras äkkiä muuttuen kiihkeäksi.

Nyt vasta hän tunsi olevansa täysin terve, ja jotakin raskasta solui pois hartioilta. Isä, äiti, kylä, uusi työ, taivas ja luminen tie olivat jälleen vanhoja tuttuja.

Lehvin sepän ja hänen poikansa urakkatarjous oli pitäjälle edullisin ja luotettavin, ja niin he sen saivat. He palasivat kotiin toisena päivänä hyvällä tuulella ja istuivat pöytään, johon äiti kantoi parhaita herkkujaan.

Pilvi oli väistynyt, aurinko paistoi ja sitä kesti kevääseen saakka.

VIII.

Seurakunta oli jo asettunut paikoilleen, mutta urkuri ei vielä soittanut, eivätkä kirkonmenot vielä alkaneet vähään aikaan.

— Näätkös tuota rakoa katossa? — kysyi eräs isäntä toiselta.

— Kai, kai, — nyökkäsi toinen.

— Siitä sataa sisään.

— Kai, kai.

— Alttarin kohdalla tornissa on suurempi rako.

— Kai, kai, — nyökkäsi toinen.

— Sieltä sataa Kristukseen!

— Oo, peijakas! — innostui mies.

— Tulee kalliiksi seurakunnalle. — Toinen nyökkäsi. — Kuuluu olevan paha laittaa.

— Ja paha sikseenkin jättää, — jaksoi harvasanainen toveri lisätä.

— No, se Lehvin seppämestarin poika...

— Niin, se niin Uuras...

— Kuuluu olevan koko peijakas.

— Poikanen se vielä on.

— Äläpäs, johan se on kuin täys mies.

— Oletkos nähnyt?

— No, joka päivä pappilan töissä. Niin että sille se työ sopii.

— Kai, kai, — tyytyi naapuri vastaamaan. Kun pappilan navetta oli "kengitetty", pantu uusia kiviä kivijalkaan sen korkeutta lisäämään ja otettu pois alimmaisat, mädät hirsirivit, annettiin kirkon katon korjaus tällä kertaa Uuralle omiin nimiin oikein kontrahdin mukaan kahdesta tuhannesta markasta, sillä katto oli jyrkkä ja osittain paha korjata, varsinkin torni, jonka ympärille täytyi rakentaa telineet ja johon entisen pärekaton sijaan oli tehtävä uudenaikainen pellistä.

— Jopas jotakin, — vohki Lehvin seppä pojalleen, — kun tekivät sinusta rakennusmestarin omin lupinsa ilman koulua!

— Semmoisen työn nyt tekee kuka tahansa, — sanoi Uuras näyttäen olevansa rauhallinen, vaikka isä hyvin huomasi, että pojalla oli jotakin erikoista mielessä.

Navetan työn hän kokonaan jätti isän viimeisteltäväksi apumiesten kanssa ja hankiskeli itselleen aineita ja työkaluja kirkon kattoa varten. Heillä oli vuokrattuna asunto kirkonkylässä, ja äiti kävi joka viikko tuomassa heille ruokaa ja huolehtimassa muusta mukavuudesta.

Oli ihmeen ihania kevätpäiviä. Lumi suli ihan silmin nähden kinoksista räytyen hataraksi huokoiseksi kuoreksi, ja eräänä kauniina aamuna se häipyi näkymättömiin. Vain siellä täällä rauhaisilla vainioilla näki kaistaleen valkoista. Joki paisui valtavaksi niityille, ja järvetön seutu oli kuin mikäkin "vesimaan puoli", niinkuin kyläläiset sanoivat, ja ruuhilla kuljettiin kokemassa kalanpyydyksiä kirkonkylän äärimmäisten mökkien edustoilta. Näin vesirikasta kevättä ei oltu nähty miesmuistiin.

Sitä mukaa kuin navetan työt valmistuivat, peri Lehvin seppä saatavansa urakasta, ja nyt hänelle tuli herrain päivät.

— Sekös tässä aina nirkun narkun, — sanoi hän ukoille, jotka olivat työssä mukana. — Nyt mennään ostamaan konjakkia!

Viinan myynti oli rajoitettu, ja vain anniskelut saivat jakaa ryppyttäin. Sen sijaan myötiin konjakkia kaupoissa aivan yleisesti. Kaikki tiesivät, että se konjakkia oli värjättyä viinaa, ja sitä juotiin turvallisesti hyvin tietäen, kuinka se tehoi.

— Se poika, peijakas, on nyt kiinni omissa hommissaan, tulkaa pois vaan, — sanoi mestari.

Miehet hiukan arkailivat.

— Kun se Uuras on niin visu, ettei se veilaa mistään kohtaa, ja jos se sattuisi suuttumaan, kun näin kesken työtä...! — esteli vanha kivimies.

— Mitä vielä, kyllä minä sen pojan tiedän. Varuuden vuoksi mestari kuitenkin siirsi juomingit myöhemmäksi iltapäivään, ja silloin he ottivat pullot mukaansa häviten kivimiehen syrjäiseen mökkiin

kylän laitaan.

Siellä Lehvin seppä pääsi hyvään ryypyn alkuun, ja sitten hän hummasi viikon aikaa yhtä mittaa eikä asuntoonsa tullut. Kylä kajahteli juopuneiden melusta ja rallatuksista. Vähän väliä karttui niiden luku jonkun uuden liittyessä rattoisaan seuraan, ja Lehvin sepän kukkaro oli kyllin tukeva hankkimaan ilolientä niillekin, joilla ei itsellään sattunut mukana olemaan.

— Pappilan navetan kengitys pitää kunnialla kruunattaman ja konjakilla pikarit täytettämän, kippis!
— puhui seppä. — Se poika peijasi puolellensa suuremman osan — kippis! — omaani nyt juon — kippis!
Se onkin sitten sellainen poika, ettei kymmenen kylän tienoilla toista — kippis! — Ja kun minä juon, niin juon minä ilosta, eikä surulla ole minuun mitään sanomista, kippis!

Ja koska maalliset surut olivat koko urakkajoukolta tykkänään haihtuneet, oli meluava riemu äänekkäämpää kuin pappilan karjan möly, kun sitä koetteeksi päästettiin navetasta jaloittelemaan.

Uuras vain ei näyttänyt mitään huomaavan. Aamusta varhain hänet nähtiin kirkon kattoa purkamassa, niin että lahonneet päreet olivat jo röykkiöinä alhaalla räystäiden kohdalla, ja työaseiden lyönnit paukahtelivat kuulakkaassa kevätilmassa moninkertaisin kaiuin. Itse hän vihelteli riemuisia säveliä liikkuen varmana ja vapaana jyrkällä katolla, aivan kuin painolaki ei olisi koskenut häntä niinkuin muitakin kuolevaisia. Hajasäärin, toinen jalka aina toista ylempänä ja polvi koukussa katolla hän oli iskeytynyt paikkaansa kuin kotka vuoren lohkareseen pysytellen lautojen välissä syvennyksissä ja vuoroin takoi peltikattoa, vuoroin toisaalta päreitä purki.

Samoin kuin ennen pikkulasten koulussa ajomiehet ja tiellä kulkijat pysähtyivät katsomaan lasten jännittävää leikkiä, samoin nyt kyläläiset ja vieraatkin jäivät ihailen tähyilemään nuorukaisen leikiltä tuntuvaa vakavaa työtä, jota ei kukaan katsojista olisi luullut voivansa tuolla tapaa suorittaa.

Väliin nuori mies pysähtyi, antoi pihtien ja vasaroiden vaipua, lepäsi rennosti nojaten kaltevaan kattoon, korko iskettynä tukeen, ja silmäili allansa leviävää lakeutta. Niin pitkälle kuin silmä kantoi, aukeni nähtäväksi jokilaaksoa tulvan peittämänä, väreilevässä ja välkkyvässä vedessä uivia latoja, pensaita, puita, tukkeja, ruuhia, aitoja. Siellä täällä katkaisi tulvan pieni mäentöyräs, jolle aina kohosi ihmisasunto, kunnes maa nousi kylää kohti kuperana ja voitokkaana, kantaen upeita taloja ja laajoja viljavainioita. Paisunut joki ulottui kimaltelevana kylän rinteille kuin koristeet nuoren tytön uumalta pyöreätä povea kohti.

Keväinen ahava puri nuorukaisen ihon tummaksi, ja aurinko haalisti hänen tuimaa katsettaan, joka nyt siristettynä alati mittaili ja suunnitteli ollen valpas ja kireä, silmänräpäystäkin lyömättä herransa etuja laimin. Täällä korkeudessa, taivaan ja maan välillä, paisui rinta vain harvoin vapaasti hengittämään, eivätkä jäsenet päässeet lepoa nauttimaan. Ei, siellä oli kamppailu toista kuin maan pinnalla. Tahtoa tarvitsi avuksensa joka jäsen, joka nivel ja lihas, ja tahtoa ohjasi äly, näkö ja kuulo. Miehentahto kiristi ruumista joka hetki nostaessa ja laskiessa raskaita aseita. Työ sujui keveästi ja ripeästi, ja säännöllisten vasaranlyöntien kajahtelu kertoi katselijalle sen olevan kuin hilpeätä leikkiä. Ja tässä leikissä tuli nuorukaisesta isku iskulta mies.

Uuras ei vielä ollut tornin kattoa aloittanut, kun hänen äitinsä taaskin tuli eväitä ja puhtaita vaatteita tuomaan. Hänen huolehtiva silmänsä keksi heti pojan äärimmäisen uupumuksen, sillä raskas työ kirkon katolla olisi kysynyt jäntevänkin miehen karaistuja voimia ja Uuras oli vasta kahdeksantoista vanha nuorukainen. Hänen kuumeinen kiireensä kaikui jokaisesta iskusta: pian, pian! Miksi hän kiirehti ja mikä oli se voima, joka häntä ajoi uupuneenakin ponnistelemaan?

Äiti vaati häntä lepäämään käyttäen kaiken puhekykynsä ja tarmonsa saadakseen poikansa taipumaan. Heidän välillään alkoi kamppailu, kuten pojan pikku lasna ollessa. Äiti pääsi nytkin voitolle suostuttaen Uuraan vahvistamaan itseään virkistäväillä kylvyillä ja hieromisella, mikä paransikin liiaksi rasittuneet lihakset.

Aivan kuin uutena miehenä hän taas nousi kirkontorniin jyrkkiä portaita ja suunnitteli, kuinka vähimmällä vaivalla voisi korjata tornin pienen katon. Telineitä hän ei missään tapauksessa tahtonut pystyttää. Noustuansa tornin kiertoportaita melkein perille saakka hän keksi räystään alla luukut ja suunnitteli heti, minne löisi tueksensa ulkonevia lankkuja, köyttäisi itsensä varmuudeksi kiinni tornin huippuun ja kattaisi tuon pienen pinta-alan aivan turvallisesti. Nämä toimenpiteet olivat yksinkertaisia, vaikka työnantajat eivät sitä tajunneet, sillä kenenkään vanhemman henkilön rohkeus ei olisi huimaavassa korkeudessa ilman ympäröivää tukea ja vain jalkanojan varassa voinut kestää koetusta. Mutta nuorukainen hymyili ja vihelteli tuntien jälleen samaa kiihoittavaa hipaisua rintansa alla kuin pienenä poikapahaisena Lehvin kiikussa.

Hän vasaroi nyt sen kirkon ristitornia, joka lasna oli täyttänyt hänen sydämensä hartaalla ihailulla. Ristin kultaus kimalteli auringossa, kun Uuras, murrettuaan katon sisäpuolelta, kiipesi sitä kaulaamaan

ja kiinnitti siihen varmuusköytensä.

— Risti, tule siis minunkin tuekseni! — jupisi hän hymyillen, mutta nuorukaisen kunnioittava hartaus täällä taivaan ja maan välillä kohdistui siihen kuin elävään olentoon, josta hänen kohtalonsa mahdollisesti riippuisi. Hän järkytti sitä, mutta huomasi sen tukevaksi.

Viikko ja toinenkin oli jo vierähtynyt ja Lehvin seppä ennättänyt ilosta sanoa "kippis" monen veikon kanssa antaakseen pappilan navetan urakkarahojen luistaa, kun hän eräänä aamuna ihan raittiina ja selvänä astuskeli pitkin maantietä, joka kirkon kohdalla teki äkkikäänteen. Siinä hän nosti katseensa kuullessaan katolta pellin heläjämistä ja näki — poikansa ilmassa huimaavan korkealla torninhuipun kyljessä.

Ukko lyyhistyi maahan ja voihti siinä hetkisen tunnustellen sääriään ja komennellen pettäviä polviaan, kunnes uskoi silmiänsä uskallettuaan uudestaan katsahtaa poikaansa kohti.

— Senkin naakka! — mutisi hän yhä varmempana siitä, ettei sieltä korkeudesta muuta tipahtanut kuin lahonneita päreitä, ja riensi kortteeriin, jossa Ulla-emännälle valitti:

— Kun vatsani tuli niin kipeäksi siitä pojan peijakkaasta!

— Jokos, vai eikös konjakista?

— Älä nyt vihoittele, Ullasein, minulla on ollut niin juukelin lystiä. Se rakennusmestarin ammatti, näätkös, menee miehelle päähän!

— Eikös vatsaan se mene?

— Niin, kun sattuu saamaan sellaista, että menee, mutta nyt minun pitäisi mennä järveen, ellet sinä minua vanhaa miestä armahda ja pese.

— Ettes häpee vieraisissa ihmisissä juoda ja rallata!

— Vai juomisesta — — vai! Pojasta se vatsankipu tuli, pojasta!

— Voi sinuas, voi!

— Mene — me — mene itse katsomaan, siellä se kelluu taivaan ja maan välillä!

— Niinkuin en minä sitä olisi nähnyt, mutta kun en ole konjakkia juonut, niin pysyn jaloillani.

— Pysy, pysy, sinä pyhä vaimo. Eiköhän sentään sinun jumalisuuttasi lueta minullekin ansioksi, kun viimeinen tuomio tulee?

— Aijai, kuinka ihmisen pitääkin juljeta olla paatunut!

— Vaikka olen niin pehmeä ja joka paikka niin hellänä ja polttavana, ettei kiirastulessa syntisillä kuumempaa ole — —

— Ethän vaan itke?

— I-i-itken! — hytki ukko naurun ja itkun välillä pidellen housujansa ja kömpi penkille pitkäkseen.

Emännän sydän heltyi, ja hyvin hän hoiteli ukkoaan.

— Ei sinua enää mikään kuitenkaan paranna, vanha raato! — torui hän kylvettäessään. — On sinulle kova tai hyvä, se on aina yks'kaikki. Anna kun hieron ne kinttusi suoriksi!

Ja hyvinpä Lehvin seppä tämän jälkeen tarvitsikin terveitä sääriä ja käsivarsia, sillä työtä oli kotona karttunut ylettömästi sillaikaa, kun hän oli kirkonkylässä hummannut.

Kun Uuras sai urakkansa valmiiksi ja tuhannet käteensä, pisti hän ne kasvoniilmettä muuttamatta povitaskuunsa ja hoputti isää kotiin.

— No, kai sinä nyt puhut Anjalle pari koreeta sanaa ja korostat esitupaamme ja sitten rakennat sen perään vaikka kaksi kamaria.

— Olkaa vaiti siitä asiasta! — tiuskaisi Uuras. — No, no, voinhan olla vaitikin, — myönsi isä, ja hiljaisina he kolmisin ajoivat kotiin.

Mutta Uuras oli aivan muuttunut. Hän ei antanut itselleen eikä muille yön eikä päivän rauhaa, ajoi työstä työhön ja keksi yhä uutta ja uutta rahan pantiksi. Pajan ahjossa piti olla ainainen kohu, ja

puutöitäkin hän ahersi, muurasi kylässä uunejakin isänsä kanssa.

Tytöt, hanurit, hovit ja Anjakin jäivät aivan unhotuksiin.

— Kyllä tuohon poikaan siellä kirkontornissa on mennyt — —

— No, mikähän häneen nyt siellä olisi mennyt? — sanoi Ulla-emäntä.

— He, mikäs muu kuin — piru!

Ulla-emäntä katsoi ukkoonsa säikähtyneenä. Hän ei ollut varma, vaikka vielä olisi niin käynytkin, eikä siis väittänyt vastaan.

IX.

— Niin on nyt kesä kuin kuumeisen uni! — sanoi Uuras eräänä sunnuntai-iltana Anjalle.

He olivat sattumalta yhtyneet Tupalan lähellä ja ensin ääneti käveltyään salavihkaa ja arasti katsoneet toisiinsa, kunnes ihana kesäpäivä vaimensi epäilevän jälleennäkemisen jännityksen ja kumpikin huojennuksesta henkäisten kääntyi iloiseksi.

— Ethän sinä paljon kesästä piittaa, — sanoi Anja.

— Aina sen verran, että omiksi tarpeiksi riittää. Nämä sunnuntait käyvät niin hiivatin pitkiksi, kun ei tiedä, mihin kätensä käyttäisi, aina ovat tiellä.

— Annas tänne! — sanoi Anja veitikkamaisesti.

— Tuossa on, jos mielesi tekee!

Samassa Anja räpytti sormillaan Uuraan sormien alla, näppäsi äkkiä kädelle ja uudisti samaa tempua sanoen: — Kili, kili, kassis! — kunnes Uuras vuorostaan tarttui Anjan käsiin likistäen niin, että tyttö tuskasta huusi.

— Ei ole hyvä karhua vitsalla ärsyttää, — sanoi Anja viimein taivuttaessaan yksitellen Uuraan sormia kädestään eroon.

— Ole kiltisti vain, muistathan talvellisen lupauksesi olla minun tyttöni.

— Muistatko sinä sen? — kuiskasi Anja punastuen.

— Kun on aikaa — — nyt minulla on aikaa.

— Sanovat, että olet tullut häijyksi.

— Vai sanovat. Entä sinä?

— En ole kanssasi puhunut.

— Sinä olet vielä lapsi!

— Kuusitoista, enkä enempää lapsi, kuin sinäkään.

— Mistä tiedät, mikä minä olen?

— Minä vaan en ole mikään lapsi väitti Anja.

Uuras katsoi häneen. Anja oli kasvanut, käynyt pyöreäksi, kaula oli pehmeä, niin että teki mieli purra, ja leuka niin merkillisen soma ja huulet punaiset ja silmät — — Hiljalleen uskalsi nuori mies nostaa katseensa silmiin, kerran vain, ja niiden viiva veisti hänen sydäntänsä, ja sanattomina he hetken astuivat lähetyksen pidätellen hengitystään estääkseen toisiaan kuulemasta rajuja sydämenlyöntejä.

Käsi löysi käden, ja ote oli luja ja kuuma. Kesäinen hehku oli uuvuttavan suloinen, perhosten polulla liidellässä, kukkien jaloissa taipuessa, ja nuorukaisen käsivarsi kietoi neidon ensi syleilyyn, huumaavaan unhotukseen...

— Nyt olemme toistemme tyttö ja poika, — sanoi Anja heleästi kuin uutena ihmisenä.

Vähä vähältä sai sydämenriemu heidät valtoihinsa, ja nyt seurasi suloisia viikkoja, lemmentuloja ja lemmentuloja heidän kahden kesken, niinkuin he luulivat, mutta kaikki sen tiesivät ja kaikille se näkyi. Nuorukaisen kasvojen loiste siitä puhui, neitosen silmien hehku ja huulien puna siitä kieli. Kahden kelpo lapsen lemmentulosta ja onnesta, joka kaikille kyläläisille oli tuttua ja rakasta kuin omien lasten kohtalo, puhuttiin kaikkialla, iloittiin ja paljon toivottiin.

Uuras eli vain, ei ajatellut, ei mitään suunnitellut, unelmoi kuin tointuva sairas suloisessa levossa — muutamia viikkoja syksypuoleen, — kunnes sai kirjeen siltä rakennusmestarilta, joka kerran oli pannut hänet muuraamaan. Hän oli sattumalta saanut tietää, mitä Uuras oli kirkonkylässä toimittanut, ja tahtoi nyt saada hänestä itselleen työnjohtajan.

Uuras ei kauaa miettinyt. Hän laittoi itsensä heti matkaan epäröimättä enempää kuin ensimmäistä kertaa maailmalle mennessään. Koti jäi, Anja samoin, tulevaisuus viittasi salaperäisenä kuin jännittävä seikkailu. Uuras lähti — ei, hän ei vain lähtenyt, vaan rientämällä riensi. Junakaan ei kyllin nopeasti edennyt, päivä ei yöstä uudeksi kyllin äkkiä vaihtunut eikä uusi työ siihen käsiksi päästyä antanut kylliksi tarmontakaista tointa. Hän tahtoi jotakin enempää, paljon vaikeampaa. Kun sitten teollisuuskoulu syksymmällä alkoi, pyrki hän sinne, sillä nyt hänellä oli tarvittavat tuhannet.

Hän pääsi kouluun ja saavutti heti ensimmäisenä lukuvuonna opettajansa, erään arkkitehdin, suosion ja teki hänelle loma-aikoina lukujensa ohella piirustustöitä.

Näin hän vietti pääkaupungissa neljä vuotta ahertuen lakkaamatta opinnoissa ja rakennusalaan kuuluvissa töissä. Kotonaan hän kävi vain suurina juhlina ja viipyi silloin aina vain päivän tai jonkun tunnin. Hän oli nyt joutunut aivan toiseen maailmaan, ja koti alkoi jäädä yhä taemmaksi. Päivä oli siellä pitkä kuin kokonainen viikko kaupungissa. Vanhempien hellyys häntä liikutti, mutta samalla se hymyilytti kuin lasten leikki. Hän tahtoi nyt suojella, olla heille tukena, ja kun he eivät sitä tarvinneet, jäi hän pois, ei tullut niin usein eikä lopulta ollenkaan.

Anjalle hän aluksi kirjoitti, mutta koulun monet tehtävät ja ansiotyö veivät ajan ja ajatukset niin tyyten, ettei kirjeisiin juuri jäänyt aikaa.

— — Tahdon kirjoittaa sydämen pakosta, kun kirjoitan, — oli hän sanonut Anjalle, — en velvollisuudesta enkä kiireessä. — —

Sydämen pakko tuli yhä harvemmin, ja aikaa uupui aina.

Anjan kirjeet saapuivat hänelle aina säännöllisesti, missä ikinä hän olikin, ja ne olivat nyt ainoana siteenä entisyyden ja nykyisyyden välillä, joskus houkutellen siihen vanhaan, ja sitten taas ylimielisen hymähdyksen syrjäyttämällä, unhotukseen jääden, mutta aina kuitenkin lämmittämällä. Anjalla oli välitön lapsen tapa kertoa heidän elämästään, joka aina pysyi samana ja siis elävästi muistutti lapsuutta. Uuraan kyynel saattoi vierähtää ruusukoristeisen postiarkin sivulle, mutta samassa hän jo heitti kirjeen salalaatikkoon, josta se ei sen koommin tullut esille. Oli niin paljon muuta tärkeämpää, ei ollut sellaiseen aikaa.

X.

Uuras oli saanut kutsun erääseen maaseutukaupunkiin johtamaan kaupungintalon rakentamista. Hän oli nyt jo täysi-ikäinen, päässyt täyteen miehenmittaan ja kehittynyt niin ulkomuodoltaan kuin henkisestikin. Isän varma ryhti ja tiukka katse, käyrä nenä ja kapeat kasvot uusiintuivat pojassa. Äidiltään hän oli perinyt hartaan antamuksen kaikkeen, mihin ryhtyi, ja kiihkeän, ehkä liiankin jyrkän päättävyyden, jolla iski tahtonsa läpi silloinkin, kun se ei ollut viisasta.

Paitsi kaupungintalon rakentamista hän hankki pian itselleen useampia yksityistöitä joutuen siten tekemisiin kaupunkilaisten kanssa varsinkin liikemiespiireissä.

Pienen pirteän kaupungin liike-elämä oli viimeisinä vuosina alkanut edistyä huimaavaa vauhtia, ja sinne oli perustettu useita tehtaita. Toimeliaan, pääkaupunkilaisen nuoren miehen ilmestyminen oli monessa suhteessa tervetullut, ja Uuras joutui pian seuraelämän pyörteeseen. Peliseurat, joihin hän liikututtaviensa kautta ensin tuli osalliseksi, eivät häntä erittäin viehättäneet, mutta kerran kutsuttuna koteihin hän tutustui naiseenkin, ja niin olivat ovet auenneet hänelle vähän joka puolella. Hänen

nuoruutensa ja hyvä ulkomuotonsa oli paras suositus siinä piirissä, missä "harrastettiin" sekä yleisen hyvän että myöskin yksityisen huvin vuoksi, ja jonkun ajan kuluttua hän oli hyvinkin koteutunut kaupungin seuraelämään.

Yhteisenä harrastuksena oli vapaaehtoinen palokunta, ja sen hyväksi pidettiin iltamia ja tehtiin rekiretkiä ja huvimatkoja. Sen soittokunta oli kaupungin lempilapsi ja ilonlähde, jonka torvien törähdyksistä heränneinä kukin kohdaltaan sunnuntaiaamuina riensi torille katselemaan palokunnan valkomekkoisten harjoittelua. Tulen valtava mahti oli se aihe, josta kaupungin kaunopuheiset miehet usean kerran vuodessa saivat kehittää puhelajjaansa suurissa juhlissa, samalla kuin nuorilla naisilla ja herroilla muusta ohjelmasta huolehtiessaan oli erinomainen tilaisuus tutustua toisiinsa, ihastua ja mennä naimisiinkin palokunnan kauniin lipun suojassa.

Rouva Leena Heerman oli nuori leski ja tällä kertaa kaiken seuraelämän keskus kaupungissa. Hänen tapanaan oli sanoa: — Palokunta on minun palveluskuntani, — ja siinä hän oli ihan oikeassa.

Kun Leena-rouva omassa kauniissa puutalossaan vanhaa puistoa vastapäätä sattui lausumaan toivomuksen: — Olisi taas hauska saada ihmiset pyörimään, — kuuntelivat hänen palvelevaiset nuoret herransa ja naisensa tätä suloista sanomaa herkin korvin, ja moni innokas huudahdus säesti häntä.

— Niin, milloin, miten ja missä? — Eikä siinä sitten enää perääntyminenäkään auttanut.

Leena-rouva kiusoitteli heitä istuen pianon ääreen ja soittaen repäisevän valssin, samalla kuin nyökkäsi taakseen kehoitukseksi pojille kiertämään kokoon salin lattialta sohvamaton ja pyörittämään tyttöjä. Ja sitä kehoitusta ehdottomasti noudatettiinkin vakavan hartaasti. Nuori rouva tiesi siten vain kiihoittavansa alttiin "ritarikuntansa ja hovineitojensa" tanssihalua, jota sitten sopi tyydyttää "Mospelissa". Siellä oli suuri tanssisali, jossa palokunnan torvet oikein ihanasti hivelivät tanssivien korvia ja jalka luisti ihan väkisin lattialla.

Kaupunkiin oli takavuosina ilmestynyt eräs Moesböhl niminen muukalaisrouva ravintolan emännäksi ja sitten vuosien kuluessa rakennuttanut tilavan talon, josta tuli kaupungin julkisen elämän keskus, ja hänen kuoltuaan kaupunki lunasti sen palokunnan taloksi. Mutta aina sillä vain oli vanha nimensä "Mospeli".

Leena-rouva oli tällä paikkakunnalla syntynyt ja kasvanut, ollen aina ensimmäinen kotona ja kaupungissa. Hänen isänsä vanhin kartano, Onttola, oli kaupungin laidassa, mutta sen maat oli vuosien kuluessa myyty kaupungille tai vuokrattu tonttimaiksi, niin että tälle tilalle, joka ei ollut suuri ennestäänkään, oli jäänyt melkein vain puutarhavihjelystä, jota Leenan mies Heerman oli kiihkeästi harrastanut.

Heerman oli aikoinaan ollut onnellinen ylioppilas ja vuosikymmenen viihtynyt rakkaaksi käyneessä pääkaupungissa nauttien nuoruudesta ja ylioppilaselämästä, kunnes pieni harmaus korvallisella ja tyhjyys kukkarossa, — kun isän kuoltua rahalahetykset loppuivat — pakotti ajattelemaan tulevaisuutta. Ja koska luvut olivat kaiken muun touhun ohella jääneet rempalleen, täytyi turvautua jollekin käytännölliselle alalle.

Sattuma suosii iloisia veikkoja ja Heermanin se toi Leenan kotiin. Kauniit laulut, kesäillat, tanssiaiset ja Heermanin ritarillinen seurustelu voitti pian nuoren neitosen sydämen, ja hemmoiteltu, itsevalti, oikullinen ja kaunis Onttolan neiti vietti häänsä kymmentä vuotta vanhemman miehen kanssa Kotkan kartanossa, joka silloin oli jo jonkun aikaa kuulunut Leenan isälle.

He ottivat asunnokseen isän kaupunkitalon, jossa oli oma vanha puutarha; vastapäätä oli puisto toisella puolella katua. He elivät huolettomina, niinkuin Heermanin tapa aina oli ollut. Leenasta se oli aivan luonnollista. Kaikkihan oli olemassa vain häntä varten. Onttolan väki ja Kotkan kartanon alustalaiset ahersivat hänen onnekseen kumartaen, hymyillen ja siunaillen neitiään kuin onnen heijastusta, joka asusti päärakennuksessa, tuli ja meni vaunuissaan, leikki vertaistensa kanssa ja katosi kauniin ilman mukana. Joulujuhlat ja juhannusjuhlat toivat häneltä väelle tervehdyksen, ja vain mieluisat asiat liittyivät tähän päiväpaisteiseen keijukaiseen, joksi häntä sillä taholla kuviteltiin.

Heerman jatkoi pääkaupunkilais-elämäänsä pikkukaupungissa ja havaitsi sen sitäkin mukavammaksi. Ainoa haitta oli vain se, että Leenan isä antaessaan nuorille kaupunkitalon asuttavaksi oli myös antanut määrärahat elettäviksi. Jatkaakseen tulojaan, jotta ne riittäisivät mukavaan elämään, Heerman keksi ruveta harjoittamaan puutarhavihjelyä Onttolassa. Appi kiroili ja hymyili, sillä työ tehtiin hänen kustannuksellaan, mutta tulot peri Heerman hyvin tarkasti.

Kuusi vuotta kestätyään tämä avioliitto päättyi Heermanin kuolemaan. Niinä vuosina oli Leenasta kasvanut ajatteleva nainen. Hänen ritarillinen sulhasensa oli ollut kovakourainen ja äreä aviomies, rakastanut pulloa ja vieraita naisia luonnollisena oikeutenaan, ja kun Leena vetäytyi isänsä turviin pysytellen hänestä erossa minkä voi, uhkasi Heerman poliisilla. Ellei kuolema olisi tullut väliin, olisi

Leena-rouvan aurinkoinen olemus voinut muuttua kovinkin synkäksi.

Leena lopetti valssin ja kääntyi äkkiä ympäri tuolilla. Parit pysähtyivät, ja tytöt ja pojat ryhmittyivät salissa.

— Niin; milloin, miten ja missä? — kysyttiin taas kiihkeästi.

— Kesä on jo lopun puolella ja meidän pitää taas aikoinaan poistua tästä ihanasta valtakunnasta, — puhui muuan nuorukainen, jonka kasvot loistivat onnesta ja elämänilosta. — Leena, sinähän annat sanan palokunnan päällikölle, että ensi sunnuntaina taas tanssitaan!

— Niinkuin viime lauantaina ja sitä ennen sunnuntaina ja sitä ennen viikolla.

— Leena kulta, älä kiellä, tahdothan sinäkin, tahdothan! — rukoilivat tytöt.

— No, jos sanoisin, olkoon menneeksi ensi sunnuntaina, — sanoi Leena teeskennellen vastahakoisuutta, vaikka itse asiassa halusi kiihkeästi.

— No, lapset, tahdotteko vielä masurkkaa vai Amerikan polkkaa?

— Amerikan polkkaa! — huudettiin, ja joku hyräili:

Amerikan polkan tahtia, ei sitä kaikki taidakaan, joka ei sitä taidakaan, eipä sitä naidakaan!

Nuoret pyörivät lattialla, ja vanhan rakennuksen akkunat helähtelivät. Leena soitti tahdikkaasti, mutta lopetti äkkiä kovalla lyönnillä kuin päättääkseen päivän ilot.

— Mikko, sinä saat viedä sanan kauppias Hillille, että sunnuntaina...

Mikko oli Leenan pikkuserkku, kotoisin pääkaupungista, mutta vietti aina kesänsä Onttolassa ja oli Leenan uskollisena hovipoikana.

Tytöt ja muut pojat olivat paikkakunnan pikkukauppiaitten, talonomistajien ja virkailijoiden nuorta väkeä, joka usein kerääntyi Leena-rouvan kotiin aina tietäen olevansa tervetullut.

— Tiedätkö, kuinka vanha Leena Heerman on? — kysyi eräs neitonen toveriltaan heidän astuessaan kadulla kotimatalla Leenan luota.

— Hän ei koskaan sano sitä oikein tarkoin, kujeilee ja nauraa joka kerta, kun viettää suuria syntymäpäiviään, tiedäthän, — puhui toinen.

— Kolmenkymmenen hän ainakin on! — päätti toinen.

— Niin kauhean vanha! — huudahti toinen silmät pyöreinä.

— Kuinka sinä olet hassu, silloinhan sitä vasta on ihminen. Etkö ole huomannut, kuinka Hillin Artturi on silmittömästi rakastunut Leenaan?

Toveri painoi käden suulleen hillitäkseen nauruaan.

— Artturiko? Ilmankos hän puhuu aina niin syvämietteisestä ettei ymmärrä kymmenettä osaa.

— Niin, me olemme hänestä vain pikku tyttöjä. Leena on ainoa nainen.

— Entä Leena? Hänen mielestään me olemme kaikki lapsia, — jatkoi toinen tyttö. — Ja niin kai se asia onkin.

— Leena ei välitä vanhemmista herroista. Etkö ole huomannut, kuinka hän ivailee pormestari Forsia!

— Pormestari onkin aina sen näköinen kuin olisi saanut kalanruodon hampaittensa väliin. Kun hän vahingossa hymyilee, vetää hän ohuet huulensa vikkelaasti jälleen muttuun, aivan kuin suussa pistäisi.

Tytöt nauroivat, mutta äkkiä he tuuppasivat toisiaan kylkeen. Kadun toisella puolella astui heidän kohdallaan Uuras ja tervehti kohteliaasti nostamalla hattuaan.

— Se uusi rakennusmestari, näetkös kuinka hän on olevinaan sokea ja miehekäs. Ei, mutta tiedätkös, minä olen tehnyt suuren keksinnön!

— Että Leena on ihastunut — —

— Mistä sinä sen tiedät?

— Joka toinen ihminen luulee joka toinen viikko, että Leena on ihastunut milloin mihinkin miehenpuoleen tässä kaupungissa tai jossakin muualla.

— Ei tämä nyt ole sellaista luuloa, minä tiedän, olen nähnyt!

— Mitä, sano, sano pian nyt, minun pitää joutua kotiin.

— Hillillä viime keskiviikkona, kun käskettiin illalliselle ja herrat tulivat pelihuoneesta, ei Leena tahtonut itse ottaa pöydästä ruokaa, vaan istui tyhjän lautasensa ääressä sivupöydässä. Rakennusmestari Uuras seisoi aivan lähellä, ja Leena sanoi hänelle: — "Oliko hyvä pelioni?" — "Kohtalainen", sanoi herra Uuras ja huomasi samalla tyhjän lautasen. Ei minunkaan lautasellani mitään ollut, mutta siihen hän ei katsonutkaan. — "Mitä saan tuoda teille?" kysyi herra Uuras ottaen lautasen. — "Mitä hyväksi näette, jotakin herkullista, minulla ei ole nälkä", sanoi Leena hymyillen sillä tavalla, että minä ymmärsin olevani liikaa, siirryin toisen pöydän ääreen, ja mitäs luulet, herra Uuras asettui lautasineen paikalleni, ja sitten he kuiskailivat, hymyilivät ja olivat kuin hyvin vanhat tutut, niin että minä olen ihan varma...

— Tulet kai huomenillalla Leenan iltakutsuihin? Jos on jotakin perää siinä, mitä nyt sanot, tulee herra Uuras sinne varmasti. Hän kuuluu tanssivan oikein hyvin.

Tytöt erosivat, ja Uuras oli aikoja sitten hävinnyt heidän näköpiiristään.

Kun Uuras saapui rouva Heermanin iltakemuihin, tervehtivät häntä joka puolella iloiset äänet ja silmää hivelevä näky avautui pitkässä huonerivissä. Naisten pukujen vaaleita värejä, verhostimia, iltauringon hohdetta, kasvien vihreyttä, kukkien runsautta, kristallikruunuja, maljakoita, koristettuja lampuja ja hohtavan valkoisia pöytäliinoja.

Kaikki tämä oli hänelle uutta ja lumoavaa, josta hän nyt ensi kertaa elämässään sai nauttia.

— Tervetullut, herra Uuras. Emme kai tarvitse monellekaan esittää, olettehan jo tunnettu meidän pienessä yhteiskunnassamme.

Uuras olisi tahtonut jäädä herrojen huoneeseen, joka oli lähinnä eteisestä, tuntien noloa ujoutta, mutta emäntä ei jättänyt häntä.

— Ei, herra Uuras, teille en myönnä oikeutta jäädä tupakoimaan, kuka sitten tulisi meidän naisten puolelle?

Uuraan oli siis astuttava emännän rinnalla huoneesta huoneeseen. Leena ylpeili uudesta vieraastaan, jolla niin nuorena oli tarmokkaissa piirteissään käskävä ilme, kun vielä lisäksi huhu tiesi, että hän oli erittäin kyvykäs alallaan.

Muuan nuori kirjanoppinut pääkaupungista korjasi silmälasejaan ja sanoi ivailleen:

— Leena-rouvalla on omituinen maku. Seminaristi tai teollisuuskoululainen, hyi hemmetti sellaista puolisivistystä. Mies on tietysti täysi raakalainen.

— Kuulehan, suomea, Leena puhuu herra Uuraan kanssa suomea, — ihmetteli eräs vanhempi rouva.

— Ja aivan puhtaasti, — lisäsi hänen miehensä, suomenkielen lehtori kaupungin lyseossa. — Se on ilahuttava merkki, ja suotavaa olisi, että kaikissa sivistyneissä kodeissa...

— Herra Uuras, lehtori... — esitteli Leena keskeyttäen hänen lauseensa.

— Puhuimme juuri suomenkielen käyttämisestä, — sanoi lehtori.

— Niin, se vanha ruotsinkielinen hapatus istuu täällä lujassa, mutta nyt olette saanut liittolaisen, herra lehtori, — sanoi Leena viitaten Uuraaseen.

— Hyvin tervetullut, — sanoi lehtori ravistaen Uuraan kättä.

— Parasta on puhua suomea, kun ei ruotsia osaa, — myönsi Uuras.

Lehtori ja Uuras siirtyivät jonkin kummallisen vetovoiman vaikutuksesta herrojen puolelle, ja kohta otettiin esille kunnan polttavin kysymys, joka koski esikaupunkia. Keskustelussa oltiin hyvin halukkaita kuulemaan, mitä Uuras, suuren rakennustyön johtaja, arveli ehdotetusta kaupungin laajentamisesta.

Hän oli heti kaupunkiin tultuaan ja kurjat hökkelit nähtyään aseman ja kosken välillä ryhtynyt itsekseen suunnittelemaan sille kohtaa uusia leveitä liikekatuja ja rakennuksia, suoden mielikuvitukselleen vapaan vallan.

— Kaupungin pitäisi viipymättä ostaa koko ala, kaikki maa kosken toisella puolella asemalle asti. Vaikka se nyt tuntuu olevan syrjässä, muuttuu asia piankin toiseksi, kun liikkeen täytyy vastaisuudessa siirtyä sille puolelle, — selitti Uuras.

— Täytyy siirtyä, miksi niin? Liike on tällä puolella ja saa pysyä! — sanoi vanha kauppaneuvos, jolla oli taloja.

— Suokaa anteeksi, mutta yhteinen ja teidänkin etunne vetää toiseen suuntaan. Tällä puolella tulee kaupungin levenemiselle este; täällähän on vastassa kallioita, jotka liittyvät ihanaan puistoon. Kosken toisella puolella on kurjia taudinpesiä, jotka ihmisyden nimessä täytyy raivata pois terveen ja työteliään elämän tieltä. Kauniin ja vuolaan kosken varrella voi ainoan tšekäläisen tehtaan lisäksi hyvin suunnitella kaupungin myllyn ja sähkölaitoksen. On vedettävä suora ja laaja pääkatu asematalolta sillalle ja sen kadun varrelle nostettava liike- ja asuntopalatseja. Pitää myös istuttaa puita, ja kosken ranta on kivitettävä ja äyriät kaunistettava. Kuvittelen vielä enemmänkin. Pienelle saarelle, joka on kuin luonnon oikusta heitetty virran matalikkoon, on rakennettava teatteri kreikkalaiseen tyyliin. Sen valkoiset pilarit ja suoraviivaiset piirteet hohtaisivat satumaisen kauniina kuvastuen kimaltelevaan veteen kuutamossa taikka tulevaisuuden sähkövalossa.

Uuraan ääni soi vielä huoneessa yleisen hiljaisuuden vallitessa, kun Leena, joka oli kauan aikaa ollut saapuvilla, sanoi:

— Te sanotte sen niin luonnollisesti ja kaikki tuntuu nyt olevan aivan itsestään selvää ja yksinkertaista, mikä vielä äsken oli hämärää ja mahdotonta.

Illallispöydässä kävi ajatusten vaihto yhä vilkkaammaksi ja syntyi kuuma sanakiista Uuraan rohkeista suunnitelmista. Lopuksi Leena-rouva sai taas sanan vuoron:

— Hyvät herrat ja kaupungin isät, laittakaa meille vesijohto! Sitä minä naisena kaipaankin kaikkein enimmänsä, ja sitten joskus valoisassa tulevaisuudessa, kun minä jo olen vanha muori, voimme saada tännekin salaperäistä ja satumaista sähkövaloa.

— Eihän sitä ihmettä vielä ole Suomessa nähtykään, — sanoi vanha kauppaneuvos.

— Kyllä, Helsingissä vedetään johtoja, eikä muutaman vuoden päästä kaasua tarvita muualla kuin keittiöissä.

— No, no, herra Uuras, älkää tehkö minusta muoria liian aikaisin! — nauroi Leena, ollen parhaimmalla tuulella saadessaan kiistellä herrojen kanssa oikeista asioista, jotka häntä enimmänsä viehättivät.

— Silloinhan vasta kaikki nuoriksi tulevat, sanoi lehtorin rouva. — Se kuuluu olevan niin merkillistä valoa, että kaikki rypyt ihmisen kasvoissa tasoittuvat ja silmät kirkastuvat.

— Ja synnitkin pois huuhtoutuvat! — ivasi pormestari Fors, joka oli ollut myrkyllisellä tuulella koko illan.

Vieraat nauroivat ulkonaisesti ja sisällisesti lämminneinä, sillä runsas ateria, vahva olut ja ruokarypyt olivat lisänneet kuumuutta.

Vanhempi väki poistui illallisen jälkeen vähitellen, ja Leena pääsi vapaammin seurustelemaan kenen kanssa tahtoi nuorten tanssiessa.

— Olen kauan aikonut kysyä teidän neuvoanne eräässä asiassa, — sanoi hän Uuraalle pyytäen häntä istumaan miesvainajansa entiseen huoneeseen, joka oli jäänyt tyhjäksi. — Minulla on eräitä suunnitelmia. Ohhoh, olen oikein uupunut, ja täällä on niin kuuma, kukkien tuoksusta ja viinistä on pääni aivan pyörällä.

Hän avasi akkunan, josta virtasi viileätä yöilmaa, viittasi Uurasta istumaan nojatuoliin ja laskeutui itse jakkaralle kirjoituspöydän eteen.

Leena-rouva oli kukoistava ja raikas kuin nuori koivu senaikuisessa muodinmukaisessa puvussaan. Tiukka ja pitkä liivi kätki pyöreän vartalon jättäen vapaaksi valkoisen kauniskaarisen niskan, jolle kellertävän tukan pehmeät, taitavasti käherretyt kiharat valuivat. Leuan alla rinnalla säteili hennossa ketjussa kaulakoriste, jonka helmet elivät omistajansa alituisesti liikkeessä. Nauravat silmät, liikkuva suu, ehkä myöskin itsetietoinen varmuus viehättivät Uurasta. Hänen istuessaan valahti laajapoinuinen hame pienille silkkikengille.

Uurasta ihmetytti se, että tämä kaikkien ihaillema rikas nainen, jota pidettiin ylpeänä ja oikullisena, näin mutkattomasti puheli kahden kesken hänen kanssaan.

— Tahtoisin myydä tämän talon, — sanoi Leena niin kevyesti kuin olisi ollut puhe jostakin pikkuseikasta.

— Tämänkö kauniin, vanhan kodin? — sanoi Uuras epäilevästi.

— Niin, tämä on niin matala ja lahonnut joka puolelta, — sanoi Leena. — Mitä sanotte?

— Rouva kai sen paraiten ymmärtää.

— Ei, älkää sanoko niin, teidän pitää katsoa ja arvostella, kannattaako vai eikö kannata. Tulkaa katsomaan!

Samassa hän hypähti ylös käyden edellä, ja Uuras seurasi häntä huoneesta huoneeseen.

— Täällä salissa ovat hiiret tehneet tepposiaan, ja ajan hammas, oh, oikein tuskastuttaa nähdä joka päivä jotakin lahonnutta, sortuvaa ja murtuvaa. Uuneista putoilee tiiliä sisään, ei mene savu.

— Lattia on kuitenkin luja — — aivan uusi.

Leena rouva nauroi:

— Olen panettanut uuden, tahdoin puunvalkoisen, katsokaa, eikö se ole kaunis, kuin hopeaa! — ja hän nosti mattoa, ja höylätyt lattiapalkit hohtivat hiottuina lampun valossa.

Uuras tarkasteli akkunalautoja ja huomasi niiden paikoin lohjenneen liitteistään, ja ovet kallistelivat.

— Tässä on huono perustus, — sanoi hän.

— Kenties voisi myydä, sanokaa!

— Tontti on hyvin arvokas, kauniilla paikalla keskellä kaupunkia, sitäpaitsi kulmarakennus ja puisto edessä.

— Niin, ja suuri pihapuisto. Isäni osti tämän minulle ja miehelleni juuri pihapuiston vuoksi. Silloin olin ihan hullaantunut puistoihin, en luullut voivani elää ilman vihreyttä ympärilläni.

— Ettekö ole ajatellut rakentaa?

— Rakentaako tähän? — huudahti Leena-rouva. — Tietysti olen sitäkin ajatellut, mutta isäni, Onttolan kartanon omistaja, on vanha eikä enää jaksakaan sellaiseen ryhtyä.

— Rouva on kuitenkin itse miettinyt rakentamista.

— Sen pahempi minulle. Se on ja jää vain mieliteoksi. Mutta jos myymällä saisin paljon rahoja irti...?

— Entä tontti?

— Maata meillä kyllä on. Koko esikaupunki on Onttolan maalla ja — —

— Huii, huii, — vihelsi Uuras. — Suvaitseeko rouva, että puhuisimme herra isänne kanssa?

Leena-rouva huokasi.

— Isä on väsynyt. Eilenkin hän nukkui koko päivän, ei tajunnut sanaakaan, kun kävin tavallisella tervehdykselläni.

— Siinä tapauksessa neuvoisin rouvaa vielä hiukan odottamaan.

— Voi, te ette tiedä, mitä merkitsee aina vain odottaa ja odottaa. Isä on ollut sellainen jo vuosikautia, siitä asti kuin äitini kuoli, eikä tahdo muuttaa mitään, ei mitään.

— Ehkä voisi ottaa lainan, — ehdotti Uuras.

— Lainan, niin, lainan, sitä en koskaan ole ajatellut. Nähkääs, isäni on hyvin rikas, ei mikään miljoonamies, mutta sentään, ja jos minä ottaisin lainan...

— Sitä helpompi on teidän saada rahaa!

— Mitä siitä sanottaisiin?

— Mitä muuta kuin hyvää ja myönnettäisiin.

— Te olette merkillinen nuori mies, ja minä olen teille niin äärettömän kiitollinen. Talohaaveeni pääsee uuteen vauhtiin. Saan taaskin suunnitella uutta kotiani, ja siitä pitää tulla tyylin ja kodikkaisuuden ihme. Ettekö usko?

— Kun näen rouvan, uskon varmasti, — myönsi Uuras.

— Oi, herra Uuras, me alamme, ihan pian me alamme rakentaa!

— Aika on kyllä edullinen, kaupunki on nousussa. Jos kerran aikoo rakentaa, niin ei ole syytä viivytellä.

— Herra Uuras, — sanoi rouva Heerman yhä luottavammin, — ettekö tahtoisitte ottaa tätä asiaa hoitoonne, pitää sitä aivan kuin omananne?

— Rouvahan itse voisi yhtä hyvin...

— Älkää estelkö; vakuutan, ettei teidän tarvitse katua.

— Ei suinkaan, mutta...

— Rakas, rakas herra Uuras, pitääkö minun sanoa teille vieläkin enemmän. Luotan teihin, vain teihin. Te olette nuori, tulevaisuuden mies...

Uuras punastui ja kääntyi hiukan pois päin. Ulkoa opitut kohteliaisuudet jäivät häneltä unohduksiin, sillä nuoren, vilkkaan naisen välitön luottamus herätti hänessä lämmintä vastakaikua. Kun hän ei uskaltanut sitä ilmaista niinkuin vertaiselleen tarttumalla käteen ja puristamalla sitä tarmokkaasti, joutui hän hämilleen punastellen kuin koulupoika.

Leena-rouva oli ihmistuntija. Hän näki tehneensä välittömän vaikutuksen, ja hänessä heräsi äidillistä hellyyttä ja selittämätöntä myötätuntoa nuorta miestä kohtaan.

— Kiitos, rouva, — sanoi Uuras.

— Näkemiin, mietin lähemmin huomiseksi. Tulette kai huomenna illalla. Tervetuloa!

Rouva Heerman ojensi kättään hymyillen ja Uuras puristi sitä lujemmin kuin tapa on ja poistui nopeasti.

Vielä kadullakin viipyi veri hänen poskillaan, ja uusi into kiidätti askelia ja ajatuksia.

"Leena Heerman", toisti hän ajatuksissaan. "Sellainen nainen!"

Sitten hän muisteli moniaita pikku seikkoja, arvosteli omaa käytöstään, vertaili ja myönsi olleensa kömpelö. Ja kuitenkin hän tunsu päässeensä heidän joukkoonsa.

Seuraavana päivänä hän pukeutui vielä hienommaksi kuin edellisenä ja oli varuillaan, tarkasti noudattaen muiden vieraiden käytöstapaa.

— Kiitän viimeisestä, rouva Heerman, — sanoi hän tervehtiessään, ja kun Leena-rouva sanoi: — Saanko pyytää käsivartenne, olemme täällä jo aloittaneet tanssin, — kumarsi Uuras aivan mallikelpoisesti ja astui naisensa kanssa tottuneesti huoneiden läpi saliin, jossa parit pyörivät valssissa.

Uuras oli oivallinen tanssittaja, ja elämänhaluinen rouva nautti viattomasta huvista. Kun toiset jo olivat vetääntyneet syrjään, viihtyivät he vielä hetken aikaa kahden kiitäen salin lattialla. Äkkiä pianonsoittaja muutti valssista masurkaksi.

— Tanssimmeko tuureissa? — kysyi Uuras, sillä se oli aivan uusi tanssi, jota oli vain pääkaupungin tanssikouluissa opetettu.

— Jos olette oikein varma, niin uskallan yrittää, — vastasi Leena-rouva. — Osaan kyllä jonkun verran.

He kiitivät yli valkoisen lattian kevyesti, Uuras ottaen askeleet rohkeasti ja tottuneesti ja Leena rouva aluksi varovasti ja erehtyen, mutta lujan käsivarren tempaamana ja ohjaamana aina hyvässä tahdissa pysyen. Nuorten, tanssinhaluisten katseet seurasivat heitä kiinteästi, ja jokainen nuori tyttö olisi hyvin mielellään tanssinut Uuraan kanssa. Sekin neiti, joka seuralaisensa kanssa edellisenä iltana oli epäillyt Uuraan kelpoisuutta heidän seuraansa sanoen häntä "aivan oppimattomaksi", siirtyi lähemmäksi sitä tuolia, jonne tiesi Leenan vetääntyvän tanssin päätyttyä.

Uuras ei kuitenkaan jatkanut tanssimista. Hän omistautui kokonaan emännälleen, niin kauan kuin Leena-rouva häntä pidatti.

Vieraat supattivat keskenään tarkaten sivusilmäyksin Leenan ja Uuraan iloista puhelua. Nämä näyttivät viihtyvän erittäin hyvin kahden kesken monien joukossa, nauroivat ja rupattivat kenenkään selville pääsemättä, mikä heitä niin huvitti.

— Olette kai tanssinut paljon pääkaupungissa? — sanoi Leena Uuraalle.

— Väliin joka ilta. Piirustaminen on hyvin yksitoikkoista työtä, kun pitää seistä kumartuneena suuren laudan ääressä, ja illalla tekee mieli suoristaa itseään ja antaa säärien vilistä.

— Luonnollisesti. Sitäpaitsi valot ja suuret salit viehättävät.

— Ylioppilastalolla, joskus seurahuoneella.

— Te onnellinen olette saanut viettää aikaisimman nuoruutenne pääkaupungissa, — sanoi Leena.

— Ja maalla, — lisäsi Uuras.

— Kuinka niin?

— Minä olen maalta kotoisin.

— Sitä ei teistä voisi huomata.

— Olenko niin kauttaaltani maailman lapsi?

— Te veitikka, aivan paatunut syntinen.

— Uskallan epäillä, että te viette siinä suhteessa minusta voiton.

— Mitä te silloin sanotte paatumukseksi? — kysyi Leena.

— Suvaitkaa te ensin sanoa, mikä se on se minun paatumukseni?

— Annetaanko minulle synninpäästö edeltäkäsini?

— Nyt minä jo alan pelätä.

— Pääsen siis syyttämästä teitä.

— Ette suinkaan, nyt on velvollisuuteni vaatia selitystä! — sanoi Uuras yhä nauraen.

— No niin, te kuulutte lumoojiin, ja se lienee kuolemansynti, — sanoi Leena tekeytyen uhkaavan vakavaksi. — Huhuu, te olette oikea don Juan!

Uuras ei tiennyt, mikä tai kuka oli don Juan, eikä siis vastannut mitään, kumarsi vain, vei iloisen puhetoverinsa pauhaavaan valssiin ja varovaisuutensa unohtaen puristi häntä lujasti rintaansa vasten, niinkuin ennen oli vallattomasti tyttöjä tanssittaessaan tehnyt.

Nuoren miehen rohkeus, jollaista ei kukaan talon vanhemmista tuttavista uskaltanut osoittaa, huumasi Leena-rouvaa.

— Kiitos, — sanoi hän tanssin päätyttyä ja vetäytyi salista pois.

Uuras jäi onnettomana tuijottamaan yksinänsä nurkkaan, kun oli katseillaan seurannut Leenaa toiseen huoneeseen. Leenalta ei jäänyt huomaamatta, että nuori mies tunsii itsensä onnettomaksi. Vaikkei hän voinut arvata, mikä Uurasta esti lähenemästä samoin kuin ennenkin, myönsi hän jotakin uutta ja kummallista kehittyneen heidän välilleen.

Niin monet — ehkä liiankin monet — olivat aikaisemmin tavoitelleet Leenaa leskeksi jääneenä, ja aina hän oli katunut, jos milloin sattui vakavammin jotakin myöntämään. Hänestä oli kehittynyt sydämetön kiemailija, jonka rangaistuksena oli kykenemättömyys syttyä ja pyhää tulta säilyttää. Sitten oli kulunut vuosia, joiden kuluessa eivät muut kuin pormestari Fors tavoitelleet hänen suosiotaan. Kukaan ei uskaltanut, peläten Leena-rouvan kujeiluja ja säälimätöntä ivaa.

Nuoret tytöt kerääntyivät Leenan ympärille huudahdellen kilpaa: — Kotiljongia!

— Nyt me kostamme Leenalle, — sanoi se nuori neiti, joka edellisenä päivänä oli pitänyt Uurasta oppimattomana ja seuraansa sopimattomana, mutta tänä iltana jo tahtonut tanssia hänen kanssaan. —

Eikö niin, tytöt? Leena on tanssinut herra Uuraan kanssa niin paljon, että nyt se riittää!

— Tästä tulee jännittävää! — intoilivat toiset.

Kotiljonkiruusukkeet olivat valmiina pieneen tyynyyn kiinnitettyinä, ja leikki aloitettiin. Uuras joutui kilpailun esineeksi saaden joukon ruusukkeita, mutta pian hän pyysi valssissa Leenan ja vei hänet leikin vielä jatkuessa toiseen huoneeseen.

— Se oli heille oikein, — sanoi Leena.

— Kuinka niin? — kysyi Uuras hyvin ymmärtäen tyttöjen ilmeestä, että jotakin oli tekeillä.

— Ne lapset ovat raivoissaan, kun ette tanssi heidän kanssaan koko iltaa.

— Niin, täällä on liian vähän kavaljeereja.

— Olette vaatimaton.

— Sanokaa, loukkasinko teitä äsken? — kysyi Uuras levottomana.

— Minä en ymmärrä, — vastasi Leena yhä vakavana.

— Niin, olin liian rohkea — — huumaantunut tanssista — —!

— En vieläkään käsitä, — toisti Leena hyvin tajuten, mistä oli kysymys.

— Hyvästi, rouva Heerman, — sanoi Uuras äkkiä tarjoten kättään.

— Ei vielä, herra Uuras!

— Me emme tänä iltana ymmärrä toisiamme. Ehkä olen nytkin liian rohkea tätä sanoessani. Te, rouva Heerman, ette sitä ymmärrä.

— Rakas ystävä, — kuiskasi Leena, — varovammin, hiljempaa, voidaan kuulla soitonkin pauhatessa.

— Te siis tahdotte ymmärtää! — uteli Uuras kiihkeästi

— Tahdon, tahdon!

— Hyvästi!

— Ei, älkää menkö, leikki ei ole vielä lopussa.

— Mikä teitä vaivaa, rouva? Olette kai uupunut.

— En vähääkään, tuntuu vain niin omituiselta. En tunne oikein itseäni. Ajatelkaa, että minä olen ainakin yhdeksän vuotta teitä vanhempi ja yhtä kaikki samanlainen houkka ja lapsi kuin te muutkin.

— Sen vuoksi teitä rakastammekin.

— Rakastatte — — älkää sanoko sitä sanaa noin kevyesti, se merkitsee niin hirveän paljon!

Uuras vaikenä kalveten ja tahtomattaankin painuen pienelle tuolille tavoittaaksensa pöydältä Leenan lepäviä sormia. Mutta Leena suoristautui ja veti käsivartensa syliinsä leikkiäkseen viuhkallaan, jolla leyhytti Uurasta kohti.

— Siis, näkemiin, näkemiin, rakas ystävä! — sanoi hän äkkiä nousten ja poistuen leikkivien joukkoon.

Uuras nousi samassa ja lähti talosta.

XI.

Oli lauantai, Leenan vastaanottopäivä, jota Uuras oli maltittomasti odottanut saadakseen selvyyttä — — miten ja mistä? Sellainen epä tietoisuus kidutti häntä. Oli jotakin olemassa heidän välillään eikä kuitenkaan mitään.

Väki alkoi poistua työmaalta, mutta Uuras antoi vielä muutamia määräyksiä, kun pormestari Fors

pysähtyi katukäytävälle ja tervehti.

— Talo nousee nopeasti, — sanoi hän.

— Se on tarkoituskin, — vastasi Uuras.

— Te olette hyvin nopea mies.

— Kuinka niin? — kysyi Uuras.

— Näkeehän sen kaikesta, kaupungin naismaailma on vallan kuohuksissa teidän tähtenne.

Uuras ei sanonut mitään. Jotakin epämieluisista nousi hänen ajatuksiinsa, ja pormestari Forsin suippo nenä ja paljaaksi ajeltu kalpea naama ärsytti häntä. Kylmä ja ivallinen hymy oli tarkoitettu hänelle, se oli selvää, ja ohuet huulet imivät ahnaasti sikaria nauttien siitä kaksin verroin kun näki toisen tukalan mielentilan.

— Juorut kertovat teidän joutuneen Leena-rouvan pyydystettäväksi. Nuori mies, hän on sireeni, jonka laulua ei kukaan vielä ole kuunnellut pettymättä.

— En ymmärrä, mitä tekemistä minulla on tässä asiassa, — sanoi Uuras, ja suuttumus nosti punan hänen kasvoilleen.

— Leikki sijansa saakoon, herra rakennusmestari. Näin meidän kesken sanottuna: hyvä on tietää, kenen kanssa joutuu tekemisiin. Leena Heerman on hyvin harjaantunut kiemailija.

Uuraalla oli paha vastaus huulillaan, mutta vilkaistuaan pormestariin hän jätti sanomatta hyvin ymmärtäen, että sitä hän juuri odottikin päästäkseen paremmalla syyllä hämmästelemään. Pormestari oli kuitenkin päässyt tarkoituksensa perille ja saanut Uuraan tekemään täyskäännöksen.

Hänen tuli äkkiä koti-ikävä, ja vielä samana iltana hän lähti matkalle Lehviin. Kumea tyhjyys ja rauhattomuus ei kuitenkaan väistynyt mielestä hänen astuessaan jalkaisin talvista tietä pitkin metsän ja kylän läpi. Metsä huokasi suojaudessa tuulella, ja siellä täällä rasahteli oksa vapautuessaan lumesta, joka pudota kupsahti tuulen painosta. Joku nuori koivu kaartui raskaan lumivaippansa alla kuin nuori nainen valkoinen vaate hartioillaan ja jäi yhä edelleen kumarruksiin, vaikka tuuli avuliaana siltä kevensi talvista taakkaa. Tarvittiin aikaa suoristamaan ikeen alla ollutta.

Voisiko hän joutua elämässä tuollaisen taakan kantajaksi?

Ne hetkelliset suhteet joita hänellä oli ollut kaupungin tyttöihin, olivat jättäneet hänen ajatuksensa koskemattomiksi. Tilapäiset tuttavat olivat hänen mielestään aina olleet liian vähäpätöisiä eivätkä edes kauniita. Hän ei voinut itsessään moittia tai muuttaa sitä tarvetta, joka pyrki vertailemaan naisia toisiinsa ja silmällä arvostelemaan heidän ulkoasuansa, vaikka hän huomasi pöytänsä heille vieraana ja kylmänä juuri sen vuoksi, ettei kukaan häntä tyydyttänyt. Hän olisi toisinaan tahtonut mieltä ja lumoutuneena unohtua jonkun naisen seuraan, mutta silloin nousi aina Anjan ujo olemus hänen tietoisuuteensa, eikä auttanut yrittääkään. Ja kuitenkin oli Anja hänelle enemmän sisar kuin rakastettu. Ehkä liian tuttu ja vanhempien kautta niin perin läheinen.

Nytkin se ajatus häntä ahdisti, ja ripeällä tavallaan hän kiirehti askeliaan tehden nopean päätöksen koetella tunteitaan, päästä selville Anjasta ja itsestään. Hän ihmetteli sen päätöksen rauhoittavaa vaikutusta ja oli tyytyväinen.

Luminen tie uuvutti ja hidastutti matkaa, ja hän saapui vasta myöhään illalla Lehviin. Sepän tuvan ovi ei koskaan ollut lukittu, eihän käynyt varkaita, ei outoja ihmisiä, ei edes vieras koirakaan eksynyt heille. Miksi hyvät ihmiset siis oveansa lukossa pitäisivät? Hän meni hiljaa omaan huoneeseensa ja riisuutui vuoteeseen.

Aamulla äiti näki kalossit oven edessä ja katsoi kamariin.

— Siunattu poika, milloin sinä tulit? — huudahti hän ylen onnellisena.

— Yöllä tietysti, ei sovi päivällä. Ulla-emäntä oli nyt viidenkymmenen ikäinen; ei harmaata hiusta tukassa eikä ryppyjä kasvoilla. Otsa kiilsi kirkkaana, ja säännölliset piirteet loistivat tyytyväisyydestä ja terveydestä.

— Te kai voitte kaikki hyvin? — huomautti Uuras.

— Jumalan kiitos, — sanoi äiti. — Entä isä?

— Niinkuin ennenkin.

— Pieni ryyppymatka joskus?

— Vai joskus! — venytti äiti.

— Ei se näytä häiritsevän mamman hyvinvointia, — pilaili Uuras.

— Vai — — kestäisipä sitä surra!

— Entä Anja? — kysyi Uuras samaan äänilajiin.

— Häi, joudat mennä katsomaan.

— Voin senkin tehdä, — myönsi Uuras päättäen mennä jo aamupäivällä.

Isä kuuli heidän juttelevan ja tuli urkkimaan Uuraalta kaikkea, mitä hänen mielestään oli tärkeitä tietää.

— Äläpäs, et sinä ole valmis rakennusmestari, kun ei ole edes omaa taloa, — sanoi ukko leikillään.

— Kyllä kestää, ennenkuin sen saa.

— Onni potkaisee, ja ellei se potkaise, tartu muuten sen kinttuun ja nykäise, — sanoi isä.

Uuras vapautui kaupunkilaisesta painostuksesta ja astui Tupalaan päin. Jokainen käänne, joka luminen kanto ja kivi oli tuttu tällä tiellä, ja nyt hänet valtasi halu saada nähdä Anja, kuulla hänen äänensä, todeta, oliko hän vieläkin kasvanut ja tullut kauniimmaksi.

Piha oli sunnuntaiksi luotu puhtaaksi lumesta ja havuja pantu matalien portaiden eteen.

Henriika seisoj lieden ääressä, ja hämmästyksestä lensivät kalpeat posket punaisiksi, haaleissa silmissä elpyi vanha sini, ja hymyillen hän kävi vierasta vastaan.

— Se oli äkkinäistä, kun oikein putkahdin! — sanoi hän tervehtien, kehoitti istumaan ja pujahti samalla kamariin.

Anja oli kamarin akkunasta jo kaukaa nähnyt Uuraan tulon ja pukeutunut vaaleansiniseen sunnuntaihameeseensa. Siinä oli kulmikas, avoin pääntie, liivi sen ajan vaatimuksen mukaan pitkä ja vartalon mukainen, mutta hame laajapoimuinen. Hän astui kamarista äidin edellä kevyesti, pää hiukan kallellaan aivan kuin runsaan, vaalean tukan painosta, iho hieman kalpeana, mutta siniset silmät kirkkaina, ja raittiiden huulten välistä hohtivat kauniit valkoiset hampaat.

Uuraan täytyi myöntää, että Anja oli soma, niin herttaisen soma tyttönen.

Anja niiasi Uuraalle ujostellen ja antoi kättä.

— Kylläpä olet kasvanut, — sanoi Uuras, ja hänestä tuntui, kuin olisi pitänyt sanoa: — Rakas sisko!

— Minä menen hakemaan maidon, — sanoi Henriika. — Laita sinä kahvi sillä aikaa.

Jäätyään kahden nuoret olivat vaiti, ja huoneessa kuului vain kellon hiljainen naksutus. Se oli heille kummallekin suloinen hetki, aika pysähtyi ja kuunteli tässä huoneessa puhuttuja sanoja, kertoi hilpeistä lauluista ja leikeistä, heidän kahden viattomista kuiskeista ja tulevaisuudentoiveista.

— Sinä et ole enää kirjoittanut minulle kahteen vuoteen, — sanoi Uuras yhä katsellen tuttuja kasvoja, tuntien joka piirteessä ja eleessä entisen Anjan, mutta somistuneena, täyteläisempänä, aivan kuin jonkun taian kautta suloiseksi muuttuneena. Näin talvella hän oli hyvin valkoinen ja silmissä kummallinen kirkkaus vaaleiden ripsien varjostamana. — Mikä sinua huvittaa? jatkoi hän nähdessään Anjan hymyilevän.

— Sinäkin olet kasvanut, — sanoi Anja viimein.

— Olenkohan? — myhähti Uuras venyttäen sääriään ja katsellen niitä sohvalla istuessaan.

— Ja muuttunut aivan toiseksi, — lisäsi Anja.

— Siinä suhteessa sinä sentään taidat voiton viedä. Kuule, sano nyt, mikset ole kirjoittanut minulle niinkuin ennen?

Anja nykäisi hiukan vaaleata päätään ja sanoi:

— Sinä olet minulle monta kirjettä velkaa!

— Ahaa, me olemmekin ruvenneet laskemaan, ja silloin on huomattu parhaaksi kieltää luotto!

— En minä ole enää lapsi! — sanoi Anja.

Nyt heitä oli vain kaksi koko maailmassa, vanha tuttu huone, naksuttava kaappikello, tuli hellassa ja Anja sitä kohentelemassa. He katsoivat toisiinsa ja lähenivät kohdaten keskilattialla.

— Anja!

— Uuras!

Käsi kädessä ja poski vasten poskea.

— Näin tuntuu hyvältä, pikku Anja.

Uuras suuteli tytön otsaa ja poskea, ei huulia.

— Lapsi kulta, sinä olet minulle hyvin rakas ja kallis.

Anja irtaantui, ja suuret kyyneleet valuivat hänen poskilleen.

— Anja, mikä sinun on? Älä, rakas tyttö, älä itke, minä en voi sitä nähdä, mitä tahansa, älä itke!

— En, — sanoi Anja niellen kyneleensä ja pakottautuen hymyilemään, mutta samassa hän jo nyyhkytti. — Minä olen niin kauan sinua odottanut ja ikävöinyt enkä enää uskonut sinun tulevan, ja nyt olet täällä. Kaikki suru ja ikävä on ollut suotta!

— Niin, ei saa ikävöidä eikä surra!

— Täytyy, kun on sellainen pakko, ja se on niin — — niin suloista! — sanoi tyttö kyynelten lävitse hymyillen.

Hänen punaiset huulensa hohtivat viekoittelevina, ja Uuras painoi niille suutelon, jota ne janosivat.

Uuras jäi puoleenpäivään leikkien Anjan kanssa tikkupeliä ja juoden kahvia, sillä Henriika ei maidon hausta tultuaan enää poistunut kotoa.

Sunnuntain suloinen rauha vaimensi heidän mieliään, ja Anjan kasvojen onnekaassa loisteessa kuvastui luottamuksen ja rakkauden pohjaton antaumus.

— Tämä on kuin unta, kaunista unta, — sanoi Uuras. — Olen varmaan joskus ennenkin istunut sinun kanssasi näin vastakkain.

— Olet tietysti, kun kotona olit.

— Niin, mutta silloin et sinä vielä ollut sinä!

— Etkä sinä niinkuin nyt.

— Kuinkahan koreaksi sinä vasta tuletkaan?

— Ja kuinka ylpeäksi sinä vielä yllytkään, — sanoi Anja nauraen. — Sinä olet kuin mikäkin suuri herra!

Uuras synkistyi ja pysyi vaiti käyden hajamieliseksi. Tikkukasa luhistui hänen siihen koskiessaan, ja Anja voihkasi:

— Kuinka sinä olet kömpelö! Siinä olisi ollut niin monta otettavaa!

Uuras katsoi kelloaan ja likisti Anjan kättä pöydällä.

— Pian on lähdeittävä, kirjoita, en takaa, että usein joudan tänne, voi mennä viikkoja. On niin paljon työtä ja kaikenlaista! — lisäsi hän huoaten.

— Täällä käy aika niin pitkäksi. Varsinkin nyt, kun tiedän — — sanoi Anja.

Hänen oli vaikea jatkaa, mutta hymyillen hän pakotti kyneleet lähteisiinsä ja nousi Uurasta saattamaan.

Käsi kädessä he astuivat talvisella kapealla polulla puhumatta, kaihtaen rikkomasta heläjävää hiljaisuutta.

— Hyvästi! — sanoi Anja painaessaan huulensa viimeiseen suuteloon, silmissä eron tuskaa ja

lemmenjanoa. — Hyvästi, sydämeeni koskee niin kovasti. Tämä on niin tuskallista, ihan kuin veisit elämäni ja iäisen autuuteni!

— Sinähän puhut kuin romaani! — sanoi Uuras piloillaan.

— Minä olen lukenut niitä niin paljon, ehkä senvuoksi niin houria puhunkin! — vastasi Anja.

— Et, lapsi, et sinä puhu houria. Hyvästi! — sanoi Uuras ja puristi tytön vielä kerran rajusti syliinsä.

XII.

Uuras oli kotona käytyään ryhtynyt uusin voimin työhönsä ja saavuttanut mielelleen täyden tasapainon. Leena-rouvan lauantaikutsut eivät häntä enää houkuttaneet, eikä hän muutenkaan kaivannut naisseuraa.

Useat kaupungin johtomiehistä lausuivat hänelle mielihyvänsä rakennustyön nopeasta kulusta. Varsinkin kauppias Hillin tarkka silmä oli keksinyt yhtä ja toista uutta ja vaarinotettavaa Uuraan työtavassa. Uuras taas puolestaan tahtoi pitää lämpimänä juuri Hilliä, jolla oli rakennustarpeita myytävänä; muuten hän oli ainoa mies, jonka takuu kelpaisi suuremmissa rakennusurakoissa.

— Olen ajatellut yrittää Anolan talon urakkaa. Kustannusarvioni on valmis, mutta puuttuu takuita. Täytynee jättää sikseen — ei taida saada luottoa.

Hänen sydämensä löi rajusti, sillä Hillin vastauksesta riippui nyt kaikki.

— Niin kai, niin kai, — myönsi Hilli silitellen tuuheaa leukapartaansa.

Hän oli pyylevä ja naureskelevä liikemies, isänsä kanssa pitänyt ensin kauppaa myyden sekalaista tavaraa niin pienessä "putkassa", että he tuskin mahtuivat molemmat tiskin taakse samalla kertaa. Mutta kun isä kuoli, keksittiin pesä kaupungin rikkaimpiin kuuluvaksi, ja poika Hilli vuokrasi heti suurimman liikehuoneiston, mitä kaupungissa oli, ja perusti rautakaupan. Pormestarin pyynnöstä päästä osalliseksi liikkeeseen hän oli kovin ylpeä, ja he avasivat yhdessä rakennustarpeiden konttorin.

Näin nämä kaksi olivat joutuneet asioihin, ja pormestari, joka ei enää ollutkaan kaupungin virassa, vaan toimi yksityisenä asianajajana, piti kiinteästi silmällä liikemaailmaa.

Kun Uuras pyysi Hilliä takaajaksi, ei hän voinut saada varmaa vastausta, ennenkuin Hilli oli neuvotellut Forsin kanssa. Tällä oli taas omat syynsä katsoa nuorta miestä kierosti. Hän oli huomannut Leena-rouvassa tapahtuneen merkillisen muutoksen, sen jälkeen kuin Uuras oli parina iltana ollut siellä vieraisilla. Monivuotinen tuttavuus siinä perheessä ja oma harras kosinta teki hänet selvänäköiseksi niissä asioissa.

Kun Hilli vielä samana päivänä esitti Uuraan takuuasian, sai hän Forsilta jyrkän kiellon.

— Ei tällä kertaa, — sanoi Fors.

— Eiköhän olisi otettava varteen nuoren miehen kyky? — arveli Hilli.

— Sellainen kyky voi viedä asioissa hiiteen. Huimapää, mikä lienee. Hän on ollut täällä liian vähän aikaa. Eikä se nykyinen rakennustyö kaupungin laskuun todista, kuinka hän selviäisi omintakeisessa yrityksessä. Oppirahat saa aina maksaa, etkä sinä liene kovinkaan halukas maksamaan niitä nuoren hutiluksen puolesta, — sanoi pormestari päättävästi.

Hilli oli kyllä toista mieltä asiasta, mutta Fors oli muuten hyvin terävä ja kaukonäköinen liikealalla, eikä Hilli tahtonut mistään hinnasta tehdä vastoin hänen tahtoaan.

Kun Uuras levottomana etsi tilaisuutta tavata Hilliä saadakseen varovasti tiedustella takuusta, otti Hilli itse asian puheeksi.

— Kuulemani mukaan luulen teille olevan edullisinta kysyä Onttolan patruunalta, eikö hän tällä kertaa rupeisi takuuseen. Jos kerran saatte yhden pätevän nimen, on asia ratkaistu.

Uuras masentui pitäen tätä ehdotusta Hillin puolelta varmana kieltona, mutta samalla häntä vaivasi

ajatus, että jos hän tahtoi todella noudattaa kehoitusta — eikä hän muutakaan neuvoa tiennyt — niin täytyisi uudestaan läheteä Leena-rouvaa. Olihan vanha patruuna heikko ja sairas, niinkuin Leena oli maininnut, ja hänen oli vieraana vaikea, ehkä mahdotonkin mennä ilman välittäjää ukon kanssa asioimaan.

Levollisempänä kuin edeltäpäin olisi luullutkaan hän vielä samana päivänä pyrki Leena-rouvan puheille.

Oli synkkä talvinen päivä. Aurinkoa ei oltu nähty pitkiin aikoihin, ja raskaat lumipilvet pysyivät paikoillaan kuin vankat vuoret painostaen ja rintaa ahdistaan lyhyinä ja sameina päivinä. Uuras ei kuitenkaan tapansa mukaan pannut merkille ilmoja. Hänelle oli kylliksi omissa asioissaan, joiden tila määräsi hänen hyvät ja huonot tuulensa. Mutta Leena-rouva oli hemmoiteltuna ja herkkänä naisena omien ja taivaankin tuulien vallassa, eikä häntä toisinaan sopinut parhaidenkaan ystävien lähestyä. Kun hänen huono tuulensa puhalsi, ei hän suvainnut olla kotona, ja siihen sai kukin tyytyä.

Uuras kysyi rouvaa, mutta sai kuulla, ettei hän ollut kotona, ja poistui ollen jo ulkoportilla, kun palvelija saavutti hänet selitellen punastuneena: — Rouva sattui juuri tulemaan — — oli ollut kotona, vaikken tiennyt.

Uuras astui siis sisälle vähääkään aavistamatta, mikä suuri suosionosoitus oli tullut hänen osaksensa, sillä hän ei tiennyt ihmisten toisinaan olevan etsittäessä poissa kotoa ja kuitenkin kotona, kun satutaan näkemään tai kuulemaan, kuka vieras on tulossa.

Nuori rouva oli väljässä tulipunaisessa aamunutussa, joka lämpimänä ja turvallisena verhosi hänen täyteläistä vartaloaan. Hän hypähti seisaalle notkeana ja virkistyneenä:

— Anteeksi, herra Uuras, tyttö ei tosiaan tiennyt, että olin kotona. Nämä päivät, oo, jospa tietäisitte, kuinka ne voivat olla pitkiä ja — ikäviä, niin äärettömän ikäviä! — Ei, mutta istukaa. — Hän nauroi heleästi. — Ei sinne, aivan kuin ventovieras. Tänne, tänne pöydän ääreen, kas näin!

Hän piti oman paikkansa sohvalla nojaten kyynärpäillään pöytään, jalat pienellä, pehmeällä jakkaralla.

— Nyt voitte kuvitella olevanne kotona, ei — — mitä minä tahdoinkaan sanoa — oikeassa kodissa, naisen kodissa. Tehkää niin, nuori ystävä, se miellyttäisi minua. Katsokaas, minulla on vain yksi kunnianhimo, luoda viihtyisä koti, missä on suloinen lepo, kun sitä tarvitsee, ja virkistävää eloa ja iloa, kun se huvittaa, ja paljon, paljon muuta hyvää.

— Pelkään sentään häiritseväni, kun tulen vakavissa asioissa.

— Ette milloinkaan. Noo! — sanoi Leena-rouva venyttäen kuin kehoittaakseen.

— Tarvitsen takuita. Leena-rouva huitoi käsillään.

— Niin vakavaa, nuori ystävä, tuo kuuluu miehille. He varmaan nauraisivat, jos minun nimeni esiintyisi juhlallisissa asiapapereissa.

— Minulle on annettu viittaus pyytää herra isäanne Onttolan patruunaa takuuseen rakennusurakassa, — sanoi Uuras yhä vakavampana, koettaen salata jännittynyttä mielialaansa.

— Jaa, herra Uuras, mutta isäni ei ole hoitanut enää viime vuosina omia asioitaan. Ne hoidetaan muualla. Veljeni — hän ei ole kaupungissa, asuu kaukana täältä — hoitaa ne väkensä avulla.

Uuras nousi voimatta salata katkeraa pettymystään, joka selvästi kuvastui hänen kasvoillaan. Leena-rouva näki sen ja tarttui nuoren miehen ojennettuun käteen.

— Ette tiedä, kuinka hartaasti nyt soisin olevani mies. Tahtoisin auttaa teitä, mistä hinnasta tahansa. Oletteko kysynyt Hilliltä — Forsilta?

— Olen, — sanoi Uuras.

— Entä — — mitä he sanovat?

— Antoivat neuvon pyytää Onttolan patruunaa — —

— Verukkeita, verukkeita! Se vanha kettu, Fors, kyllä minä sen vielä kynin.

Hän nauroi taaskin.

— Tietäisittepä, ystävä parka, mutta kuinka te voisitte aavistaa...

— Hyvä rouva, älkää sanoko "ystävä parka". Leena-rouva hätkähti ja katsoi vieraaseensa suurin silmin.

— Voi, minä rupatan niin paljon, mutta uskokaa minua, teidän asianne on nyt minun asiani.

— Kuinka se on ymmärrettävä? — kysyi Uuras.

— Sanokaamme, että tulette — esimerkiksi huomenna, illalla, sanokaamme kuuden jälkeen. Ja nyt me istumme ja juttelemme hauskeimmista asioista. Olkaa hyvä, istukaa.

Uuras painui jälleen paikalleen.

— Oletteko ollenkaan ajatellut minun taloani? Arvasinhan, ette vähääkään.

— Miksi en olisi?

— Olette ollut matkalla, käynyt jossakin maalla.

— Kävin vanhempiani tervehtimässä.

— He elävät, voi, enkö ole typerä. He ovat luonnollisesti keski-ikäisiä. Tehän olette vielä aivan nuori.

— Äiti on kyllä vielä nuorekas, panin sen merkille, — sanoi Uuras tuttavallisemmin.

— Kun he tulevat tänne, lupaatteko tuoda heidät minunkin luokseni?

— Kiitos, mutta he ovat aivan yksinkertaista maalaisväkeä — tottumattomia liikkumaan tällaisissa paikoissa.

— Mutta, rakas ystävä, miksi te minua luulette? Olenko tosiaan niin hirveä, että teidän täytyy näin sanoa. Teidän vanhempanne ovat tietysti erinomaisia ihmisiä, ja minä pidän itseäni siksi järkevänä, että ymmärrän panna sellaiselle arvoa.

— Kiitos! — sanoi Uuras, jota hänen emäntänsä ystävälliset ja vakuuttavat sanat lämmittivät.

— Kunhan tekin olette istunut täällä koko ikänne ja oppinut ulkoa kaikki ihmiset, niin ymmärrätte, kuinka onnelliseksi tulee saadessaan tavata jonkun uuden oikean ihmisen, — puhui Leena-rouva.

Uuras oli yhä levoton muistellen Forsin sanoja "sireenistä" ja nousi pian lähteäkseen.

Samassa palvelija ilmoitti kahvin olevan pöydässä, ja Leena sai uuden syyn pidättää vierastaan. Uuras vilkastuikin jälleen vähitellen, unohti kaiken muun ja antautui viehättävän emäntänsä lumottavaksi.

— Lupaatteko minulle suosiollista apuanne talon suunnittelussa?

— Sitä ei tarvitse kysyä, minä olen aina käytettävänä, — vastasi Uuras.

— Mutta jos veisin teiltä monta iltaa ja aivan näinä päivinä?

— Minä olen vapaa, ei paina liiat työt, ei taida tulla urakoistakaan — —

— Sitä ette tiedä. Odottakaamme. Samalla kuin minun uuden taloni suunnitelma valmistuu, saatte nähdä ihmeitä. Siinä on vain yksi ehto.

— Saanko tietää, mikä?

— Että luotatte minuun rajattomasti. — Asioissako?

— Niin, ja ystävydessä.

— Uskallanko — ymmärränkö oikein?

— Jos teille sanotaan minusta jotakin — mitä tahansa, älkää uskoko!

— Sen luulen voivani luvata!

— Kiitos, herra Uuras!

He olivat juoneet kahvinsa, ja Leena-rouva tarttui nuoren miehen käsivarteen sanoen:

— Nyt näytän teille omat piirustukseni. Tulkaa!

Hän painoi kevyesti Uuraan käsivartta ohjaten häntä pieneen nurkkahuoneeseen, jossa oli pöydillä kirjoja, aikakauslehtiä ja kuvateoksia. Sama elämän täyteläisyyden tunne kuin molemmilla edellisillä käynneillä sai Uuraan valtoihinsa, ja Leena-rouvan pehmeä vartalo hipaisi kuin aavistus häntä, ja vieno kukkien tuoksu tuntui huokuvan kaikkialta. Ilma näissä huoneissa oli Uuraalle unhotusta, lumousta ja elämisen suloisuutta.

Leena latoi syrjään muotilehtiä ja kuvateoksia vetäen esille huoneiden sisustuskuvia, ulkomaalaisia rakennussuunnitelmia ja palkittuja, kuuluisia piirustuksia, joista hän oli hankkinut nämä kuvateoksiin liitetyt pienoiskuvat. Uuraalle se oli aivan uutta ja erittäin mielenkiintoista. Hän unohtui emäntänsä kanssa tutkimaan runsasta kuvavarastoa, ammattimiehenä saaden kuvista irti Leenan mielestä aivan ihmeellisiä asioita. Kummankaan huomaamatta oli aika luiskahtanut päivälliseen, jota täällä syötiin neljän jälkeen.

— Jääkää päivälliselle, — pyysi Leena-rouva. — Kotonahan teillä on vain yksi huone ja ruokamummon hapan naama odottamassa.

Uuras ei enää estellyt. Hän viihtyi erinomaisesti tässä ilmapiirissä, eikä kotona ollut mitään velvollisuutta vaatimassa häntä poistumaan. He söivät kahden kesken samassa ruokailuhuoneessa, jossa monilukuiset vieraat olivat aterioineet. Uuras pani nyt merkille ruokasalin vapaana ollessa sen aistikkaan ja kallisarvoisen sisustuksen.

— Isäni osti tuon astiakaapin erään tuomarin huutokaupasta. Lintuveistokset ovat siinä kauniita. Pöydät ja tuolit tehtiin jälkepäin samaan tyyliin, — selitti Leena.

Uurasta miellytti enimmin huoneen tilavuus ja kaluston ehyt yhdenmukaisuus. Jokainen tarvekalu ja esine kuului juuri siihen paikkaan, johon se oli sijoitettu, kädenalaisiksi, herkkuleipien säilytyskomeroiksi, hopean, porsliinin ja kristallimaljojen hyllyiksi. Kaikkialla Uuraan silmä keksi vaistomaisesti sopusuhtaisuutta ja tarkoituksettoman loisteliaisuuden välttämistä.

Kaikki tämä tuntui Uuraasta uudelta, ja samalla se viehätti ammattimiehen silmää. Yhä enemmän hän vakaantui aikomuksessaan tavoitella itselleenkin kaikkea tätä.

— Te olette niin harvasanainen, herra Uuras, — sanoi Leena.

— Tämä huone puhuu minulle ja minä kuuntelen.

— Olen utelias kuulemaan, mitä huone voi teille sanoa, minulle se ei koskaan puhu mitään, — nauroi Leena.

— Emäntänsä luonteesta ja jokapäiväisestä elämästä se puhuu, — sanoi Uuras rohkeasti, sillä niin hän ajatteli.

— Te osaatte sanoa älykkäitä kohteliaisuuksia. Muuten pelkään, että huoneeni voi syyttää minua heikkouksista, jotka eivät kuulu minulle, vaan palvelijoilleni.

He joivat kahvin kulmahuoneessa yhä keskustellen uudesta talosta.

— Minä tahdon, että siitä tulee oikea kotien koti.

— Naiskoti, — lisäsi Uuras hymyillen ärsyttävästi.

— Niin, luonnollisesti, — myönsi Leena punastuen kaulaa myöten.

— No, siksi en kuitenkaan usko sen jäävän, — sanoi Uuras suoralla tavallaan.

— Saatte uskoa, en ole vielä tavannut ketään oikeata miestä.

— Olisi hauska tietää, millainen teidän mielestänne oikea mies on.

— Sanokaa te ensin, mikä teidän mielestänne on oikea nainen.

— Luulen nyt olevani oikean naisen kodissa.

— Tahdon palkita suorutenne. Minä luulen, että vieraani on oikea mies.

Uuras punastui joutuen hämilleen kuin koulupoika ja painui piirustuksia tarkastamaan. Sitten hän äkkiä nousi ja tarjosi kättä emännälleen.

— Kiitän tästä päivästä, — sanoi hän hyvästellen, eikä Leena uskaltanut häntä pidättää.

— Huomenna kello kuusi, — sanoi hän saattaessaan eteiseen.

Uuras ei paljoa nukkunut sinä yönä. Hän toisti mielessään Leenan sanoja ja tulkitsti hänen silmäyksiään milloin edukseen, milloin turmiokseen, uskoen ja epäillen. Itse takuu ja urakka olivat muuttuneet toisarvoisiksi, ja kuitenkin hän tiesi saavuttavansa senkin päämäärän vain Leenan kautta, jos ollenkaan.

Seuraavana iltana hän saapui sopimuksen mukaan kuuden jälkeen illalla kalpeana ja hermostuneena.

Leena huomasi kyllä vieraansa arkailevasta ja kaihtavasta katseesta, kuinka kipeä asia oli, ja hymyili sitä viehkeämmin, mutta hän tahtoi kiusoitella.

— Kyllä on vaikeata kääntää miesten mieltä.

— Teille se ei ole vaikeata, — sanoi Uuras samealla äänellä.

— Te itse, herra Uuras, kuulutte pahimpiin jukuripäihin.

— Pelkään olevani vahaa teidän käsissänne, — ja Uuraan otsalle nousi puna, samalla kuin silmissä himmeni.

Leena kävi yhä hilpeämmäksi ja nauroi heleästi sanoessaan äidillisen hellästi:

— Onko se teille niin suuren suuri asia?

— Sekö urakka? Ei suinkaan! — huudahti Uuras voimatta peittää mielenkuohuaan.

— Ja kuitenkin olette aivan suunniltanne. Minä en ymmärrä.

He katsoivat toisiinsa.

— Fors on suostunut, — sanoi Leena muuttuneella äänellä.

Uuras tarttui hänen käteensä, ja Leenan sormet vapisivat heidän yhä katsoessaan silmästä silmään. Leena veti Uuraan suurta kättä painaen sitä poskelleen ja hyväillen vasemmalla kädellään. Heidän huulensa vapisivat, ja olevaisuus hävisi kuumaan suuteloon, joka äkillisenä yllätyksenä tullen voitti kaiken vierastelun, teeskentelyn ja turhat, tavanmukaiset esteet ja sulki heidät lujaan syleilyyn.

— Rakas, rakas, — sopersi Leena, — etkö sinä ole tuntenut, kuinka sinua kaipasin ja ajatuksissani rukoilin tulemaan ja kuinka vaikeata minun oli pysyä tyynenä seurassasi?

Uuras ei vastannut; hän veti rakastettunsa yhä lujemmin syliinsä ollakseen varma, ettei kaikki ollut vain unta. Hän tunsu Leenan herpaantuneena ja tahdottomana painuvan povellensa ja kuuli hänen kuiskauksensa:

— Sinä olet minun ensimmäinen oikea rakkauteni, se mies, jota olen ikävöiden odottanut. On niin suloista olla nainen sinua varten. Tahtoisin olla kaunis, hurmaava, miellyttääkseni sinua, lumotakseni ja omistaakseni sinut täydellisesti.

Hän irroittautui syleilystä, ojensi kätensä päänsä päälle ja hymyili katsellen nuorta miestä. Uuras tavoitti häntä kädellään, mutta Leena väistyi sormi huulilla ja juoksi toiseen huoneeseen. Nuori mies kiirehti nauraen jäljestä ja saavutti Leenan omassa pyhäkössä, jonne ei kenenkään vieraan ollut lupa astua.

Se oli tilava huone, jossa nyt paloi verhon himmentämä lamppu ja akkunaseinällä kiilsi suuri, soikea peili. Leena oli pysähtynyt sen eteen järjestämään tukkaansa, joka oli päässyt valloilleen leviten hänen tiukan ja tumman pukunsa yllä kuin vaalea vaippa. Uuras läheni varpaisillaan kuin peläten loukkaavansa pyhäkön hiljaisuutta ja kosketti hellällä kädellä Leenan aaltoilevia hiuksia.

— Sinä olet kaunis, — sanoi hän matalalla äänellä, joka yhä piti Leenaa lumoissaan.

Vapisevana ja tahdotonna nuori nainen painautui luottavaisena yhä lähemmäksi Uurasta eläen hetkessä, nyyhkien onnesta ja nauraen suloisesta tuskasta. Hän työnsi luotaan rakastettuaan ponnistellen lumousta vastaan:

"Ei, ei, mene, minä en jaksa sinua muutoin karkoittaa luotani!"

Uuras ei enää ollut oma itsensä. Leenan välitön ja voimakas rakkaus oli herättänyt hänessä miehen, eikä hän enää voinut totella heikkoa käskyä.

Hiljaisen kodin rauha ympäröi heitä soiden kuin häyön salaperäisyys.

XIII.

Niinkuin aina ennen kotoa lähtiessä, kun uusi elämä kutsui ulos maailmaan, koti ja entisyys olivat jääneet täydellisesti syrjään, siellä kun ei mikään pidättänyt eikä velvoittanut, niin kävi nytkin. Uuraan kohtalo oli ollut Leenan kädessä, ja hän oli sen siitä anastanut nuoruutensa ja miehuutensa lumousvoimalla ja rohkealla itsekkyydellä. Se oli nyt niinkuin ennenkin tuottanut hänelle varmuuden ja kauas kantavan voiton. Hän oli taaskin oma herransa, ja Leena oli hänelle kallis kuin jalokivi, joka loistollaan silmää viehättää ja arvollaan saa omistajansa huolenpidon osakseen.

Leena kuului siihen uuteen ja viehättävään maailmaan, jota hän ei vielä tuntenut ja jonne hän tahtoi päästä. Tämä uusi voitto oli hänestä sukua sille lapsuuden lumotulle seikkailulle, joka hänellä oli ollut Kotkan kartanoon joutuessaan.

Iltaisin työstä päästyä hänen katseensa viipyi Leenan kasvoilla, niiden onnellisessa hymyilyssä ja silmien siristetyssä kiillossa. Nuori rouva painui lähelle, yhä lähemmäksi kuin saavuttaakseen pakenevan sielun rakastettunsa salaisimmissa ajatuksissa. Mutta Uuraan sisin persoonallisuus pysyi tuntemattomassa yksinäisyydessään, eikä nuori rouva jaksanut houkutellessa sitä omakseen, ja niinkuin hän ennen oli ikävöinyt rakastamansa miehen syleilyä, niin hän nyt, hänen sylissään, kaipasi lumottua sielua, joka oli sulkeutunut lukkojen taakse.

— Olemme kerran ennen, kymmenkunta vuotta sitten, tavanneet toisemme Kotkan kartanossa, — sanoi Uuras eräänä iltana. — Sinä olet se neiti, joka veit meidät vaunuissasi kartanoon.

— Niin, totisesti, sinä olit se sama ylväs poika. Jo silloin miellyin sinuun ja ihailin ryhtiäsi selvällä maantiellä, avointa katsettasi ja reipasta puhetapaasi. Sinähän olit kuin kohtaloni. Kuinka vähän ihminen aavistaa! Mukanasi oli pieni tyttö — oliko hän jonkun kesävieraan lapsia? Maalaistyttö hän ei ollut.

— Ei, hän on poliisin tytär ja asuu lähellä kotiani äitinsä kanssa. Isä oli häneltä jo silloin kuollut.

— Missä hän nyt on?

— Siellä samassa paikassa. Uuras jätti Leenan hätäisesti pusertaen hänen kättään.

— Näkemiin!

— Näkemiin, rakas, — sanoi Leena hämmästyttämättä, sillä hän alkoi jo tottua Uuraan jyrkkään käytökseen.

Seuraavana iltana hän kuitenkin tahtoi udellen päästä Uuraan salaisten ajatusten perille, vaistomaisesti tuntien niiden olemassaolon.

He istuivat nyt aina kulmahuoneessa lukien tai jutellen, ja Leena soitti toisinaan pianoa ja lauloi säestäen itseään. Mutta sinä iltana hän oli pukeutunut niinkuin tiesi Uuraalle olevan mieluisinta ja oli liikuttavan hellä, mutta samalla pidättyvä. Uuras ei saanut suudella sormenpäitäkään. Aina Leena kuitenkin liikkui lähellä, silitti hänen tummaa päätänsä, hyväili kättä ja katsoi hymyillen silmiin, puhui hiljaa, melkein kuiskaten ja hyräili viehättävän leikkisästi jotakin lemmentaulua.

Uuras ei sitä kauan kestänyt. Hän veti nuoren rouvan polvelleen ja taistelu alkoi.

— Suutelo ei ole suutelo, ellei sitä anneta, — sanoi hän Leenalle likistäen hänen kättään.

— Suuteloista on maksettava korkeampi hinta kuin sinä olet suorittanut. Minä tahdon sinut itsesi kaikkinesi, salaiset ajatuksesi, elämäsi suunnitelman, kaikki, kaikki!

Se oli äkkiryynnäkkö, ja Uuras päätti torjua sen yhdellä iskulla.

— Hupsua, minulla ei ole mitään salaisuuksia!

— Näen sen silmistäsi, kuulen äänestäsi, aavistan ja tiedän...!

— Miksi sitten kysyt?

— Tiedän, että jotakin on olemassa välillämme, mutta mitä se on, se on vain sinun tiedossasi!

Leena ei kuitenkaan jaksanut olla johdonmukainen. Hänen rakkautensa oli kiihkeä ja sielunsa liian pintapuolinen voidakseen hallita ja täydellisesti lumota Uuraan kaltaista miestä. Heidän suhteensa jäi

Leenalle ainaiseksi arvoitukseksi, ja ehkä se juuri sen vuoksi niin sitoi.

XIV.

Uuras oli aloittanut saamansa urakan työt, ja Hilli oli alttiisti myöntänyt hänelle luottoa. Uusia mahdollisuuksia avautui yhä, ja nuoren miehen tulevaisuus oli lupaava.

Leena-rouvan suosio oli alunpitäen kiinnittänyt häneen kaupunkilaisten huomiota, ja nyt, kun pormestari Forsin tiedettiin ruvenneen hänen takaajakseen ja Hilli ylisteli häntä, ei enää kukaan epäillyt. He olivat varmat Uuraasta ja hänen menestymisestään.

Hyvin kuitenkin hämmästyttiin ja kohina kävi koko kaupungissa, kun Leena ja Uurasta kuulutettiin. Huhu siitä levisi Uuraan kotiin saakka, ja sanomalehtiuutinen sen vahvisti. He olivat liiaksi huomattuja henkilöitä saadakseen pitää liittoaan vain omana asianaan, kuten olivat päättäneet.

Ulla-emäntä teki matkan Uuraan luo heti tiedon saatuaan. Hän oli sanaton ja lohдутon Anjan vuoksi, joka oli hänelle käynyt rakkaaksi kuin oma lapsi.

Anja oli viime aikoina Uuraan käynnin jälkeen hyräillyt ja iloinnut, ommellut somia vaatteita itselleen ja käynyt yhä kauniimmaksi. Opettaja Tohun tiedettiin kosineen häntä, mutta saaneen rukkaset hyvin näppärällä tavalla. Anja oli tehnyt laulun, jossa vaati Tohua odottamaan niin kauan, että kultakangas jännittyisi Anjan puissa ja hänen kotinsa olisi niinkuin Kotkan kartano, mutta sitä ennen tulisi kyllä toinen häntä noutamaan, eikä Tohu saanut siitä pahastua, laulussa ei ollut mitään nimiä ja se tuli kylläkin tunnetuksi. Varrottiin vain Uuraan saapumista Lehviin ja nuorten kauan odotetun liiton vahvistumista. Olihan hän käynyt uusimassa vanhan lupauksensa — senkin kylä tiesi ja mitä salaamista siinä olisikaan ollut!

Nyt tuli tämä uusi sanoma, joka riisti heiltä Uuraan ainiaaksi. Tämän liittonsa kautta hän kuului maailmalle, ei enää vanhemmilleen ja kotikylälle. Nyt haihtui kaikki se tarumainen ja kaunis, mikä nuorten suhteessa oli ollut kylän ihanteena, niin että lapsetkin talosilla leikkiessään olivat aina olevinaan Uuras ja Anja, samoin kuin rakastavaiset ja kihlautuneet puhuivat heistä.

Henriika sai kuulla uutisen kylällä ja riensi kotiin estääkseen jonkun vieraan sitä kertomasta Anjalle. Mutta hän ei voinut pidättää kyyneliään, ja Anja uteli äidin surun syytä, kunnes eukko-parka nyyhkyttäen ilmaisi tietonsa, vaikka oli vahvasti päättänyt olla itkemättä ja hyvin varovasti ja urhoollisesti puhua Anjalle, ettei se niin koskisi.

Anja jäi sanattomaksi ja kulki kuin unessa muutamia päiviä, valittamatta, itkemättä, yhä tielle silmäillen, kuin odottaisi sieltä pelastusta. Hän oli hyvin vakava, hempeillä kasvoillaan ankara ilme, ja arkielämän askareet vaivasivat häntä. Kyläläisiä hän välitti, mutta eräänä päivänä hän astui kuin ajatuksissaan tietä pitkin Uuraan kotiin Lehviin.

Mestari oli sinä päivänä meluisalla tuulella. Aamulla oli pihaan tullut vanha ukkorähjä, joka toisinaan kävi niillä seuduin kerjuulla. Seppä vei hänet tupaan ja käski istumaan pöydän päähän. Ulla-emäntä loi kerjäläiseen pitkän katseen, mutta mestari komensi:

— Nyt, Ulla, pidetään kihlajaisia. Ei ole limpun puutetta, tuo pöytään!

Emäntä toi suuren leivän ja silakkaa.

— Noinko sinä poikasi kihlajaisia vietät? Hei, tuo juustoa, tuo sianpaistia, lammasta, voita ja pannukakkua! Aitta on väärällään herkkuja, eikä niitä pidoissa saa pöydältä puuttua.

Ulla-emäntä heitti päätään.

— Ne, kun minä kerran sanon, niin on tuotava. Mihinkä niitä nyt säästää, kun se poika sellaisenkin rouvan nai, että sillä on vaikka taivaan mannaa!

Emäntä heitti oven kiinni, meni aittaan, kävi kamarissa ja kattoi pöydän koreaksi, mutta sitten hän katosi omaan huoneeseensa.

Mestari istui pöytään kerjäläisen kanssa ja katsellen nautti nälkäisen ateriasta.

— Syö, veliseni, syö, tämä on hellästä sydäimestä annettu, isän hellästä sydäimestä. Poikaa on aina

kotiin odotettu ja herkkupaloja säästetty, aina varalla pidetty. Nyt ei poika enää tule, on muille maille mennyt ja korkeain ansaan takertunut. Niin syö, veliseni, talossa on tätä lajia paljon, liiankin paljon!

Kerjäläinen nousi, kiitti kankeana herkuista ja otti lakkinsa penkiltä.

Vahti, nuori koira, joka oli poikasesta Lehvissä kasvanut, karkasi emännältä kamarista ja syöksyi ärhentelemään vieraalle.

— Ka, älä revi lahkeitani, — pyyteli kerjäläinen hosuen kepillään.

— Hei, Vahti, hauku, hau, hau! — huusi mestari. Koira kääntyi isäntäänsä päin, ja kerjäläinen köpitti tiehensä, mutta mestari siirtyi pihaan telmimään Vahdin kanssa. Silloin hän näki Anjan tulevan tiellä ja jäi kummissaan katsomaan. Olihan se Anja eikä kuitenkaan hän itse, vaan Anjan varjo, ilme niin vakava, katse ankara ja kysyvä kuin tuskaisen avunpyyntö.

— Päivää, tyttöseni, käy tänne, käy leikkiin, hau, Vahti, hauku, no juokse, juokse Anjan ympärillä, lujaa, lujemmin, vielä lujemmin!

Mestari meni navettaan, päästi kanat jaloittelemaan ja vasikan ulos. Vahdilla oli aina ollut hyvä silmä kanoihin, mutta ei ollut emännän vuoksi uskaltanut niitä haukkua. Ja nyt ne tulivat yhteiseen ilonpitoon. Se katsoi isäntäänsä, ja isäntä nyökkäsi. Hupsis, siinä se oli keskellä parvea haukkuen ja hyppien, kanat lentäen ja kaakattaen, toruen ja kirkuen, samalla kuin vasikka laukkasi pitkin auki luotua polkua. Mestari levitteli käsiään ja huusi:

— Elämää, meteliä, riemua!

Emäntä tuli ulos.

— Luulisi sinun olevan humalassa, ellen paremmin tietäisi. Anja, tule sisään, lapsi!

Anja totteli kuin unessa. He menivät kahden kesken kamariin, ja Anja palasi tunnin kuluttua kotiin, mutta Ulla-emäntä sääli itsensä kaupunginmatkaa varten.

— Menetkö sinä? — sanoi mestari.

— Menen, ei hän tätä saa meille tehdä noin vaan ilman muuta.

XV.

Hääviikolla Uuras sai äitinsä vieraakseen aikoessaan juuri lyhyesti kirjeessä ilmoittaa vihkimisestä, joka oli määrätty toimitettavaksi kaupungin rukoushuoneella, ja kutsua heidät siksi päiväksi tulemaan kaupunkiin.

— Tahdoin itse nähdä ja kuulla. Tämä on perin outoa sinun puoleltasi Anjan vuoksi. Teit pahasti, kun vielä kävit katsomassa, vaikka oli muuta mielessäsi, — puhui Ulla-emäntä.

— Onko Anja sanonut mitään?

— Ei, luuletko, että se lapsi mitään sanoisi taikka valittaisi, vaikka hengen ottaisit!

— Niin, eihän se ole hänen tapaistaan, hän pysyy kai hiljaa.

— No niinkuin hauta se lapsi on.

He olivat pitkän aikaa vaiti, ja äiti taisteli kyyneliään vastaan.

— Anja on minulle rakas kuin oma lapseni. Miksi sinä näin teit? — Sitten hän tulistui ja koveni: — Kyllä se vaan niin on, että saat jättää sen rouvan ja naida Anjan!

Uuras naurahti.

— Äiti ei onneksi sitä asiaa päättä. Ja Anjalla on minuun niin vähän oikeutta, ettei hänen kannata minua muistella. Hän on vielä lapsi, voi unohtaa ja rakastua toiseen.

— Senhän sinä tiedät, ettei niin koskaan käy. Te olette kasvaneet yhdessä, leikkineet, lukeneet ja

kirjoitelleet yhdessä. Eihän sinulla ollut sitä ajatusta, jota ei Anja tiennyt, eikä sillä lapsella sitä hengenvetoa, joka ei olisi sinua tarkoittanut. Kaikkihan me olimme siellä kotona teitä molempia varten.

— Minä olen antanut sanani enkä voi mitään peruuttaa enkä tahdokaan.

Anja on lapsi. Rakastan häntä kuin sisarta.

— Olisit sen aikaisemmin hänen tiedokseen saattanut etkä nyt vasta!

— Sanokaa se hänelle kuitenkin, äiti!

Se lausuttiin niin pyydellen ja vakavasti, että äiti heltyi.

— Puheestasi ja äänestäsi kuulen, että sydämesi on Anjan puolella ja järkipahasi ja muut halusi sen rouvan. Mutta tiedätkös, minun sydämeni on tästä niin raskas kuin kivi. Että minun pitikin sinusta tätä kokeman, sydämen valapattoutta! Lapsi-parka, et sinä tiedä, mitä nyt itsellesi teet. Enkä minäkään ymmärtänyt, kun helmassani lepäsit ja minä sinulle kaiken maailman kunniaa ja rikkautta toivottelin, en tiennyt, minkä hinnan siitä saat maksaa.

Uuras ei vastannut, istui äitiään vastapäätä pöydän toisella puolella ja tuijotti eteensä, mutta nousi sitten äkkiä.

— Nyt, äiti, minä menen työmaalle. Juna lähtee kohta, ja minä saatan asemalle.

— Kyllä minä yksinkin osaan, niinkuin tulinkin. Jumala sinua siunatkoon ja varjelkoon!

He käittelivät, äiti kyynelsilmin ja Uuras tuskastuneena.

Kolottava tunne sydämessään Uuras oli hajamielinen kaiken päivää. Anja oli juurtunut hänen sydämeensä syvemmälle kuin hän oli aavistanutkaan. Nyt vasta, kun hän oli sitonut itsensä siihen, mitä niin kiihkeästi itse tahtoi, hänelle selvisi oma salainen kiintymyksensä. Mutta eihän hänen elämänsä saanut olla turhanpäiväisten tunteiden palvomista, ei lähestulkoonkaan. Työ ja sen itsellensä valloittaminen oli vasta elämää ja riemua, jonka tieltä kaikki sai väistyä. Takausten epäminen oli puristanut häntä kuin rautakoura, noussut kuin muuri eteen, sulkenut häneltä pääsyn ja estänyt näkemästä eteensä. Sellainen ei saanut uudistua, ei mistään hinnasta. Uurasta oli poikapahasesta saakka hurmannut työnteko, kun se vastasi hänen voimiaan.

Niinkuin äiti uhraa nuoruutensa ja kauneutensa lastaan hoitaessaan ja unohtaa itsensä täydellisesti, niin oli Uuras empimättä, ilomielin tarttunut auttavaan käteen. Hän tahtoi päästä suunnittelemaan ja rakentamaan uutta kaupunkia. Se väikkyi selvin piirtein, ylväänä ja houkuttelevana hänen mielessään. Sitä hän kypsytti ajatuksissaan lisäten ja täydentäen taideluomaansa piirre piirteeltä, järjestellen, muuttaen ja muokaten. Esikaupungin vanhojen rakennusrähjien alue oli se savi, jota hän muovaili, paineli, mielikuvituksen taltalla silitti ja veisteli.

Hääpäivä läheni, mutta Uuras ei sitä mielessään hautonut. Rakennuskoneet jyskyivät työmaalla, kiviä särjettiin, sepeliä hakattiin, hevoset kuljettivat pitkissä jonoissa rakennusaineita työmaalle kadoten korkean lankkuaidan taakse. Merkillistä oli, kuinka paljon sellaiselle pienelle alalle mahtui.

Eräänä päivänä Uuras näki takaapäin nuoren tytön, jota luuli Anjaksi etäältä ja talvisen päivän hämyssä. Hän kiirehti askeleitaan tavoittaakseen tytön, mutta tämä katosi. Toisena päivänä kävi samoin. Hän oli varmasti tuntevinaan Anjaksi erään tytön, joka seiso i torin laidassa selin häneen, ja lähti kiireesti sinne päin päästämättä tavoitettavaa silmistään, mutta lähemmäksi tultuaan hän näki edessään aivan oudon tytön, joka ei millään tavalla ollut Anjan näköinen. Sittenkin hänen katseensa seurasivat vieraita tyttöjä toivoen ja samalla peläten huomaavansa heissä Anjan näköisyyttä. Mutta sillä välin, kun hänellä, surunvoittoisen kaihon vallassa, väikkyi Anjan kuva mielessä niin elävänä, että sille täytyi hakea näkyvää vastinetta, tuli hänen ja Leena-rouvan hääpäivä.

XVI.

Rouva Heermanin puheille pyrki hääpäivän aamuna nuori maalaistyttö, puettuna puoliherraskaisesti. Hän tuli kadunpuoleisesta pääovesta ja oli niin vakavan ja surullisen näköinen, että sisäkkö heti pyysi häntä odottamaan ja ilmoitti emännälleen.

— Millä voin teitä auttaa? — kysyi Leena nähdessään tytön, jonka syvästi murheellinen katse viilsi

hänen herkkää sydäntään.

Tänään hän oli niin altis kaikille vaikutuksille, arasteleva ja samalla valmis hellimään.

— Te ette tunne minua, — sanoi vieras ojentaen kätensä Leenalle. — Minä olen Lehvistä, Uuraan kotoa, ja tulin — — tulin onnittelemaan teitä.

Hänen sanansa olivat kuin ulkoa opitut ja lausuttiin vaivoin, mutta katseessa ilmenevä sieluntuska vangitsi Leenan.

— Oletteko Anja? — huudahti Leena.

— Olen, rouva! — Hänen silmiinsä nousivat suuret kyyneleet ja putoilivat eheinä kuin helmet rauhattomille sormille, jotka nyppivät pienen puuhkan karvaa.

— Miksi te itkette, lapsi kulta? — sanoi Leena hellästi. — Onko kotona jotakin tapahtunut?

— Ei, ei suinkaan!

— Mutta te olette niin surullinen!

— Olen niin — niin onnellinen, kun te pidätte Uuraasta. Minäkin pidän hänestä. Te olette niin kaunis, ja nyt minä ymmärrän, ettei Uuras sentään olisi voinut — —

— Rakas lapsi, puhu aivan vapaasti minulle, niinkuin sisarellesi. Jos sinulla on suruja, niin ehkä voin auttaa.

— Ei, ei, minä menen jälleen, tahdoin vain nähdä teidät ja kaikki. Älkää puhuko minusta Uuraalle, rouva, ettehan!

Leena alkoi ymmärtää.

— Nyt, Anja, tahdon tietää surusi syyn!

— Sitä en minä voi sanoa teille, rouva, mutta jos Uuras kertoo teille, on kaikki oikein.

— Niinkuin tahdot — sanoi Leena mieltien, — mutta sinun pitää ymmärtää, että nyt on kysymys kolmen kohtalosta. Jos sinulla on vaimon oikeus Uuraaseen — —

Anja punastui, niin että silmiin koski, ja hän nousi äkkiä läheten ovea.

— Vaimon oikeus? — sanoi hän hiljaa.

— Niin, ymmärräthän!

— Ei, ei, ei! — huusi Anja, ja kyyneleet tulvivat kasvoille ja nyhkytys painoi hänet jälleen istumaan. — Ei koskaan. Uuras oli aina niin hyvä, niin hyvä!

Tyttö oli niin sanomattoman avuton ja suloinen tuskassaan, ja Leena pakotti hänet kohottamaan päätään, hyväili ja lohdutteli, kunnes Anja kykeni jälleen katsomaan häntä kirkkain ja kuivin silmin.

Yhteinen rakkaus vei nämä kaksi erilaista naista lähelle toisiaan, Anjan luottavana ja viattomana luonnonlapsena ja Leenan kokeneena maailmannaisena, jolle rakkaus oli myöhästyneenä onnena kaikki kaikessa, kiihkeää ja maltitonta. Jos Anja olisi tullut vaativana, olisi Leena puolustautunut luopumatta oikeuksistaan. Mutta hän tuli anteliaana, uhrautuvana ja sai vastalahjaksi syleilyn.

Vähänpä Leena aavisti, mitä Anjan mielessä piili. Hän oli itse jäänyt osattomaksi nuoruuden ensimmäisestä rakkaudesta joutuessaan kovin nuorena vaimoksi keski-ikäiselle, kuluneelle miehelle, jota hän hyvin pian inhosi. Anjan rakkaus oli metsän povessa kasvanut kaikkien hellimänä, ujona, raittiina ja kaikki kestävä, taipuen toivomaan, odottamaan, leikkimään suutelujen sulolla kuin kedon kukkasten kerällä, vaikka sydän oli aina erosta pakahtua. Hän olisi ollut valmis odottamaan ikänsä taikka antautumaan tuokiossa hänelle, yhdelle, ja sitten ikuisesti palvelemaan, kärsimään, jos olisi tarvittu, ja ilossa kukoistamaan. Hän oli vakava kuin hauta, mieli pyhä ja ehyt, ja Uuraan rakkaus oli hänelle uskontoa. Siihen hän oli kasvanut ja siinä elänyt, ja siihen oli molempien koti heidät vihkinyt.

Nyt oli tullut Uuraan oma tahto ja uusi kohtalo Leenan kautta tekemään kaiken sen tyhjäksi. Kuin unissakävijä, joka vaarallisissa korkeuksissa kiipeilee itseään loukkaamatta, oli Anja tullut kaupunkiin tuskansa ajamana. Suru vaati varmuutta, tahtoi nähdä kohtalonsa kuin rakkaan vainajan, uskomatta kuolemaa todeksi. Oma sulouttaan ja puhdasta luonnettaan alentamatta hän paljasti oudolle naiselle tuskansa luopuen kaikesta, niinkuin jalo nuorukainen luopuu hengestään maansa onnen ja kunnian puolesta. Hän oli rientänyt ja sitten alttiina uhrinsa antanut ikäänkuin luovuttaen kalliin helmen, jonka

arvoa ei elämä eikä kokemus vielä ollut tunnetuksi tehnyt.

Erottuaan Leenasta Anja matkusti suoraa päätä takaisin kotiin.

Häät olivat olleet ja Ulla-emäntä mestarin kanssa palannut Lehviin, mutta seuraavana päivänä hän ilmestyi jälleen kaupunkiin.

Uuras, joka oli muuttanut vaimonsa tilavaan kotiin, tapasi työstä tullessaan eteisessä Leenan, kyyneleet silmissä.

— Mikä sinun on, kun olet itkenyt? — kysyi hän levottomana.

— Äiti on taas tullut tänne, — sanoi hän katsomatta mieheensä. — Hän on surupuvussa. — Kuinka, onko isä — —

— Ei, eihän toki.

— En minä osaa arvailla! — sanoi Uuras maltittomana.

He astuivat Uuraan huoneeseen. Siellä oli äiti jo kynnyksellä poikaansa vastassa kuultuaan keskustelun.

— Anja on päässyt rauhaan, — sanoi hän katsomatta Uuraaseen.

Tämä ei näyttänyt tajuavan uutisen vakavuutta, katsoi vain heihin kysyvänä ja hämmästyneenä.

— Kuollutko, nuori, terve tyttö, oliko hän sairas?

— Oli ja ei, kuinka sen käsittää, — selitti äiti vältellen.

— Puhukaa nyt selvään! — huudahti Uuras maltittomana.

— Niin selvään kuin tässä voi mitään puhua. Hän oli kuolemansairas kenenkään tietämättä. Nyt on enää myöhäistä päivitellä. Me olemme kaikki olleet ymmärtämättömiä, — sanoi äiti.

Uuras näytti tyyneltä. Vain äiti ymmärsi hänen katseestaan, kuinka sanoma oli koskenut. Hän jätti naiset ja poistui jälleen kotoa.

— Kertokaa nyt, äiti, kuinka kaikki on tapahtunut, minusta tuntuu — —

— Anja oli niin terve lapsi kuin kukaan voi olla, jos onni olisi häntä suosinut — —

Ulla-emäntä pyyhki kyynelitään.

— Jos onni olisi häntä suosinut — ei, minä en voi sitä sanoa.

— Kuoliko hän tapaturmasta?

— Upotti itsensä.

He olivat kumpikin vähän aikaa vaiti ja itkivät.

— Älkää kertoko Uuraalle, — pyysi Leena, — kuinka Anja kuoli.

— Ei saisi tehdä syntiä synnin päälle tuntoonsa tulematta. Olen minäkin ollut liian hellä, ja siksi tämä on tullut. Tyttö oli kuin omani ja nyt kuolemassa vieläkin rakkaampi. Minun täytyy puhua pojalleni.

— Ei, äiti, Uuras on vielä niin nuori. Moittikaa minua.

— Ettehän te tiennynt Anjasta.

— Tiesin enkä tiennynt. Anja kävi täällä hääpäivänä.

— Mikä tuskan mieroit se mahtoi lapsiparalle olla! — huokasi Ulla-emäntä yhä itkien. — Mitä hän sanoi?

— Hän sai minut uskomaan, että ainoa oikea vaimo Uuraalle olen minä!

— Ja itsensä se lapsi tuomitsi kuolemaan.

— Hän oli kaunis!

— Enpä tiedä enkä sellaista kysy, rakas hän minulle oli, jokapäiväinen iloni. Kun ei Uuras enää ollut

kotona, ei päivääkään mennyt, ettei hänen laulunsa ja pikku askartelunsa olisi minua lohduttanut. Hän näki silmistäni, mitä tahdoin, ja teki sen sanaa sanomatta, se lapsi.

— Kuitenkin rukoilen, älkää sanoko Uuraalle, kuinka hän kuoli!

— Miksi en sitä sanoisi?

— Uuras ei tiedä Anjan täällä käyneen.

— Se olisi ollut sanottava.

— Ei, ei nyt eikä silloinkaan. Uuras ei olisi voinut eikä tahtonutkaan mitään muuttaa.

— Totuus on aina lukuun otettava ja tietoon saatettava.

— Ei, ei aina, silloinhan ei tuskalla loppua olisikaan. Mitä auttaa meitä surullinen totuus, kun asia on jo tapahtunut eikä sitä voi toiseksi tehdä? Anja on kuollut.

— On vain yksi syy, joka minua pidättää. Pojallani on vaimo. Vaikken hyväksy tämmöistä salaamista, en tahdo tunkeutua teidän kahden väliin.

— Mutta jos asia tulee sanomalehtiin! — huudahti Leena.

— Tulee kuolemanilmoituksena, että äkkiä kuoli. Niin on sovittu.

— Tietävätkö siitä ihmiset siellä — — kylässä? — kysyi Leena.

— Tottahan, kun löysivät joesta.

— Oh!

Molemmat naiset viettivät keskipäivän synkissä mielteissä. Ja kun Uuras tuli, oli hänellä mukanaan sanomalehti, jossa oli Anjan kuolinilmoitus.

— Kuinka se on tapahtunut? — kysyi hän äidiltään.

— Niinkuin kuolema toisinaan äkkiä kohtaa, — sanoi äiti.

— Minä kysyin: kuinka, älkää peitelkö!

— Rakas Uuras, äiti ei kai voi muuta sanoa! — huomautti Leena.

— Äiti tietää sen.

— Älä kiivastu!

— Tämä asia koskee minua hyvin läheisesti, ja nyt minä tahdon sen tietää.

— Vaimosi tietää kaikki, minä olen jo kertonut hänelle. Ja nyt, poika, ole mies ja tulkaa toimeen keskenämme.

He jättivät asian sillä kertaa, ja Ulla-emäntä lähti kotia kohti samana päivänä.

Suru oli Leenalle vierasta. Hän ei sitä vielä tuntenut missään muodossa eikä voinut ymmärtää miehensä tuskaa, joka suorastaan loukkasi häntä.

— Äiti on kertonut sinulle. Puhu, älä kiusaa minua! — sanoi Uuras.

Leena katsoi ääneti ja moittivin silmäyksin miestänsä.

— Minun olisi pitänyt sanoa sinulle aikaisemmin, etten koskaan voi unohtaa sitä tyttöä, mutta enhän itsekään tiennyt, kuinka lähellä sydäntäni hän oli. Kerro, kuinka...? —

— Anna minulle aikaa. Se ei ymmärtääkseni ole liikaa. Uskoin olevani ainoa nainen sinun maailmassasi, ja nyt — — —

— Olet kuolleelle mustasukkainen.

— Soisin voivani olla, se olisi luonnollinen tunne. Ei, elämäni on tullut jotakin kolkkoa, ammottavaa tyhjyyttä. Uuras, näin ei olisi pitänyt käydä.

— Sinä ajattelet itseäsi. Mutta nyt onkin puhe Anjasta, ja Anjasta tahdon tietää. Etkö sinä käsitä, puhu hänestä!

— Kuinka se sinuun koskee! Sinä rakastit häntä, sinä rakastit häntä ja otit minut.

Uuras painui tuoliinsa peittäen kasvot käsiinsä ja pyysi yhä:

— Kerro, kerro, mitä tiedät!

Leena puristi yhteen huuliaan ja sanoi ääntään alentaen:

— Siinä ei ole enempää kerrottavaa kuin mitä jo tiedät!

Uuras katsoi häneen epäillen ja tarttui väkivaltaisesti ranteeseen:

— Sinä et puhu totta!

Leena irroitti kätensä ja hillitsi suuttumuksensa.

— Me kaksi olemme syypäät. Siinä on jo kylliksi, enempää en tiedä!

Hän jätti miehensä yksin, poistuen hitain askelin.

XVII.

Oli kulunut viisitoista vuotta. Pienen kaupungin kehitys oli näinä vuosina ollut ripeä. Uusi, yksityinen rautatie vei nyt täältä sisämaasta etelää kohti rannikkokaupunkiin. Satama oli kokonaan uudestaan rakennettu tyydyttämään suuresti vilkastunutta laivaliikettä. Uuraan rakkaat suunnitelmat, joiden mukaan Onttolan kartanosta lunastettaville tonteille oli rakennettava uusi, komea kaupunginosa lähemmäksi asemaa, olivat toteutumassa, ja vanhasta esikaupungista oli vain muisto jäljellä.

Heti ensimmäisinä vuosina oli Uuras rakentanut Leenan talon uudestaan. Se oli nyt kaunis puutalo puiston keskellä, mutta huoneiden luku ja järjestys, muutamia mukavuuden ja parannusten muutoksia lukuunottamatta, oli jotakuinkin sama kuin ennenkin. Vaimonsa kautta hän oli alusta saakka joutunut ahdasmielisessä pikkukaupungissa tarkoin valikoitujen johtohenkilöiden piiriin ja saanut enemmän sananvaltaa kuin täällä yleensä kellekään yksityiselle suotiin. Se oli ollut Uuraan kehitykselle verrattoman edullista, ja se ero, joka siinä suhteessa oli ollut Uuraan ja Leenan välillä iän ja aikaisempien olosuhteiden luomana, oli vähitellen tasoittunut. Mutta rauhaton, kiihoittunut toiminnan elämä oli katoavan nuoruuden mukana haihduttanut myöskin sen vähäisen lämmön, jota luonto niin säästeliäästi oli Uuraalle suonut, ja hänen jyrkkä ja käskevä tapansa käsitellä kotioloja, aivan kuin jatkaisi työn komentoa rakennuksilla, teki usein Leenan elämän raskaaksi ja tukalaksi. Toisaalta tämä kiireinen toiminta ei suonut aikaa eikä antanut aihetta varsinaiseen hengenviljelykseen, ei edes siinä määrässä kuin pikkukaupungin oloissa olisi käynyt päinsä.

Aluksi Uuras oli Anjan kuolinsanomana saatuaan tuntenut vastenmielisyyttä Leenaa kohtaan, ja hyvin tietäen, että sellainen tunne oli väärä ja kohtuuton, hän moitti siitä itseään tekeytyen huomaavaiseksi aviomieheksi. Mutta tämä ristiriitaisuus hänen elämässään nyhti irti kaikki aikaisemmin vaalitut hennot lementaimet tehden maaperän niille karuksi ja samalla laajentaen juopaa aviopuolisoiden välillä.

Oli taaskin kevät ja Lehvin seppä, jota Leena puhutteli ukiksi, vieraili poikansa ja miniänsä luona, osaksi auttaakseen poikaansa töiden kaitsemisessa, mutta oikeastaan ollen "itseään tuulettamassa", kuten hän sanoi.

Leena viihtyi herttaisen ukon seurassa ymmärtäen tämän leikinlaskua, vaikka se toisinaan olikin hiukan karkeatekoista. Hän nauroi ensin sydämen pohjasta ja punastui sitten jäljestäpäin, jos oikein kovalle otti.

— Minä nautin keväästä niin sanomattomasti, — sanoi Leena. — Tunnen itseni kymmentä vuotta nuoremaksi. Oh, kuinka nämä päivät kulkevat nopeaan, tahtoisin pidättää niitä ja elää uudestaan ja uudestaan jokaisen hetken. Aika on niin kallista, niin kallista!

— Kyllähän se maksaa paljon rahaa, täällä teillä! — sanoi ukki.

— Kuinka niin? — ja samalla Leena vilkaisi ukkiin.

— Täällä on niin hiivatin suurellista.

— Pelkkää jokapäiväisyyttä. Elämän pitäisi olla kuin juhlaa. Minä taistelen vanhuutta vastaan ja puolustan urhoollisesti elämäniäni. Maailmassa on niin paljon onnea, ja minun asiani on sitä itselleni anastaa.

— Kaihan Leenan kelpaa, mutta ollappa Uuraan pöksyissä — siinä saa olla kuin ukkosen jyrinä! Työmiehet reistailevat.

— Ainahan ne rettelöivät.

— Rettelöivät niin, kun näin kaupungin oloissa kaipaavat tätä tällaista komeutta ja elämän makeutta.

— Eikös ukki sitä kaipaa? Eikö elämä täällä tunnu aika somalta?

— Ei se minulta täällä oikein luonnista. Pitäisi olla tärkkikaulus ja lankkisaappaat enkä minä vanha mies sellaisiin kakkuloihin rupeaisi.

Leena siirtyi lähemmäksi ukkia ja lyöden polvelle kehoitti:

— Kertokaa nyt taas jotakin hauskaa!

— Mistä, Uuraastako?

— Niin, tietysti. Millainen Uuras oli siellä kotona, ennen muinoin?

— Aika veijari, juoksi keinut ja tanssit ja rimputteli hanuria.

— Taisi olla aika velikulta!

— No, ennen varjelen kapallisen kirppuja, ennenkuin sellaista poikaa hulluttelemasta!

— Sellainen monihenkinen veijari! — nauroi Leena.

— Ja suurellinen. Ei kelvannut enää olla Henrikssonni, se oli moukkamaista ja ruotsalaista ja mitä lienee ollut sonnimaista! Ja kun se opettajakin, se niin Tohu, sitä komenteli, niin poika otti nimekseen Uuras, ja se on sitten aina vaan pelkkä Uuras. Taitaa sentään asiapapereissa olla Karl Henrik Uuras. Sen nimen mukana häneen sitten meni sekin työpiru. Sen työn kanssa se yötä ja päivää reistaili. Ahjossa piti olla sellainen tohu, että toiseen kylään kuului, ja pajamies sai lyödä moukarilla, niin että mäki notkui, ja itse se tanssitti vasaraa raudalla ja käänteli pihtejä kuin masiina, ja kalu tuli aina kuin valettu. Mutta sitten se äkkiä jätti kaikki ja meni Helsinkiin.

— Hänen paikkansa ei ollut kyläsepan pajassa.

— Lieneekö tämä sen parempaa elämää?

— Ainoata mahdollista hänelle.

— Rettelöitä ja rahan kanssa pelaamista.

— Onko Uuras puhunut teille rahoista?

— On, kuuluu tarvitsevan uutta työtä päästäkseen vähän väljemmälle.

— Oh, nyt kun minäkin olen niin ahtaalla. Olen ottanut velkaa.

— Eihän Leenalla voi olla velkaa. Sehän on sitten Uuraan velkaa!

— Minulla on kuitenkin, — sanoi Leena hiljentäen ääntään.

— Tietääkö Uuras?

— Ei, sehän siinä onkin tukalaa!

— Sanokaa suoraan pojalle kaikki!

— En uskalla, sanokaa te hänelle, minä pyydän teitä sanomaan.

— Ei, en minä mene puun ja kuoren väliin! — torjui ukki nostaen kämmeniään.

— Uuras ja minä emme ole puu ja kuori, — sanoi Leena huoaten raskaasti.

— Mitä puhetta se on?

— Älkää välittäkö. Tänään on meidän kuudestoista häpäpäivämme.

— Senkö vuoksi täällä on ollut koko viikon vieraita?

— Niitä on aina. Minä rakastan iloa ja elämää!

— Entä Uuras?

— Uuraalla pitää aina olla kaikkein komeinta ja kalleinta, aina joku suuri työ ja armeija ihmisiä ympärillään. Minä taas rakastan päivällisiä ja iltakutsuja ja muuta seuraa, pidän ompeluseuroja ja muita kokouksia. Minulla on paljon yhteisiä hommia kaupungin naisten kanssa. Oh, mitä niistä, se kuuluu jokapäiväiseen leipään.

— Onpa se suurireikäinen leipä, — huomautti ukki.

— Niin, reikää se kyllä on tehnyt. Kas niin, nyt olen taas unohtanut tanssiaispukuni. Tilalla on suuri juhla kaupungintalolla.

Leena-rouva jätti ukin yksin tupakoimaan Uuraan huoneeseen ja kiirehti salin kautta omalle puolelleen.

Hetken kuluttua joku avasi oven ulkopuolelta, ja Uuras astui sisään. Hän oli matkapuvussa, päällystakki hiukan savessa ja matkalaukku kädessä. Hänen säännölliset piirteensä olivat muuttuneet jyrkiksi, tuima katse oli pistävä ja ryhti entistä käskevämpi. Hän oli koko lailla hermostunut, rauhaton ja helposti tulistuva, kuten mies, joka tahtoo kiihkeällä työllä saavuttaa mahdollisimman nopeasti jonkin päämäärän. Hän ei mitannut koskaan voimiaan, ei empinyt tomissaan, oli kaikkia kohtaan suorasanainen ja vaateliias ja omaisilleen itsekäs ja kova.

— Terveisiä matkalta, isä! — sanoi hän laskiessaan matkalaukkunsa makuuhuoneen ovelle ja riisui päällystakkinsa sen päälle.

— Tulet kai työmaalta, kun takkisi on savessa, — sanoi ukki ja vei päällystakin eteisen naulaan.

— Menin sinne suoraan junasta, — sanoi Uuras astellen lattialla kiivaasti kuin mieltään lauhduttaakseen. — Poissa ollessani ne vintiöt ovat tehneet vallan ihmeitä.

— Katselin sitä minäkin, — muistutti ukki.

— Katselitte kyllä, miksette sitten sanonut niille? — kivahti Uuras. — Ovat muuranneet kutomasalin seinään ne kelvottomat tiilet, jotka jo hylkäsin. Niissä oli huonoa savea.

— Kyllähän minä sitä toimitin, ettei saisi ottaa siitä kasasta.

— Päätöseinä pullistaa hiukan yhdeltä kohtaa.

— Eikö miehet itse huomaa? — ihmetteli hänen isänsä.

— Kyllä minä ne panin huomaamaan, mutta niillä peeveleillä on jokin syy kiusantekoon. Se on aivan ilmeistä.

— Eikös voi sopia? — kysyi ukki katsoen sivulta poikaansa.

— Sopiako, hoh, yksi tahtoo yhtä, toinen toista, kaikki ovat sisua täynnä eikä kukaan tottele!

— Valitatko sinä, ettei totella? Sinähän olet aina saanut kivetkin kiirehtimään!

— Kiirehän sillä tehtaan työllä on. Ne juupelit tietävät sen, että joka päivä merkitsee minulle paljon. Ja nyt ne tahtovat näyttää olevansa herroja markkinoilla. Tehdään erehdyksiä — pura pois, juopotellaan — odota! Tehdas kiristää, ja minä saan maksaa sakot myöhästyneestä työstä. Tämä nahjusteleminen on niin vietävää!

Leena tuli salista sanomalehti kädessä.

— Vihdoinkin pääsit kotiin, tervetuloa! Katsos, tässä on sanottu, mikä päivä tänään on! — sanoi hän yrittäen lepyttää miestänsä, joka yhä astui lattialla otsa rypyssä.

— Se onneton häöpäivä kummittelee joka vuosi, ja ne lahjoitukset!

— Sinä et sitä koskaan muista.

— Et ole puhunut minulle mitään.

— Muutama satanen, onhan se aina ollut tapana Onttolassa, vanhat palvelijat — —

— Emmehän toki iankaikkisesti ole velvollisia elättämään Onttolan palvelijoita, kun ei ole mitään tekemistä kartanon kanssa!

— Kuitenkin oma hoitajani — —

— Ota tänne hoitaaksesi! — huusi Uuras suuttuneena. Äkkiä hän muisti matkalaukkunsa ja otti sieltä pienen salkun laskien sen työpöydälleen. — Meillä ei ole liikoja rahoja, sen olen sinulle tuhat kertaa sanonut. Elämme ihan yli varojemme, ja minä olen saanut suuria tappioita. Koeta pitää muistissa!

Leena katseli miestänsä alistuvaisena ja ääneti.

— Sinä kai tarvitset talouteen. Tässä on muutama kymmen, — jatkoi Uuras ottaen kukkarostaan seteleitä. — Minulla ei nyt ole edes kahta tuhatta. Täytyy saada sairashuoneen urakka päästäkseni taas käsiksi rahoihin. Sekin, minkä nyt naapurikaupungista sain, on jo ennen suolattu.

Ukki oli Leenan tultua pujahtanut ulos ja palasi nyt mukanansa joukko työmiehiä.

— Käykää peremmälle! — sanoi hän.

— Tulimme ilmoittamaan, ettei sitä seinää pureta eikä muurata. Syy ei ollut meidän, tiilet olivat työmaalla, — puhui eräs muurari kaikkien puolesta, sittenkuin Leena oli poistunut.

— Hyvä on, menkää sitten muualle työhön! — sanoi Uuras varmasti.

— Ja mestari tuottaa väkeä muualta?

— Jos hyväksi näen.

— Olemme tässä ajatelleet jatkaa töitänne kaikessa sovussa, jos te, mestari, luovutatte sairashuoneen urakan meidän työkontamme omaksi. Se ei olisi mestarille kovinkaan suuri eikä tärkeä, mutta meille se sopisi hyvin, — puhui mies.

— Vai sopisi hyvin! Onko teillä takuita?

— On ja hyvät onkin! — vastasi mies.

— Saako tietää, keitä ne ovat? — kysyi Uuras hiukan ihmetellen.

— Se on toistaiseksi liikesalaisuus, — sanoi muuan nuori työnjohtaja Murtola, joka oli parina viime vuonna suorittanut pikku urakoita yhdessä eräiden muurarien kanssa.

— Eihän ne takuut häviämästä pelasta, mutta vapaus yrittää teillä tietysti on niinkuin minullakin. Miksi te panette tehtaan työn riippumaan tästä?

— Herrat eivät sokaise herrain silmiä, ja jos te, mestari, kilpailette, ei sitä meille anneta.

— Kiristystä siis.

— Me odotamme päätöstänne.

— Tehkää hiivatissa, mitä tahdotte, ja menkää! — huusi Uuras.

— Mestari komentaa. Kyllä mennään, jos haluttaa, ja tullaan, kun mieli tekee. Me olemme omia herrojamme. Jos sisu kiehuu meikäläisen mekon sisässä, niin siihen on syynsä. Te elätte ruhtinaiksi, tahdotte käskeä ja komentaa ja herrastaa ja hallita. Kerran se tulee meidänkin vuoromme. Me tahdomme ensin syödä kylliksemme ja sitten koetella voimia. Nyt se alkaa, mestari, jumaliste, nyt se alkaa — —!

Miehet murisivat hyväksymisensä, ja Uuras huusi:

— Hiljaa, tämä ei ole markkinapaikka!

— Tarjoukset tarkastetaan pian ja — — huomautti Murtola.

— Kuulutte olevan hyvä työnjohtaja! — keskeytti Uuras.

— Teen aina parhaani, — sanoi Murtola.

— Osaatteko totella?

— Osaan, kun näen sen hyväksi! — vastasi nuori mies ja katsoi tiukasti Uuraaseen.

— Murtolaan me luotamme, — sanoi muurari, — mennään miehet, ei tää pyytelemisestä parane! — ja he poistuivat.

Murtola aikoi seurata heitä, mutta Uuras pidätti.

— Jääkää, tahtoisin kysyä teiltä muutamia asioita.

Murtola astui lähemmäksi pysyen kunnioittavassa asennossa. Hän oli nuori, hartiakas, avokatseinen mies, joka vaatteiltaan ja esiintymisensä puolesta näytti sivistyneeltä.

— Ettekö tahtois ruveta minulle töihin ja sitten liikekumppaniksi? — kysyi Uuras suoraan.

— Minä olen heidän yhtiömiehensä.

— Ettekö voisi luopua?

— En!

— Sanon teille edeltäpäin: ellei teissä ole miestä ottamaan työtä miehistä irti, niin selkäänne saatte.

— Meillä ei ole tarpeen minun panemani pakko, kun olemme yhteistyössä, — sanoi nuori mies tynnosti.

— Yhteistyössä, sehän se onkin niin perin ääliötä. Vai luuletteko työmiestä sellaiseksi aasiksi, että hän raataisi hiki hatussa kumppaniensa hyväksi? Yhteistyö, turhaa lorua!

— Rakennusalalla yhteistyö on mahdollista, — väitti Murtola.

— Siinäkin tapauksessa, että työväki vetäisi eri köyttä, niinkö?

— Silloin se tietysti ei ole viisasta, — myönsi toinen.

— Siinä sen näette. Se aate on kyllä hyvä, mutta sen perustaksi pannaan toinen aate ihmisten täyspätevydestä, mutta se pettää.

— Periaatteessa täytynee kuitenkin myöntää, että työmme yleensä on jonkun verran yhteistyötä.

— On, minä olen esimerkiksi rakennuttanut itselleni tämän talon, suunnitellut piirustukset, antanut mitat ja suhteet, tehnyt luonnoksenkin. Soveltaminen ja tekniikka on arkkitehdin, mutta syy, miksi näin olen rakentanut, ei ole enää minusta riippuvainen.

— Sellaisten syitten toteuttaminen onkin juuri yhteistyötä, — muistutti Murtola.

— On, mutta se juuri on heikkoutta ja varman suunnan puutetta. Minä en silloin enää ole oma itseni, en määräämässä enkä päättämässä, enkä myöskään vastuussa.

— Ja kuitenkin voi sellainen yhteistyö olla joukolle edullista, sen onneksi, vaikkei olekaan persoonallista.

— Mutta minulle se on vastenmielistä, painaa minut mitättömyyteen, narriksi. Teidän yhtiönne on joukko sellaisia narreja. Tuohon käteen, herra Murtola, me teemme liiton! — puhui Uuras ojentaen kättä nuorelle miehelle.

— Emme, herra Uuras!

Uuras astui maltittomasti sivuhuoneen ovelle ja raotti sitä.

— Eliisa, tulehan tänne, tahtoisin saada sairashuoneen piirustukset. Herra Murtolan on vuoro saada ne katseltavikseen.

Pian ilmestyi ovelle nuori nainen. Hän oli vaalea ja hento; kasvot olivat pitkäkkäät, kapeat, otsa leveä ja kaunis ja leuka suippeneva. Hoikka vartalo oli hiukan etukumarassa, mutta kaikki elo oli hänen harmaissa silmissään, jotka enimmäkseen kätkeytyivät luomiensa suojaan alas painuneina, vain toisinaan omituisesti välähtäen, ja silloin vasta hänet huomasi ja heräsi kysymään: — Kuka hän on?

Hän astui piirustustelineen luo Uuraan laajan työhuoneen toiselle puolelle ja nyökättyään Murtolalle antoi Uuralle muutamia paperikääröjä.

— Tässä ne ovat, käärinkö ne paperiin?

— Tee se, lapsi! Mitä sanot, Eliisa, jos meidät vapautetaan sairaalan urakasta?

- Luovutteko kilpailusta, mestari Uuras? Eliisa kätteli Murtolaa tutunomaisesti.
- Oletteko ennestään tutut? — kysyi Uuras.
- Olemme olleet luokkatovereja yhteiskoulussa, — selitti Eliisa.

XVIII.

Eliisa oli orpopyttö, jonka molemmat vanhemmat olivat kuolleet, ensin isä, Uuraan töissä ollut työnjohtaja, ja sitten myöhemmin äiti tytön ollessa kymmenen vanha. Vanhemmilta oli jäänyt hiukan varoja, ja kun Uuras määrättiin holhoojaksi, päätti hän kasvattaa tytön omalla kustannuksellaan. Alusta saakka oli Eliisaa pidetty kuin omaisena perheessä, ja vuosien kuluessa tämä läheinen suhde oli yhä vahvistunut.

- Niin, sinähän kävit kuusi luokkaa, — sanoi Uuras. — Oletteko ylioppilas? — kysyi hän Murtolalta.
- En, erosin jo viidenneltä ja menin teollisuuskouluun, — selitti nuori mies.

Saatuaan Eliisalta paperit käärittyinä hän poistui.

— Saat panna tulojen puolelle kerrankin taas kymmenen tuhatta, jotka nostin loppueränä Isakssonin työstä. Se oli hyvä urakka, kiitos vain sinulle, lapsi, yhteistyöstä!

— Kassa onkin aivan tyhjä, — sanoi Eliisa.

— Mutta kulkutautisairaalan menot ovat pennin päälle kuitatut, ja minä saan olla onnellinen, kun vielä on takki päälläni ja housut jalassani ja ne aivan ehjät, — puhui Uuras nauraen.

— Onhan tämä talokin omanne, — huomautti nuori tyttö.

— Sitä en koskaan laske. Sehän kuuluu Leenalle.

— Te olette tehnyt niin hirveästi työtä nämä vuodet.

— Niin, en ole yhtään arkaamua saanut nukkua kello neljästä eteenpäin. Katsos, korvalleni on ilmestynyt hopeata. Mutta hittoko sitä muistamaan! Nyt olemme perillä, ja valtion tarkastaja piti minulle päivälliset ja sanoi puheessaan, ettei hän ollut koskaan vielä sattunut tarkastamaan niin suurta työtä eikä niin suurella tappiolla suoritettua eikä niin erinomaisen hyvin tehtyä, aivan yksityisseikkoja myöten ensiluokkaista työtä. Mitä sinä, lapsi, siihen sanot?

— Se on suurenmoista ja niin surullista, kun teiltä meni suuri omaisuus.

— Kolme vuotta sitten ei voitu tietää, että työpalkat äkkiä nousisivat melkein puolella, samoin rakennusaineet ja kaikki kustannukset. Jos olisin vähänkin hidastellut tai itse väsynyt, olisin nyt yli korvieni velassa, — selitti Uuras nuorelle konttoriapulaiselleen.

Eliisa oli jo pari vuotta hoitanut Uuraan tilejä käytyään kauppakoulua yhteiskoulusta erottuaan.

— Niin monet ovat sanoneet, että mestari teki siinä urakassa liian hyvää työtä — —

— Ihmiset ovat aina niin viisaita. Minä tein hyvää työtä, sillä muuta en voi. Minä en osaa tehdä siloitettua ja heikkoa, minä teen vain kestäväää ja jyrkää, niin että seisoo iankaikkisesti.

— Sanoivat, että aineet olivat liian hyviä ja kalliita.

— Lapsi kulta, olethan sinäkin tottunut työhön ja tiedät, että hyvä työ on iloa. Minä nautin työstäni, vaikka tiesin omaisuuteni menevän. Olisin voinut hyppiä vaikka harakkaa, kun kaikki oli kunnialla päättynyt. En pahoittele, en niin vähääkään, enkä kaipaa sitä entistä varmuuttamme. Nyt alamme taas kahdella tyhjällä kädellä, — puhui Uuras tekeytyen huolettomaksi.

Leena veti salin oven raskaita verhoja syrjään ja astui Uuraan työhuoneeseen komeassa sinivihreässä iltapuvussa.

— Katsos tätä komeutta, sen olen pukenut ylleni siinä uskossa, että sinäkin tulisit mukaan juhlaan, — sanoi hän ja läheni miestänsä hymyilevänä hyvin tietäen, että nuorekas vartalonsa, jota hän huolellisesti

hoiti, oli säilynyt sopusuhtaisena ja notkeana ja ettei kasvoilla ollut muuta vanhentumisen merkkiä kuin kaksoisleuka ja silmien alla pari viivantapaista matalaa ryppyä. — Aion pitää tänä iltana oikein hauskaa, vaikka tanssiakin.

— Vai niin, vai niin, tänään tanssitaan ja huomenna — —

— No, mitä huomenna?

— Lauletaan kai! — sanoi Uuras ärtyisesti. Eliisa siirtyi omaan työhuoneeseensa.

— Vaikka vain, kunhan sinä olisit tyytyväinen. Muu kaikki on perin tyhjää.

— Tyhjää, tyhjää ja niin hiivatin tyhjää. Minä tahtoisin karjua kuin peto pelkästä tyhjiydestä omassa itsessäni! Se oikein imee itsensä minuun ja lamauttaa kaikki voimani! — Hän astui kiivaasti lattialla koetellen käsivarsiaan. — Lieneekö näissäkään enää samaa verta ja lihaa kuin ennen muinoin, veltot palvelijat!

— Oletko sinä sairas! Minä en ymmärrä — —

— Sairasko? En! Älä kysy, et sinä minun tautiani ymmärrä.

— En taida, olen luullut kaiken olevan niinkuin ollakin pitää, mutta viime aikoina sinä olet käynyt ärtyisäksi ja oikukkaaksi.

— Ja laiskaksi. Ihmettelen kuitenkin, etten ole tullut ihan rammaksi tässä mukavuudessa ja ylellisyydessä!

— Sinä hermostuit liiaksi sairaalan urakassa. Uuras nauroi väkinäisesti.

— Hermostuin! Aina te ylellisyyden veltot palvelijat puhutte hermostumisesta, kun olette pelkästä elämän hyvyydestä niin väsyneet, ettette enää jaksa nauttia. Minun aikani on täällä mennyt!

— Uuras, nyt juuri sinun pitää pysyä lujasti kiinni täällä, kun olemme riippuvaisia!

— Älä takerru siihen. Minä tahdon vapaat kädet! — ja Uuras huitoi kuin olisi tuntenut kahleet käsissään ja pyrkinyt niitä irrottamaan.

— Kaikesta huolimatta meidän täytyy pysyä yhdessä, — sanoi Leena.

— Taikka erota tykkänään! — sanoi Uuras kääntyen äkkiä kantapäillään.

— Sinä olet aivan mahdoton tänä iltana. Ei, hyvästi nyt, muuten menetän haluni mennä juhlaan. Hyvää yötä — unohda harmit. Tänään minä juhlin. Oletko varmasti päättänyt? Ehkä kuitenkin tulet mukaan.

— Ei minua haluta. Se on joninjoutavaa!

— Minä kun tätä pukua tilatessani otin lukuun juuri sinun makusi! Katsos, kaulallani on nyt ensi kerran peite, vaikka vain harsoa. En ole koskaan ennen juhlapukuun teettänyt korkeaa kaulusta. Se on niin kömpelöä. Hyvää yötä, — sanoi Leena viipyen hetkisen salin ovella.

Uuras vain nyökkäsi ja jäi istumaan pöydän ääreen. Hetken kuluttua tuli Eliisa pienestä työhuoneestaan papereita kädessään.

— Tässä on työlista, huomenna on palkanmaksu tehdasrakennuksella, — sanoi hän laskien paperit pöydälle.

Uuras oli omissa ajatuksissaan, kunnes äkkiä nousi ja asteli jälleen lattialla peukatot liivien hihanrei'issä.

— Palkanmaksu — niin on, ja ehkä he lopettavat työn! — sanoi hän katsoen Eliisaan. — He sanovat minua kovaksi, kaikki täällä, varsinkin työväki. Olenko minä ollut sinullekin kova, pikku Eliisa?

— Ette suinkaan, minähän tahdon tehdä työtä.

— Niin, muuta ei olekaan olemassa kuin työtä — — meikäläisiä varten. Mutta entä jos onkin tehnyt työtä väärällä tavalla ja turhaan, jos senvuoksi kaikki menee myttyyn ja lopuksi tulee vararikko? Huh, hiiteen kaikki mietteet!

Nuori tyttö katseli häntä ihmeissään ja hypisteli papereita pöydällä aivan kuin ei olisi voinut lepuuttaa käsiään hetkeäkään.

— Minä kai olen ottanut työtä irti sinusta niinkuin muistakin?

— Kyllä te osaatte, mestari!

— Olenko minä niin hiivatin vieras sinulle, että sinun aina pitää sanoa: "mestari"?

— Ei, mutta kun aina olen niin sanonut, — vastasi Eliisa hymyillen.

— Aina sanonut ja aina ollut. Tiedätkös, minä en enää jaksa, aion vetää jalkani ylös tästä suosta ja astua kuivalle maalle.

— Te puhutte tänään vertausten kautta. Se on ollut hyvin hauska suo, kelpaisi siihen vajota vielä kauaksi aikaa.

— Ei, peijakas sittenhän siihen vielä hukkuisi! Kuulehan, mitä sinä oikeastaan ajattelet istuessasi täällä kirjojen ääressä kaikki päivät.

— Kuvittelen kaikenlaista, — sanoi Eliisa istuen nahkasohvalle valkea liina hartioillaan. Nyt on kevät, lumi on sulanut ja taivas noussut korkeaksi. Minun on kevyt olla, ja ajatukset — —

— Niin, ne ajatukset! — huokasi Uuras istuutuen hänkin pöytänsä ääreen.

— Eipä mitään, — sanoi Eliisa ja nauroi katsoessaan Uuraaseen, — se on niin lapsellista!

— Kerro sentään.

— Jos olisin vanha, taikka — taikka rikas, menisin erämaahan!

— Se on toivomus sekin. Mitä sinä siellä erämaassa tekisit?

— Rakentaisin kodin!

Uuras nousi muuttuen vakavaksi, läheni Eliisaa ja nosti hiukan hänen leukaansa sanoen:

— Etkö sinä ole koskaan rakastanut?

— En, — sanoi Eliisa arasti punastuen.

Uuras ryhtyi jälleen selailemaan papereita pöydällä, heitti ne äkkiä ja astui lattialla kädet selän takana.

— Sinä sanoit: erämaahan — — totta tosiaan — — erämaahan! — Sitten hän äkkiä kääntyi kantapäillään ja nauroi. — Minä tahtoisin myöskin lähteä sellaiseen erämaahan. Kunpa saisi näillä kahdella kädellä nostaa asumuksen kuivalle hiekalle! Tietäisitpä miltä tuntuu, kun käsissä on voimaa, ja se voima vähä vähältä muuttuu taloksi, sellaiseksi työpajaksi, jossa yksin takoo ja suunnittelee lakkaamatta, yksin, kenestäkään riippumatta, varmana, ettei työ jätä, ettei sitä voida minulta riistää, ja ettei sen tulosta hajoiteta kuin tuhkaa tuuleen!

— Kyllähän teidän työnne täälläkin näkyy, — sanoi Eliisa.

Uuras iski niihin sanoihin kiivaasti:

— Luulisin, että näkyy! Minun työni seisoo täällä satoja vuosia. Onttolan vainioille olen viidentoista vuoden kuluessa rakentanut monta komeata taloa.

— Minäkin olen ollut täällä jo monta vuotta.

— Sinäkin olet nähnyt ihmeitä. Mene vaikka minne täällä, aina näet kätteni jälkiä. Satama on minun johdollani rakennettu, uudet kansakoulut, kaupungintalo, hallit, keskikaupungin liikerakennukset. Kaikkialla tehtaissa on jokin merkki minusta. Olen ollut mukana suunnittelemassa, perustamassa ja toteuttamassa uusia yrityksiä: telefontia, sähköä, kaupungin myllyä ja monta muuta. Sinäkin olet apulaisenani nähnyt, kuinka näillä kourilla on kaapattu hemmetin ahnaasti ja näillä peukaloilla painettu monta pikku pohattaa oikein tuntuvasti. Olen ajanut heitä täällä kaupungissa oikein pirunkyytiä. — Hän reuhtoi käsillään ja nauroi. — Ja kuitenkin on kaikki käynyt liian hitaasti. Alan jo tuntea itseni ikämieheksi, kaikki häipyy minulta — —

Hän rauhoittui, istuutui jälleen ja tavoitti otsaansa nojaten kyynärpäätään pöytään.

— Niin, mitä minun piti sanoa — — ei ole mitään, mihin itse olisin tyytyväinen. Se on ollut vain yhteistyötä, joka ei kuulu enää minulle.

He olivat hetkisen vaiti ja Eliisa aikoi juuri nousta mennäkseen nukkumaan, kun Uuras kohotti päätään ja sanoi:

— Se sinun erämaasi miellyttää minua!

— Se nyt oli vain sellainen haave.

— Etkö sinä usko voivasi lähteä vaikka erämaahan? — tiukkasi Uuras aivan kuin olisi itsekin ollut omasta voimastaan epävarma.

— Uskon, ihan varmasti uskon! — huudahti Eliisa Uuraan tulisuuden sytyttämänä.

— Sinä tahtoisit kaiketi myöskin ihmisen, joka sinua seuraisi?

— En tiedä ketään, joka tahtois.

— Minäkin tahtoisin!

— Tekö, ettehän te voi!

Uuras huusi kuin tuskasta parahtaen: — Minä voin mitä tahdon, etkö sinä usko, etkö luota minuun? —

— Uskon, — sanoi nuori tyttö nousten sohvalta.

— Sinä olet suora ja rehellinen tyttö, — sanoi Uuras ja laski kätensä Eliisan hartioille, — työn kouluttama, minun kaltaiseni. Me kaksi voisimme viljellä erämaata!

Hän veti kätensä pois, mutta ei hellittänyt katsettaan Eliisasta.

— Minua peloittaa, — sanoi Eliisa.

— Peloittaa, mikä?

— En voi sanoa!

Uuras otti hänen päänsä hellästi käsiensä väliin ja sanoi:

— Minä luulen tietäväni. Sinulla on mielessäsi sellainen onnen ja elämän erämaa. Sinä olet nuori ja suloinen. Sellaista rikkautta ei ole monella. Kauneuden ja työn voimaa ja lisäksi sellainen sitkeys — ne ovat aatteita. Ole varuillasi!

— En minä ole sitä koskaan ajatellut, mutta nyt, kun te sanotte, tuntuu siltä, kuin ne olisivat — —

— Sinä et ole sitä ajatellut, mutta kuka olisi voinut vuosi sitten uskoa, että puhun sinulle niinkuin nyt puhun?

— Niin, se on hyvin kummallista ja sentään totta.

— Elämä on minua vienyt, en ole syvästi ajatellut enkä omaa itseäni ensinkään. Minä olen takonut itseäni kuin rautaa pimeässä joksikin työkaluksi, tulkoon sitten miekka tai rautanaula. Ja senvuoksi kai olenkin tällainen töherrys! — ja Uuras nauroi katkerasti.

— Te olette merkillinen mies!

— Minä olen aina yksin, en ymmärrä muita ihmisiä enkä jaksa kauaa pitää heille seuraa. Kun näen mitä he ovat, niin heitän.

— Minäkin olen yksin.

— Niin, sinä et ole kuin muut tytöt. Osaatko edes tanssia?

— Minä tanssin väliin yksin.

— Minkä vuoksi yksin?

— Kun menen tanssiaisiin, ei kukaan minua tanssita.

— Hm, sinulla ei ole ollut aikaa hankkia tuttavuuksia, ja kun olet köyhä, ei sinua myöskään tavoitella.

— Kyllä he kaikki minut tuntevat ja juttelevat kanssani.

— Annahan kun katson sinua, mikä sitten on syynä! — Uuras otti hänen kätensä kuin piloillaan. — Niin, lapsukainen, silmissäsi on suuri ajatusten maailma, salaperäinen onnenkaipuu. Katseesi syvyys

peloittaa. Tyhjä ihmiset sitä säikähtävät. He tuntevat oman köyhyytensä sinun rinnallasi. Varo itseäsi, he vihaavat sinua!

— Ja minä kaipaän ihmisiä, kaipaän kiihkeästi onnea ja huumausta. Kaipuu tekee minut toisinaan aivan sairaaksi. Ja kun en voi ketään saada ymmärtämään — kaipaän erämaahan!

Uuras katsoi Eliisaa silmää räpäyttämättä kuin haltioissaan.

— Totisesti, sinä olet Anjan näköinen, muistutat hänestä jollakin tavalla. Nyt sen ymmärrän, miksi aina olet ollut minulle kuin omainen. Ja sinä puhut minun ajatuksiani ja tunnet minun tunteitani, lapsi. Mistä sinä ne olet saanut?

— Ne ovat minussa. Hyvää yötä! — ja Eliisa aikoi poistua.

— Hyvää yötä, Eliisa! Sinäkin jätät minut, et luota minuun.

— Kyllä minä luotan, tahtoisin olla hellä ja hyvä, tehdä onnelliseksi ja rikkaaksi.

— Sinä suloinen ja kallis lapsi, hyvää yötä!

Uuras otti hänet syliinsä ja painoi kiihkeästi rintaansa vasten.

— Ei, ei, se on vaarallista! — huudahti Eliisa vapauttaen itsensä.

— Vaara siinä viehättääkin! Kunhan tulisikin vakava taistelu ja työ, johon saisi ryhtyä kahden käden ja täysin voimin. Täällä on vain jotakin väistävää, aavemaista ja ylivoimaista, johon en ulotu. Anna minulle sanasi, silloin voin kaikki!

— En, en, en koskaan, te petytte, erehdytte!

Eliisa juoksi pois, ja Uuras jäi yksin, tuijotti eteensä, hapuili ilmaa ja hoippui tuolilleen, jääden siihen kuin nukkunut.

Hetken kuluttua hän haki hyllyltä kirjan yrittäen lukea, mutta heitti sen, alkaen taas miettiä ja kävellä, kunnes väsyi ja lopultakin syventyi kirjaan tehden paperille muutamia muistiinpanoja.

Oli jo myöhäinen yö, kun Leena astui sisään yllään väljä yöpuku.

— Terveisiä juhlasta! — sanoi hän läheten Uurasta. — Näin täältä valoa ja tulen sanomaan hyvää yötä.

— Hyvää yötä! — murahti Uuras liikahtamatta.

Leena laski kätensä hänen olalleen.

— Joimme sinun maljasi, ja kaikki kaipasivat sinua juhlassa!

Uuras kääntyi äkkiä häneen päin.

— Leena!

— Niin, samppanja taisi mennä päähän. Minua huuraa, annahan kätesi. Oo, miksi sinä noin katsot? Onko tämä ensi kertaa? Sanoinkin jo päivällä, että tahdon taas pitkästä ajasta juoda samppanjaa. Olen kiusannut itseäni kotona, kun et tullut mukaan. Nyt osaan yksinkin. Hyvää yötä, osaan minä yksinkin mennä nukkumaan. Hyvää yötä!

Leena poistui Uuraan pysyessä tiukasti vaiti.

XIX.

Keväinen aamu valkeni huikaisevan kirkkaana, ja varpuset sirkuttivat kilpaa Uuraan puutarhan pensaissa pyrähdellen parvittain aidalle ja käytäville, kuoputtaen ja nokkien multaisilla kukkapenkeillä.

Oli jo aamupäivä, kun Leena-rouva raukeana nousi ja tapansa mukaan pukeutui huolellisesti. Hän tuli aina säännöllisesti suurukselle kuultuaan miehensä askeleet ruokasalissa, joka oli liian suuri ja tuntui kolealta vain heidän kolmen pöydässä istuessaan. Mutta Leena oli sen tahtonut näin tilavaksi, sillä vanhassa talossa oli liian ahdas ruokasali ollut aivan riittämätön hänen lukuisille vierailleen.

Vuosien kuluessa Leena oli ylläpitänyt laajaa seurustelua ja altista vieraanvaraisuutta. Hänen erinomaiset ruokalajinsa ja viininsä ja ennen kaikkea iloinen seura houkuttivat tähän taloon, missä emännän imarteleva huomaavaisuus teki oikeutta jokaisen vieraan erikoisansioille, loihtien ne esiin seuran ihailtaviksi sillä tavalla, ettei kenenkään itsetuntoa loukattu eikä kateutta herätetty.

Leena-rouvan sali oli usein täynnä tilapäisesti saapuneita vieraita, niin että se tuntui ahtaalta ja hän toisinaan tuumi, eikö sitä sopisi laajentaa yhdistämällä siihen viereinen huone. Tosin siellä englantilaiseen tapaan rakennettu uuni ja laaja akkuna, jonka leveällä laudalla oli harvinaisia kukkia, olivat ehkä liian suuret hänen nykyiseen saliinsa. Vieraiden mielestä oli iltahetkien viihtyisyys suloista tässä salissa hehkuvan uunin edessä varsinkin silloin, kun puolihämärä heitti pehmeitä varjoja ja kaunislehtiset viuhkapalmut tukevalla jalustoillaan, veistokuvat ja taulut seinillä peilien pintaan kuvastuneina tuntuivat elävän ja liikehtivän.

Leenalla ei koskaan riittänyt malttia harjoittaa soittoa niin perinpohjaisesti, että olisi voinut vieraitaan sillä huvittaa, mutta vieraat hoitivat sen puolen pitäen mieluisana tehtävänäan esiintyä vaadittaessa.

Uuras viihtyi harvoin vaimonsa vastaanotoissa, ellei ollut läsnä ketään hänen liiketuttavaansa tai kaupungin toimihenkilöitä, joiden kanssa hän kuitenkin mieluummin seurusteli kotinsa ulkopuolella. Siitä huolimatta luettiin talon vieraanvaraisuus Uuraankin ansioksi. Erikoisena suosionosoituksena pidettiin pääsyä Uuraan omalle puolelle hänen työhuoneeseensa, jossa Uuras tunsii olevansa kotonaan ja vapautuvansa orjuuttavasta seurustelusta.

Sitäpaitsi estivät Uuraan loppumaton kiire ja jokapäiväiset työt ja kokoukset, joita kesti myöhään yöhön, pitämästä säännöllistä perhe- ja seuraelämää. Hänen oli usein pakko aterioida kiireessä ja eri aikoina ja viettää viikkomääriä toisella seudulla töiden vuoksi. Varsinkin oli kaksi viimeistä vuotta kulkutautisairaalaan rakennettaessa erottanut hänet kodista pitkiksi ajoiksi. Eikä vain kodista, vaan myöskin kaupungin luottamustoimista. Vähä vähältä hänen oli ollut pakko tappioitaan peittääkseen ja sairaalan rakennukset loppuun suorittaakseen myydä osakkeitaan niissä monissa yrityksissä, joiden perustajiin ja omistajiin hän kuului. Samalla hän joutui pois johtokunnista ja kosketuksista rahamaailmassa uhratessaan kaiken työnsä ja aikansa ylivoimaiseen urakkaan.

Leena ei paljon tiennyt miehensä asioista. Rikkaana ja itsenäisyyteen tottuneena hän ei koskaan neuvotellut arkielämän menoista. Hän piti sitä omana asianaan. Isänsä kuoltua hän oli saanut tuntevan perinnön, josta osa käytettiin talon uudestirakentamiseen, ja muu rahamäärä riitti tyydyttämään Leena-rouvan satunnaisia tarpeita monena vuonna. Uuras ei tahtonut käyttää näitä varoja omiin yrityksiinsä. Siten oli kummallakin viime vuosiin saakka ollut oma kassansa.

Uuras antoi rahalle arvoa vain liikkeensä välittäjänä. Yksityisiin tarpeisiinsa hän käytti perin vähän, ollen vaatimaton ja paikoin tyystikin, mutta talouteen ja Leenan rahojen käyttöön hän ei tahtonut puuttua myöntäen aina pyydettyä tuntuvia summia.

Vasta viimeisinä vuosina hän oli alkanut kysellä ja vähä vähältä huomata, kuinka paljon heidän elämänsä maksoi ja kuinka vähän tästä suuresta touhusta oli tulosta. Ei niin, että hän olisi välittänyt rahasta, mutta elämäntyö näissä oloissa ja sillä tavalla ei häntä tyydyttänyt. Se tuntui tyhjältä ja herätti ammottavan ontouden tunteen.

Hän liikkui paljon ihmisten joukossa, ja heidän elämänsä kiinnitti kyllä hänen huomiotaan, mutta hän ei tahtonut joutua läheisiin väleihin kenenkään kanssa. Hän vain vertaili heitä itseensä vuosi vuodelta pannen merkille, että hän itse ikäänkuin lamautui, ei enää voinut koota voimiaan tekemään mitä tahtoi, kuten ennen nuoruudessaan. Ja kuitenkin hän myönsi suruksensa, ettei ollut vielä tehnyt mitään siitä, mitä tunsii itsessään piilevän. Hän kaipasi omaa työtä, joka pysyisi ja eläisi ja olisi yksinomaan hänen luomaansa, niinkuin hän oli sanonut Eliisalle. Päiväkaudet ja monet unettomat yöt hän mielti ja suunnitteli omaa konetehdasta, mutta huomasi sen ylivoimaiseksi.

Eihän siinä tosin ollut mitään outoa eikä pilventakaista, mutta kolmen vuoden jättiläistyö valtion kulkutautisairaalan urakassa, joka oli niellyt hänen omaisuutensa, oli nujertanut hänet, ja tuskanhiki otsallaan hän tunnusti olevansa uupunut. Se tunto hiipi salaa yllyttäen alistumaan ja tyytymään tilaansa ja keinotellen tinkimään pyrinnoista parempaan.

Samalla tuppautuivat esille kaikki ne kohtalonkäänteet hänen elämässään ja kehityksessään, joista uusi ura ja voimanponnistus oli lähtenyt, aivan kuin ilkkuen muistuttamaan häntä nykyisestä lamaannuksen tilasta. Toisaalta hänen uupumuksensa oli mieltäviihdyttävää velttoutta, ja hymyillen hän totesi välistä tavoittelevansa nuoruutta ja viehättyvänsä sen haaveista. Toisinaan väikkyi Anjan kuva hänen mielessään, ja hän luuli huomanneensa, että Eliisa hyvin paljon muistutti hänen nuoruutensa puhdasta lemmyttä. Se oli kuin haavenäky, joka todellisuudeksi muuttuneena ja houkuttelevana kulki edellä sormi huulilla kehoitellen: "tule, tule!" mutta tavoittaessa muuttui jälleen Eliisaksi, lapseksi,

jonka hän kohtalon tarjoomana oli hoivaansa ottanut.

Samoin oli hänen entinen tarmonsä tavoitella jotakin uutta ja eloisaa vielä jäljellä hänessä itsessään, mutta ei niin varmana eikä iskevänä, ei edes käskettävissä. Niinkuin nuori tyttö oli väistynyt, niin tunsu Uuras nyt oman tarmonsä, oman luomiskykynsä väistyvän. Hän myönsi todellakin olevansa väsynyt.

He olivat syöneet suuruksensa sanaakaan vaihtamatta. Ja kun Uuras nousi pöydästä mennessä työhöoneeseensa, seurasi Leena häntä sinne kuiskaten Eliisalle:

— Nyt tahdon kerrankin tiedustella, mikä häntä vaivaa!

XX.

Leenasta tuntui, kuin Uuraan huoneen hiljaisuus olisi kuunnellut hänen sydämensä rajua lyöntiä. Hän oudoksui omaa levottomuuttaan eikä keksinyt mitä sanoa miehelleen, joka hänen sisään astuessaan oli tarttunut sanomalehteen ollen siihen syventyvinään.

Leena istui akkunan kohdalle rahille nojaten käsiään pöydälle.

— Uuras, — sanoi hän, — minusta sinä näytät väsyneeltä, sinä olet jo pitkän aikaa — —

— Sehän on minun oma asiani.

— Eiköhän, mutta tiedäthän, että minäkin tahdon saada osani sinun huolistasi.

— Ei niitä huolia voida jakaa.

— Mitä huolia sinä tarkoitat?

— Ne ovat yksinomaan minun omiani, eivät näy eikä kuulu, ei voi koskettaa eikä tavoittaa, tuskin tajuta, jos sinulle kertoisin.

Leena-rouva katsoi mieheensä pitkään, ja outo ahdistus puristi hänen rintaansa.

— Mitä sinä sanot?

— Lienen aivan toisenlainen ihminen kuin kaikki ne hienot vieraasi, joita lohduttelet ja ymmärtelet.

— Puhu peittelemättä, sitä minä sinulta hartaasti pyydän.

— No niin, tapahtukoon tahtosi. Huomaan kyllä itsekin, ettei tämä elämä pitkän päälle voi jatkua näin. Olen ajatellut jättää kaupungin ja asettua tykkänään maalle.

Leena-rouva tuijotti mieheensä kysyvänä ja hämmästyneenä.

— Niin, sinä tietysti jäät kaupunkiin. Minä tahtoisin muuten kysyä sinulta, oletko voinut tyytyä tähän puolinaiseen elämäämme?

— Puolinaiseen? En ole tuntenut mitään puuttuvan, — vastasi Leena tekeytyen aivan levolliseksi.

— Niin, jos olet voinut viihtyä, niin eihän muutos sitten olekaan varsin suuri, — sanoi Uuras, hänkin pysyttellen rauhallisena. — Minä tahtoisin sopia kanssasi erosta tynesti ja vakavasti. Kävisi pitkäksi selitellä kaikkia syitä, sanon vain kerta kaikkiaan, että kaipaen yksinäisyyteen ja uuteen toimintaan.

— Tahdotko siis minusta eroon! Sitä eroako sinä oikeastaan tarkoitat?

— Avioeroa.

— Hyvä jumala, kuinka sellainen ajatus on voinut sinussa herätä?

— Se on vain seuraus siitä, että minussa on niin kova halu päästä uuteen elämään. Väsymykseni on sitä laatua, ettei se siedä entistä.

— Kerro edes suunnilleen, mitä olet ajatellut uudesta elämästäsi. Tämä kaikki tulee niin äkkiä, etten pysty sitä käsittämään.

— Se ei vielä ole valmiiksi suunniteltua, mutta voidakseni toimia tarvitsen täyden vapauden.

— Minun ymmärtääkseni, rakas Uuras, olisi parasta odottaa, kunnes olet aivan selvillä asiastasi, — sanoi Leena ja läheni miestänsä huolestuneesti hymyillen. — Ja sinä tiedät, mitä ikinä sattuukin, voin minä kestää siinä kuin sinäkin.

— Se on aivan tarpeetonta, koska et voi minua sillä tapaa auttaa. Tässä asiassa minä olen puolestani varmasti päättänyt selviytyä aivan yksin ja vaatia vapaat kädet! — sanoi mies niin varmasti, että Leena kalpeni jääden tuskasta sanattomaksi.

— Mutta rakas Uuras, eikö ole mitään keskitietä?

— Ei, etkö sinä ymmärrä, että minun tarvitsee kerätä kaikki voimani, kaikki mahdolliset apuneuvotkin vielä kerran aloittaakseni uudestaan? Nyt se on vaikeampaa kuin nuorena, ymmärrätkö? Usko itseeni ei ole sama!

— Pitääkö aloittaa uudestaan?

— Sen voin itse päättää, ja siihen sinun täytyy tyytyä!

— Minne sinä muuttaisit?

— Oh, sanoinhan, etten vielä tiedä.

Leena ei jaksanut kauempaa. Hän oli ensi kerran elämässään saanut suuren surun. Se oli kuin kuoleman sanoma, jonka tietää todeksi, eikä kuitenkaan saa siitä todellista tuntemusta ennenkuin jonkun ajan kuluttua.

Hän muuttui äkkiä vanhaksi naiseksi, kävi hajamieliseksi, tavaten itsensä toiselta puolen huoneistoa tietämättä, miksi oli sinne mennyt.

Eliisa tuli häntä vastaan kysyen:

— Onko täti sairas?

— Olenko minä? — vaikeroitsi Leena sulkien tytön syliinsä kuin peläten olla yksin.

Komea koti ja kaikki hänen ympärillään tuntui äkkiä tarkoituksettomalta. Uuraan ovi oli hänestä kuin uhkaava muuri, jonka läpi ei ollut pääsyä.

Vuosi vuodelta oli hänen tunteensa Uurasta kohtaan yhä enemmän saanut äidillisyyden luonteen. Uuraan ulkonainen mukavuus ja viihtyminen oli hänen parhaana huolenaan, samalla kuin hän pyrki kaikkialla miehensä uraa tasoittamaan ja edistämään käyttäen apunaan vaikutusvaltaista tuttavapiiriään ja hyvää aineellista asemaansa. Yleinen luulo olikin, että Leena-rouvalla oli suuri ansio Uuraan nopeaan nousuun. Mutta Leena puolestaan teki kaikkensa johtaakseen pois huomion itsestään ja työntääkseen Uuraan etualalle.

Hän oli monet kerrat ajatellut: — Miten voisinkaan elää ilman Uurasta, sillä se, että hän toimii ja elää täydestä sielustaan mukana kaupungin liike-elämässä, se on minun suurin onneni.

Ja nyt se onni uhkasi pettää ja hän jäisi omana varjonaan jatkamaan tarkoituksetonta elämäänsä. Hän mietti sitä päivät päästään uskaltamatta uudestaan kysellä Uuraalta, joka näytti unohtaneen, mitä oli vaimolleen sanonut. Mihin hän tarttui, se heltisi kädestä; mitä hän ajatuksissaan tavoitti, väsähtyi tuskan tuntoon, eikä hän keksinyt mitään varmaa syytä, joka olisi kaiken tämän aiheuttanut, ja niin hänen mieltään jäyti epämääräinen pelko miehensä kohtalosta.

XXI

Kaiken päivää Uuras oli piirrellyt suunnitelmia ja tehnyt laskelmia. Hänen vihellyksensä kuului kautta koko talon, ja Leenakin elpyi toivomaan.

Avonaisesta akkunasta tulvi Uuraan työhuoneeseen aurinkoa ja kevään huumaavaa ilmaa. Uuras seisoi hetkisen akkunassa, ja mullan tuoksu herätti hänessä muiston Lehvin pajasta, kuinka hän siellä oli keväisin, talvisin, väliin vuoden umpeensa takonut ja toisinaan ovella levätäkseen seisonut ja

katsellut ruohoa, joka vaaleassa vihreydessään nousi vanhan korren juurelle purojen loristessa, lintujen livertäessä ja mullan pirteästi tuoksua. Se oli paisuttanut hänen rintaansa synnyttäen kiihkeätä halua päästä pois kotoa maailmalle, näkemään, kuulemaan, oppia ottamaan, uutta, suurta ja tuntematonta saavuttamaan. Ja silloin oli rauta aina parhaiten taipunut ja vasaran alla kauniisti muodostunut siksi kaluksi, mitä hän milloinkin tahtoi.

Hän kääntyi pois akkunasta sulkien sen ja palasi pöytänsä ääreen antautuen jälleen työhönsä.

Eliisalle hän oli antanut tehtäväksi laatia luettelot rakennustarpeista, mitä nyt oli varastossa, ja auttanut häntä hinnoittamisessa, ja nyt tyttö toi ne hänelle pyytäen täyttämään muutamia puuttuvia numeroita.

— Arvaappas, Eliisa, mitä tästä tulee! — sanoi Uuras osoittaen piirustuksiaan pöydällä.

Eliisan silmät seurasivat pohjapiirrosta, joka ei näyttänyt mitenkään suurta rakennusta tarkoittavan.

— Tiedätkö, minne tämä rakennetaan? Sinun ja minun erämaahani. Ajatteleppas, sinä annoit minulle tämän lahjaksi.

— Te sen otitte, te sen keksitte. En tiennyt enkä usko vieläkään, että minulla olisi mitään antamisen arvoista.

— Jos sinä olisit, niinkuin minä nyt, uudesti syntyvässä, niin käsittäisit, kuinka paljon annoit ja voisit antaa.

Nuoren tytön silmät paljastuivat verhojensa alta, ja niissä kimalteli ja välähteli ihmettelevä kysymys.

— Sinä olet minulle hyvin kallis, — sanoi Uuras tuskin kuuluvasti.

Eliisa punastui, ja kyyneleet nousivat hänen silmiinsä.

— Minun on niin vaikea olla, — sanoi hän. — Se on niin outoa ja kummallista.

— Minä odotan, kunnes sydämesi taipuu, — sanoi Uuras etsien nuoren tytön katsetta, mutta Eliisa oli jälleen sulkenut sielunsa, eikä silmissä enää ollut salaperäistä eloa eikä säteilyä.

Uuras sai levottoman ahdistuksen vallassa pidätetyksi kätensä nousemasta Eliisan painuneelle päälle.

— Eikö sinussa kevät ja aurinko herätäkään suloista raukeutta ja tuskaa? — sanoi Uuras hetken kuluttua ottaessaan Eliisalta vastaan varastoluettelot.

— Kyllä, — vastasi nuori tyttö kohottaen silmänsä, joissa jälleen säteili ja paloi.

Uuras painoi hänet äkkiä povelleen ja suuteli otsalle. Mutta samassa Eliisa huudahti ja riensi pois.

Uuras vaipui tuolilleen ja kätki kasvot käsiinsä.

Leena oli levottomuuttaan haihduttaakseen tahtonut taas nähdä miehensä ja uudestaan ottaa puheeksi tuskallisen asian, mutta peläten hänen ärtyisyyttään viipyi epätietoisena salissa rauhoittaakseen rajusti sykkivää sydäntään. Hän kohotti oviverhoa kuullessaan Uuraan ja Eliisan äänet ja jäi vastoin tahtoaankin kuuntelemaan. Se, mitä hän näki ja kuuli, oli hänelle niin vihlovaa ja lamauttavaa, ettei hän aluksi voinut paikaltaan liikahtaa, ei paeta eikä astua eteenpäin.

Mutta sitten hänen tarmonsä palasi ja säkenöivä viha täytti mielen. Nyt hän ei olisi voinut olla astumatta miehensä eteen.

Hän kulki raskain askelin lattian poikki, ja Uuras kääntyi häntä kohti.

— Totta totisesti sinussa on sutta enemmän kuin luulinkaan! — puhui Leena painostaen joka sanaa ja hiukan kangertaen, sillä suutuksissaan hänen oli aina vaikea puhua selvästi.

— Pitäisikö minun tässä lampaana määkiä?

Uuraskin oli valmis taisteluun tuntien helpotusta saadessaan purkaa pettymystään Eliisan tavoittelussa, sillä hänelle oli äkkiä selvinnyt tytön vastahakoisuus.

— Oletko sinä todella unohtanut sen vanhan jutun? Eikö se uhri koskaan muistu mieleesi?

— Taivaan nimessä, mitä sinä tarkoitat?

— Anjaa! — vastasi Leena painavasti.

— Vai nyt sinä sitä muistutat minulle, vaikka et ole koskaan ennen tahtonut asiaan kajota, et sinä, ei äiti, ei kukaan!

— Tiedätkö miksi? — huusi Leena hengittäen raskaasti ja purkaen sanat työntämällä esille. — Sinä olet lyhentänyt sen lapsen elämän, eikä sellaista saa uudistaa!

Uuras syöksyi raivostuneena Leenaa kohti tarttuen hänen hartioihinsa:

— Sano, sano kaikki!

— Niin, miksi en sanoisi? Anja upotti itsensä sinun tähtesi!

Uuras hellitti otteensa ja tuijotti Leenaan hapuillen käsillään kuin olisi nähnyt juuri lausutut sanat ilmassa palavina ja tahtonut ne sammuttaa. Leena näki sanojensa tuhoisan vaikutuksen ja riensi sitä lieventämään.

— En olisi sitä sinulle koskaan sanonut, olenhan niin monta vuotta pitänyt sitä sinulta salassa, kun tiesin, että se tieto surmaisi senkin vähän hellyyden, mikä sinulla on minua kohtaan, mutta kun juuri näin Eliisan ja sinut — — — niin sen täytyi — — täytyi tulla ilmi!

— Anja, Anja! — huusi Uuras äänessään miehen peloittava tuska, heittäytyi pöytää vasten ja itki rajusti.

XXII.

Eliisa oli paennut omaan kamariinsa, johon mentiin sivuportaista. Siellä hänellä oli kuin oma koti ja oma vapaus. Leena ei suinkaan ollut niitä jotka karsain silmin katsovat nuorten iloa, ja usein hän toivoi, että Eliisa olisi ollut vilkkaampi ja halukkaampi ilojen pitoon, pukeutunut aistikkaammin, sievä kun oli, ja seurannut häntä huveihin. Eliisa ei tahtonut. Hänellä oli kuitenkin tovereita, ja niistä uskollisin rakennusmestari Murtola.

Kun hän nyt vapisevana ja onnettomana pakeni huoneeseensa ja istuutui avatun akkunan eteen haukkoen raitista ilmaa, sillä ahdistava tunne oli kuin pahoinvointia, näki hän Murtolan aivan edessään katukäytävällä.

— Tule sisään! — sanoi Eliisa, ja kun Murtola oli huoneessa, huomasi hän, että jotakin oli tapahtunut ja jouduttanut nuoren miehen saapumista.

— Tapasin jo aamulla Uuraan, ja hän puhui sinusta — — se mies ei osaa pitää naamaria!

— Mikä sinun on? — kysyi Eliisa ihmeissään. — Olethan aivan suunniltasi!

— Herra Uuras — — —!

— Älä sano mitään, jos se on ikävää, — sanoi Eliisa sävähtäen punaiseksi.

— Minä olen kuvitellut — —

— Mitä?

— Mielialat näkyvät tarttuvan. Älä peittele, tunnenhan minä sinut, vanha vierustoveri!

— Voithan sitten sanoa, koska tunnet, itse en tiedä, mikä minua vaivaa!

— Kas näin, sano nyt, ennenkuin joku tulee! — pyysi Murtola pidellen Eliisaa käsistä.

— Minua ahdistaa, tahtoisin paeta täältä, mutta en voi, tuntuu kuin kaikki ovet olisivat lukossa.

— Sinähän vapiset, Eliisa kulta! — puhui nuori mies vetäen tyttöä lähemmäksi.

— En uskalla puhua ääneen, täällä on kuin seinilläkin olisi korvat!

— Kuiskaa korvaani! — sanoi Murtola käyden jo hilpeäksi. — Kas näin, nyt uskallat, olen utelias!

— Minä en voi sitä sanoa, minulla ei ole oikeutta — —

— Se siis koskee jotakuta kolmatta?

— Tietysti, eihän se muuten mitään olisikaan. — Luuletko, että nyt voisin tyytyä pelkkiin viittauksiin? Sinä olet luvannut olla ikuinen toverini!

— Minä en voi. Ainoastaan hän ja minä, kukaan muu ei saa sitä tietää.

— Niinkö ovat asiat? Olisit sentään voinut sen sanoa ja aikoja sitten! — ja Murtola poistui ovelle.

— Ei, älä mene, älä jätä minua — — tuntuu kuin hukkuisin ilman sinua. Sinä olet aina ollut — — — en tiedä kuinka, niin läheinen minulle!

— Puhu, kerro kaikki!

— Anna kätesi — — älä katso minuun, etkö tunne, kuinka minun on tukala?

Murtola veti nyt Eliisan rohkeasti povelleen, ja Eliisa salli sen, arkailematta painuen kuin turvaa etsivä ystävänsä syliin.

— Sydämesi lyö niin rajusti! — kuiskasi Murtola.

— Tässä lepään, tekisi mieli itkeä, ellei se olisi niin hupsua, — sanoi Eliisa hymyillen.

— Itke, itke vain, ei se ole hupsua!

— Sinä olet niin hyvä, en osaa sinua vierastaa. Eikö ole suurenmoista, että mies ja nainen voivat olla näin läheisiä, vaikkei ollakaan kihloissa?

— Niinhän sinä puhut, mutta tiedätkö ehkä mitä sydämässäsi on?

— Tiedän, ei kenelläkään ole sellaista suhdetta kuin meillä kahdella nyt on!

— Niin, ehkei!

— Minä en välitä mistään, kun sinä olet — —

— Oikein, oikein lähellä! — huudahti Murtola painaen Eliisaa povelleen.

— Minä olin äsken niin onneton!

— Itke, itke, minä olen tässä, kuivaan kyneleesi, pikku toveri, rakas Eliisa! — ja hän suuteli nuorta tyttöä kiihkeästi.

— Niin, minä rakastan, rakastan, — sanoivat he kuin yhdestä suusta.

— Hyvä Jumala, minä rakastan sinua enkä sitä tiennyt, sinä paha poika, mikset sitä jo ennen sanonut?

— En oikein uskaltanut, sinä olit aina niin omissa ajatuksissasi.

— Nyt on — —

Eliisa ei saanut jatkaa, tunnit vierivät, ja he unohtuivat keskenään rupattelemaan.

— Leena-tädille minun pitää vielä tänään sanoa. Hän on kyllä nähnyt sinut ennenkin täällä, mutta ei kuitenkaan tiedä.

— Niin, kyllä se lienee parasta. Minäpä ilmoitan itse.

— Kiitos, Karl, mene heti, muuten olen niin levoton.

Murtola ilmestyi Uuraan työhuoneeseen ja tapasi hänet siellä kävelemässä edestakaisin pää kumarassa.

— Tahtoisin mielelläni puhutella rouva Uurasta, — sanoi hän.

— Hän on tuolla sisällä! — ja Uuras viittasi saliin päin.

— Mieluummin teitä molempia, jos suinkin sallitte!

Uuras katsoi kummastellen nuorta miestä ja soitti palvelijaa, joka haki talon rouvan.

Leena riensi levottomana sisään, mutta rauhoittui nähdessään Murtolan.

— Ehkä hiukan hämmästyitte, kun näin äkkiä ilmoitan, että Eliisa ja minä olemme juuri menneet kihloihin!

Uuras jäykistyi paikalleen ja tuijotti Murtolaan. Äkkiä hän suoristautui kuin olisi vasta tajunnut sanat. Leena onnitteli sydämellisesti, mutta Uuraan tuijottaminen kävi heille molemmille tuskalliseksi. Uuras osasi kuitenkin hillitä itsensä ja sanoi kylmästi:

— Minä en suostu. Eliisa ei ole voinut — — hän on vielä alaikäinen, ja minä olen holhooja!

— Eliisan onnea me emme tahdo estää, — sanoi Leena.

— Ja kuitenkin — —!

Uuras ei sanonut enempää, mutta tuoli rusahti hänen kätensä painosta ja hän itse nojasi pöytää vasten ummistaen silmänsä. Leena-rouva ja nuori mies peräytyivät hämmentyneinä saliin.

XXIII.

Eliisa oli matkustanut Murtolan äidin luo jäädäkseen sinne siihen saakka, kunnes hänen sulhasensa olisi ennättänyt vuokrata asunnon ja heidän hänsä vietettäisiin. Leena oli järjestänyt kaikki hiljaisuudessa, eikä Uuraalla ollut siitä tietoa.

Uuras sulkeutui itseensä, tuntien lamauttavaa raukeutta, joka raskaana taakkana painoi häntä ruumiillisesti niinkuin henkisesti. Kaikki oli hänestä pohjattoman tyhjää ja mitätöntä arkielämän märehtimisestä. Hän puristi kätensä nyrkkiin ja painoi sen suulleen estääkseen epätoivoista tuskannyhkytystä, joka toisinaan oli hänet tukehduuttaa. Hän kuvitteli elävänsä varjossa kuin vanki ja näkevänsä laajoilla ulapoilla suuret laivat täynnä elämän riemussa liikkuvia ihmisiä, jotka viittoen häntä mukaansa lauloivat rakkaudesta ja onnesta, joukossa nuoria tyttöjä, kuten Anja ja Eliisa, eikä hän koskaan pääsisi heitä lähenemään. He kuuluivat toiseen maailmaan, toiseen elämään. Hänen täytyi sanoa heille jäähyväiset — unohtaa, unohtaa — elää yksin, aloittaa yksin uutta elämää, jättää se vanha, jossa hän ei ollut koskaan päässyt oikean elämän makuun, sen, jota alati tunsikaipaavansa, janoavansa, tietämättä mitä se oli, voimatta sille antaa nimeä tai selvää muotoa. Se oli suurta tuntematonta, minkä hän vasta silloin olemuksessansa tajuaisi, kun se häntä lähenisi, kun hän sitä itseensä liittäisi ja siihen sulautuisi.

Voi hyvä jumala, olihan nuoruus haihtunut tavoittellessa edellä pyörivää kultakerää, joka kiilsi kauniina ja houkutteli luvaten johtaa itse elämän aarteille, mutta veikin liejuiseen suohon.

Hän tunsikaivonsa itselleen vieraaksi, inhosi vaimonsa hankkimaa ylellisyyttä ja komeutta, jonka takana tuijotti tyhjyys. Mitä hän oli itse tehnyt ja saavuttanut kaiken tämän ohella? Se työ, jonka hän oli suorittanut kuumeisella kiireellä, ei koskaan kiinnittänyt hänen sieluansa, ei täysin temmannut mukaansa, niin että kaikki muu olisi unohdukseen vaipunut. Aina hän oli ikäänkuin katsonut sen ohitse ja ylitse, silmäillen kauemmaksi ja toisaalta odottaen jotakin uutta ja tuntematonta, mikä kuuluisi hänelle yksin ja ottaisi hänet kokonaan valtoihinsa.

Oli hetkiä, jolloin hän pakeni uskonnon turviin muistellen äitinsä ylistyslauluja ja miettiviä kasvoja, jotka arkielämän askartelussa lienevät kyselleet sielun syviä salaisuuksia, neuvotellen ja tinkien elämän totuuden kanssa ja luullen kantavansa kaiken maailman tuskaa kyläsepan majassa, kaikkein arkipäiväisimmässä pikku huoleessaan.

Mikä on suurta, mikä pientä? kysyi Uuras. Äitini tuska oli minusta pientä, ehken tunnusta sitä tuskaksi ollenkaan. Minun suruni on ehkä naurettavaa ruikutusta eikä miehenmielen arvoista.

Hän oli lapsena liittännyt kätensä yhteen toistaen äidin sanellessa:

Levolle lasken, luojani, armias ole suojani, jos sijaltan' en nousisi, taivaaseen ota tykösi!

mutta se ei hänellä koskaan muuttunut uskoksi. Aika oli epäuskoinen ja hän samoin.

Hänen mielestään oli se pohjaton ihmissielussa piilevä rakkaus ja nimetön kaipuu, joka tavoittaa Jumalaa, vain oman itsensä täydentämistä, halua omistaa hänelle kaikki taivaat ja maat, kaikki inhimillisistä ihanimmat ja korkeimmat ominaisuudet vain siksi, että Jumala voisi olla luottamuksemme

arvoinen ja korkein toiveittemme määrä.

Hän oli mieheksi tultuaan päässyt selville ilman suurempaa tuskaa taivaan ja iankaikkisen kadotuksen olemattomuudesta ja tuntenut sydämensä lämpenevän siitä ajatuksesta, että ihminen ilman pelkoa tai palkinnon toivoa voi elää puhtaasti kohdistuen kaiken toivonsa ja pelkonsa omaan itseensä, kasvattaen omaatuntoaan tavoittamaan ja tekemään hyvää hyvän vuoksi ja karttamaan pahaa sen tuottaman tuhon takia.

Nyt se katsantokanta astui hänen tuomarikseen vaatien katsomaan taakseen, elettyyn elämään. Hän ei tahtonut tinkiä erehdyksistään ja tiesi tuskansa tulleen siitä pahasta, mitä oli tehnyt, mutta uskoi voimiensa vieläkin olevan nousussa ja matkalla korvaamaan hyvällä sen, mitä oli elämältä hyvää saanut.

Uuraan luonteeseen ei kuulunut pitkä miettiminen. Kun ensimmäinen musertavan pettymyksen isku oli kestänyt, alkoi hän heti suunnitella uutta elämäänsä. Lyhyt ottelu oli kuitenkin ollut hänelle kylliksi synnyttämään kaipuun päästä käsiksi ruumiilliseen työhön. Hän oikein himosi sitä niinkuin janoava vettä. Tarttua käsin, raataa itsensä uuvuksiin, nähdä voimiensa ja työnsä tuottama tulos, unohtaa kaikki hyvin ansaitussa unessa ja päästä kaipaamasta suurta ja etäistä — —

Taaskin hänen mielessään välähti se nuoruudenhetki, jolloin rakkaus oli ensi kerran koskettanut hänen sieluaan ja samalla ajanut kodin piiristä ulos maailmaan. Ja vielä toisenkin kerran — — oh, se aamuhetki, se suuri keväinen silmänräpäys, jolloin hänen huulensa vain kerran koskettivat rakastetun otsaa. Minkä voiman hän silloin olikaan itsessään tuntenut ja uskonut rakentavansa erämaahan mahtavan pajan, jossa se suuri ja etäinen piti ilmoille saataman!

Ja nyt, nyt hän saisi hitaasti, epäillen tunnustella perustusta ja käsin nostaa seinät ja vieraan lupaa kysyen tiedustella maan kaistaletta — — pyytää luottoa!

Siinä oli se isku, joka raippana löi. Ja yksin — — aivan yksin oli erämaa vallattava!

Hän päätti mennä tapaamaan pormestari Forsia näyttääkseen hänelle konepajansa suunnitelman ja kustannusarvion. He olivat usein ennenkin puhuneet saman yrityksen aloittamisesta, niin että sen ei nyt tarvinnut erikoisesti herättää epäilyjä, mutta Uuras ei uskonut menestyvänsä, olipa melkein valmis uskomaan, että Fors ja hänen tähtensä Hillikin kieltäytyvät. Päästäkseen lopulliseen varmuuteen hän kuitenkin tahtoi tehdä seikkaperäisen ehdotuksen.

Ennen sitä hän kävi kotona Lehvissä neuvottelemassa vanhan isänsä kanssa. Siellä oli hänelle tarjottu sopivaa maata ja metsää, johon kuului järvi, kaikki lähellä rautatietä. Uuras aikoi saada Lehvien varakkaimpia isäntiä osakkaiksi yritykseen ja myöskin isänsä. Sillä tapaa hän pelastuisi olemasta kokonaan riippuvainen oman kaupungin liikemiehistä.

Hänen isänsä tehtäväksi jäi kuulustella lehviläisten mieltä asiassa, ja Uuras palasi kotia odottamaan siitä tulosta, ennenkuin lähemmin puhuisi Forsille ja Hillille.

Pari viikkoa myöhemmin ukki saapuikin kaupunkiin. Maalaisille oli Uuraan suunnitelma ollut outo, kuten hän itse olikin epäillyt, niin että mitään tuntuvia rahamääriä ei sieltä käsin ollut odotettavissa. Maapalsta kyllä oli saatavissa edullisilla ehdoilla.

Uuraalla ei siis ollut muuta neuvoa kuin pyytää Forsia ja Hilliä osakkaiksi tai takaajiksi.

XXIV.

Uurasta odotellessaan Leena istui aamupäivällä miehensä huoneessa, joka oli hänelle viihtyisin ja johon liittyivät niin monet onnelliset ja tuskallisetkin muistot. Tuntui kuin olisi siellä ollut Uurasta lähempänä ja häntä paremmin ymmärtänyt, samalla vapautuen raskaasta huolesta.

Palvelija ilmoitti pormestari Forsin tahtovan tavata rouvaa, eikä Leena vielä ennättänyt vastata, kun Fors jo seisoi salin ovella verhoa syrjään vetäen ja hattu kädessä astui tervehtimään.

— Mieheni ei ole kotona, — sanoi Leena väsyneesti.

— Käyntini tarkoittaakin teitä, rouva, — vastasi pormestari, laski hattunsa pöydälle ja jäi itse seisomaan hymyilevänä ja hyväntuulisena. — Voinko puhua peittelemättä? — lisäsi hän vilkaisten

ympärilleen ja istui emännän tarjoamalle tuolille.

— Miten vain tahdotte, — sanoi Leena.

— Olen niin usein leikillä muistuttanut teille vanhaa lupaustanne viisitoista vuotta sitten. Muistatteko?

— Eihän sellaisia lupauksia pidetä niin erinomaisen tärkeinä.

— Teidän mielestänne ei — — minun mielestäni se ei ole unhotukseen heitettävä. Asiat ovat nyt kärjistyneet sille kannalle, että pidän viisaimpana neuvotella kanssanne.

— Onko sattunut jotakin? En oikein ymmärrä.

— Olen kuullut Uuraalta itseltään, että hän siirtyy pois kaupungista ja on pyytänyt teitä suostumaan avioeroon.

Leena kalpeni tuntien silmissään pimenevän ja kääntyi akkunaan peittääkseen mielenliikutustaan.

— Se seikka, että teidän sydämenne silloin — — Uuraan tultua kaupunkiin — — äkkiä minulle kylmeni huolimatta varmasta sopimuksestamme, ei nyt estä minua uudestaan kysymästä, kun näyttää siltä, että avioliitonne tulee purettavaksi ja teidän ja Uuraankin asiat kaipaavat järjestämistä, — jatkoi Fors varovasti.

— Kiitän teitä, herra pormestari, kunniakkaasta tarjouksestanne. Se — se tulee vain niin äkkiä. Minä en voi antaa mitään järkevää vastausta. Voittehan käsittää, etten ole aavistanut mitään tämäntapaista tulevan puheeksikaan.

— Minä olen piintynyt vanhapoika ja tottunut teitä odottamaan. Senhän olette aina tiennyt ja myöskin ymmärtänyt. Olen myöskin joskus luullut nähneeni väläyksen onnellisemmasta käänteestä omaksi hyväkseni. Ettehän sitä nyt kieltäne, kun olemme ratkaisuun joutumassa?

— En suinkaan. Olemme niin vanhoja ja läheisiä ystäviä, että on voinut olla paljonkin — —

— Sen, mitä nyt esitän, ei pitäisi siis olla niin perin outoa, — huomautti Fors yhä hymyilevänä.

— Se on niin raskasta, — sanoi Leena hiljaa.

— Sen käsitän, olettehan niin paljon uhrannut, paljon tehnyt Uuraan hyväksi. Teidän viisautenne ja viehätysvoimanne on saanut koko kaupungin uskomaan Uuraasta suurta.

— Niin, se on ollut riemuani! — huudahti Leena kuin elpyen.

— Hm, saippuakupla voi heloittaa jonkun aikaa merkillisen viehättävissä väreissä.

— Jos hän on ollut saippuakupla, on koko kaupunki kuvastunut hänessä, ja me olemme kai olleet hullunkurisia muodoltamme, pöhöttyneitä, pikkuisia ja pitkäkorvaisia — — enpä tiedä!

— Älkää naurako, Leena-rouva, te olitte itse heidän joukossaan, mutta Uuraalle se oli hyvä afääri!

— Herra pormestari!

He katsoivat toisiinsa, Leena punastuen suuttumuksesta ja Fors kylmästi hymyillen.

— Jos niin olisi ollutkin, ei se asiaa muuta, sillä hän ei koskaan ole tahtonut käyttää minun omaisuuttani, — sanoi Leena.

— Niin, rahoja, mutta mitä rahat merkitsevät Uuraan tapaiselle? Pelinappuloita. Teidän kauttanne hän saavutti sen, mihin ei muuten olisi ulottunut: aseman, luoton, pääsyn sivistyneisiin piireihin ja oman kehityksensäkin. Siitä oli vain kädenojennuksen matka johtomieheksi.

— Aivan niin, ja hän ojensi kätensä, käski teitä kaikkia niin kauan kuin häntä halutti. Nyt hän on siihen kyllästynyt, — puhui Leena hehkuvin katsein ja kiihtyi omista sanoistaan.

— Miksi kiistellä? Sanon teille vain yhden asian: hyvin pian huomaatte, että on pakko kuunnella ehdotustani — — Uuraan vuoksi, — puhui Fors heittäen Leenaan uhkaavan katseen.

— Te vihaatte Uurasta!

— Uuras niittää ystäviensä viljaa ja myy sen heille kalliista hinnasta. Minä aion lakata ostamasta, — selitti Fors peittelemättä.

— Minä en käsitä — —

— Uuras on pyytänyt minua takaajaksi.

— Ja te?

— En tiedä, en ole päättänyt. Tahdoin ensin neuvotella teidän kanssanne.

— Minulla on teille vielä maksamatta velkani, se kymmenen tuhatta.

Ja tällä kertaa minun on hyvin vaikea sitä asiaa järjestää. Mutta itse tahdon ne rahat suorittaa. Uuras ei siitä tiedäkään, — sanoi Leena.

— Sallitteko, että annan teille hyvän neuvon? — kysyi Fors syrjäyttäen Leenan puheen velasta.

— Olkaa hyvä, sitä minä pyydänkin.

— Suostukaa Uuraan ehdottamaan eroon!

— Entä sitten?

— Minä annan hänelle siinä tapauksessa takuuni.

— Luuletteko, että Uuras suostuisi sillä ehdolla käyttämään apuanne?

— Hätä käskee, eikä siinä pitäisi oleman mitään väärää, — vastasi Fors tähystäen Leenaä tutkivasti.

— Jos Uuras suostuisi sellaiseen — — sopimukseen, entä sitten?

— Te olisitte vapaa, voisitte mennä uusiin naimisiin.

— Se on jo liian myöhäistä.

— Riippuu siitä kenen kanssa.

— Täytän jo pian viisikymmentä, — sanoi Leena hymyillen.

— Ja minä viisikymmentäkuusi ja pyydän teitä vielä kerran vaimokseni!

Fors oli noussut, astui lähemmäksi ja katsoi jännittyneenä Leenaan, joka katse pois päin luotuna ei kieltänyt eikä myöntänyt.

— Otaksutaan, — sanoi Leena viimein, että Uuras suostuu ottamaan vastaan takuunne, vaikka saakin kuulla ehtonne. Silloin minäkin suostun teidän viimeiseen kunnioittavaan tarjoukseenne, — ja hän painosti joka sanaansa, samalla kuin tumma puna nousi kaulalta poskille. — Vielä yksi ehto: meidän on kaikkien kolmen yhdessä käsiteltävä tätä sopimusta.

— Niinkuin tahdotte.

Fors oli juuri lähdössä, kun Uuras saapui kotiin, ja selitti tälle miettineensä tarkemmin konepajan perustamista ja olevansa halukas jatkamaan keskusteluja.

— Niin, olenhan vuosien kuluessa tottunut pitämään sinua ja Hilliä liikekumppaneina, — sanoi Uuras vilkastuen.

— Ja hyvinä perhetuttavina. Rouva Uuras ja minä olemme hyvin vanhat ystävät, jo ennen sinun kaupunkiin tuloasi, — lisäsi siihen Fors.

— Luonnollisesti, — myönsi Uuras kiireesti, kuin tahtoen syrjäyttää sen puolen asiata.

— Olemme myöskin olleet raha-asioissa, vieläpä näinä vuosina, — sanoi Fors.

— Miten? — kysyi Uuras.

— Olen ottanut lainan herra Forsilta, — riensi Leena selittämään.

— Miksi sinä olet ottanut lainan? — kysyi Uuras yhä jännittyneempänä.

— Silloin olit matkoilla.

— Ja sitten, kun tulin kotiin — —?

Leenat ei vastannut, katsoi vain Forsiin, joka näin saatuaan äänettömän kehoituksen jatkoi:

— Pikku summahan se on, enkä minä sitä tahdo painostaa. Tahdoin vain huomauttaa sinulle, kuinka läheisissä tekemisissä olemme.

Minä en suinkaan tarkoita, että se olisi maksettava.

— En ymmärrä — tämä on niin kummallista. Leena on sinulle velkaa, mutta sinä et tahdo rahojasi takaisin?

— Puhukaamme takuusta. Minä suostun pyyntöösi ja otan lukuun myöskin tämän summan, jos rouvasi sen sallii.

— Sen minä kyllä käsitän. Olisit heti sanonut.

— Mutta rouvasi kanssa on puhuttu eräästä ehdosta. Hän suostuu antamaan sinulle haluamasi eron, jos minä annan sinulle takuuni.

Uuras tuijotti heihin vuorotellen, vasta hetken kuluttua ymmärtäen Forsin sanat.

— Nyt ymmärrän. Vaimoni olisi jonkinlainen uhri. Ehkä sinun vaatimuksestasi — —?

— Onko se niin ihmeellistä! — sanoi Leena katsoen Uuraaseen ja jatkoi tukehtuneella äänellä: — Herra Fors on älykäs, rikas, naiset häntä suosivat. Hän rakastaa minua, on rakastanut jo monta monituista vuotta ja pysynyt naimattomana yhä odottaen! — Leenan ääni selveni ja kiihtyi. — Sinä tahdot eroa ja saatkin sen ja vielä takuun päälliseksi. Minun tunteistani sinä et ole välittänyt — miksi sinua nyt säählittelisin? Älä tuijota noin? Etkö sinä voi ymmärtää, kuinka minä kärsin?

Tuska esti Leenaa jatkamasta pitemmälle.

— Nyt ymmärrän täydellisesti. Takuutasi en voi ottaa vastaan. Senhän sinä, Fors, voit kai käsittää. Minä en myy vaimoani. Jos hän muuten tahtoo erota minusta ja kuulua sinulle, niin se on hänen asiansa.

Leena poistui itkien ja vapautuneena kovasta jännityksestä. Uuras oli todellakin mies, oikea mies, ja kaikki muu häipyi Leenan mielestä yhdentekevänä.

Hän oli hetken aikaa epäillyt ja toivottomuudessaan uskonut, että Uuras ottaisi vastaan takuun välittämättä millä ehdoilla. Nyt hän oli ehdotuksen hylännyt, ja Leenasta oli kaikki muu mitätöntä.

XXV.

Uuraasta näytti, kuin hän olisi repinyt itseltään kaikki sillat kaupungissa, niin ettei ollut pääsyä taaksepäin eikä eteenpäin. Se tuotti hänelle eräänlaista helpotusta. Ikäänkuin pelastuneena jostakin välttämättömästä pahasta, joka oli koeteltava ja kestettävä, ennenkuin pääsisi jatkamaan matkaansa, hän nyt mietti, kuinka saisi lunastetuksi tarjotun maapalstan, joka oli hänelle aivan välttämätön. Missään tapauksessa hän ei tahtonut hankkia varoja kiinnityksellä taloon, joka hänen käsityksensä mukaan kuului Leenalle.

Pian hän sai kokea, etteivät kaikki keinot kuitenkaan vielä olleet lopussa. Hän sattui kertomaan pankinjohtaja Hannulalle uudesta yrityksestään ja saatuaan hänet asiasta innostumaan esitti koko suunnitelmansa. Joku aika takaperin Hannula oli perinnön kautta päässyt käsiksi melkoiseen rahasummaan, josta hän nyt sijoitti osan Uuraan konepajahankkeeseen, ruveten salaiseksi yhtiömieheksi, vaatimatta rahoistaan takuuta, mutta sensijaan koron lisäksi voitto-osuutta. Tällä keinoin Uuras tosin sai vain osan siitä, mitä olisi tarvinnut kunnollisesti aloittaakseen, mutta viisikymmentä tuhatta oli tyhjää parempi. Ja luovutettuaan Leenalle hänen velkansa suoritukseksi kymmenen tuhatta hän oli vapaa lähtemään erämaahansa.

Junassa matkalla Lehviin hänen mieleensä muistui se aika, kun hän palasi Hankoniemestä kuumeisena, ollen heittelevinään suuria kiviä. Ne kerääntyivät rökkiöiksi, joita hän pyrki hajoittamaan, mutta yhä ne vierivät hänen ylitsensä ihmeellisellä tavalla ilmestyen aina samaan paikkaan, yhä raskaampina, yhä nopeammin ja uhkaavammin kierien hänen käsistään. Yksitoikkoinen junan kolkotus tuuditti häntä näissä mietteissä horrokseen, ja entisyys ja sen tapahtumat kiitivät hänen ohitsensa kuin kuumehoureet. Lehviin saavuttuaan hän heti aloitti työt, hankki apuväkeä ja kävi itse käsiksi

rautamiseen, jota oli kiihkeästi kaivannut.

Ensimmäisinä viikkoina häntä vaivasi hirveä väsymys, melkeinpä sairaus. Häntä epäilytti, oliko niinkään viisasta raataa kivien ja hirsien muokkaamisessa ja oliko ruumiillisen työn jalous niinkään varma, kuin hän ennen oli uskonut — eikö se ollut tylsistyttävää ja alentavaa? Mutta vähitellen, ruumiin tottuessa ja karaistuessa, samalla kuin rakennukset alkoivat nousta, häipyivät sellaiset epäilyt, ja työn kiireessä ja tärkeydessä hän vietti päivän kerrallaan ja nukkui yönsä unia näkemättä.

Vuoden kuluttua oli uusi laitos jo käynnissä, ja Uuras pääsi oikaisemaan selkänsä ja asumaan omassa uudessa rakennuksessa, jossa oli tilava arkihuone, pari pienempää kamaria, eteinen ja keittiö.

Ulla-muori oli hoitanut poikansa taloutta, sydämessä suru ja ainainen kalvava huoli siitä, ettei poika kuitenkaan viihtyisi ja että tämä kaikki oli vain väliaikaista, minkä jälkeen Uuras taas pian palaisi kaupunkiin asumaan Leenan kanssa. Osaksi hän pahoitteli sitäkin, ettei Leena tullut miestänsä auttamaan ja jakamaan ilot ja huolet, niinkuin aviovaimon velvollisuus on.

Näinä vuosina oli Ulla-muori paljon vanhentunut, tukka harmaantunut, tuima ilme lauhtunut ja ryhti kumartunut. Ukki sensijaan pyörähteli entistä ketterämpänä ja laihempana oman pajansa ja Uuraan "tehtaan" väliä. Hän oli oppinut lukemaan sanomalehtiä, ja siitä oli koitunut hänelle oikea intohimo.

— No, aina sinulla on nuo kakkulat nenälläsi ja lehti kuin seinä edessäsi! — tiuskaisi muori kattaessaan pöytää ja kolhaisi ukkoa pois tieltään.

— Tässä on kirjoitettu pojasta, — härnäsi ukki. Muori kävi uteliaaksi.

— Mitä ne nyt pojasta?

— Täällä kävi sellainen kirjoitusherra tehtaalla katsomassa, ja minä sille latelin yhtä ja toista. Ja nyt se on pantu lehteen.

— Sitten se ei mahda olla mitään oikeata, kun sinä pääsit latelemaan.

— Kuulehan nyt: Tunnettu rakennusmestari Uuras on raivannut itselleen metsään oikean uutisasutuksen. Metsän sisältä kuuluu kilkutusta ja kalkutusta, ja mustat naamat vilkkuvat puiden välissä.

Kaikki on kuin amerikkalaista. — — Herra Uuras on itse kuin karhu, pysyy pesässänsä kaiken talvea. Täysin amerikkalainen hän on myöskin työnteossa, käyttää omia kouriaan ja hartioitaan antaen palttua hienojen herrojen tavoille — — —

— Olethan taaskin syöttänyt ihmisille juttujasi. Tarvitsisit uuniluutaa paltustasi. Pitäisihän sinun nähdä, että poikaa painaa rahanpuute.

— Mihinkä sitä omista nahoistaan menee, ennenkuin on syli maata sylissä. Kun on ollut niin suuri herra kuin Uuras, niin ei ole hyvä olla pieni herra, täytyy heittää se herruus tykkänään, muuten ei tule hyvä.

— Viis minä siitä! On tuota nyt sitten keisari taikka kerjäläinen, niin määrä sillä pitää olla työllä ja touhullakin.

— Milloin sinä olet nähnyt Uuraan määrää pitävän?

— Missä se poika nyt viipyy? — Ulla-muori tähysti arkihuoneen laajasta akkunasta konepajalle päin, josta kuului työväen äänestä melua.

— Kuuletkos tuota liehumista nyt taas? Mitä ne tahtovat?

— Mene sitä tietämään — paljon palkkaa ja vähän työtä! — vastasi ukki. — Vaikka eihän ne nyt palkoista. Vallan ne tahtovat!

— Minkä vallan?

— Komennon siellä tehtaalla.

— Kun on tehdas kuin koura, eihän tuossa nyt voi montaa herraa olla.

— Niin monta kuin siellä mustanaamoja riittää.

— Onko se nyt sitten oikein? Poikahan siinä on enimmäin raatanut ja rahat hankkinut.

— Poika ei voi tehdä kaikkea yksin, ja siksi täytyy antaa osa apureille.

— Yksin, kaikkea yksin, niinkuin sinä mukamas omalla räntänälläsi! — kivahti muori.

— Olkoon vain räntänä, mutta sielläpä ei komennakaan kukaan muu kuin minä!

— Vastahan se on puolisen vuotta ollut käynnissä ja nyt jo pitäisi ruveta jakamaan!

— Ruoki sinä vain poikaa ja anna maailman otella. Tee vaarinkaljaa ja juota sitä muorinkaljana, pane humalaa sekaan, niin tullaan tuuleen!

Ukki pyöräytti muoria hartioista ja kiirehti ovelle.

— Senkin myllynsiipi! — ärähti muori. Jonkun ajan kuluttua kuului portailta raskaita askelia.

Uuras oli käynyt kaupungissa tapaamassa Hannulaa kutsuakseen häntä tehdasta katsomaan, varmasti uskoen, että pankinjohtaja suostuisi panemaan siihen lisää varoja liikepääomaksi ja mahdollisesti laajennukseenkin.

Hän heitti lakkinsa eteisen hyllylle ja astui sisään raskaissa saappaissaan. Kasvot olivat käyneet luiseviksi, entistä laihemmiksi, mutta katse oli terävämpi. Hän liikkui hitaammin ja rauhallisemmin, melkein tahdissa, kuin olisi jokin taakka hartioilla sitä vaatinut tasapainossa pysyäksään. Pöydän ääreen istuessaan hän kumartui hiukan, otti leipää hartaana ja hitaasti ja alkoi lujilla leuoillaan ja hyvillä hampaillaan pureskella perusteellisesti, katseen yhä mieltävänä tuijottaessa yhteen kohtaan.

— Sinä huokaat, mikä on huolena? — kysyi äiti.

— On asioita ja vastuksia.

— Päivä kerrallaan. Mikä tänään on hätänä?

— Nousee seinä eteeni, ja juuri nyt, kun olen päässyt alkuun ja tehdas on hiukan tuottanut!

— Olisiko se sitten niin vaarallista, vaikka työväki saisi osuuksia?

Voisithan jäädä johtajaksi.

— Eihän se ole niin yksinkertaista, — huokasi Uuras.

— Onhan tehdas sinun.

— Onhan se. Työni ja parhaat voimani olen siihen haudannut ja itseni melkein vaivaiseksi raatanut.

— Ihmeitä olet tehnyt, sen lapsikin ymmärtää. Ei vain niin, että itse työstä kiinni otat ja muita lujemmilla hartioillasi kannat ja terävämmällä älylläsi harkitset ja sillä herätät muittenkin työnhalun. Sinä olet oman työsi voimalla pilkkahinnasta nostanut työpajasi tänne maan kolkkaan. Siihen asti on kaikki hyvää, mutta siinä on sittenkin vika, — puhui äiti.

— Mikä vika, äiti? — kysyi Uuras pannen arvoa äitinsä sanoihin.

— Tehdas ei ole yksin sinun.

— Ei, minullahan ei ole rahaa, täytyy ottaa muita osakkaiksi.

— Niinkuin raha olisi ihmisen vapauden mitta. Pitäisihän sinun se jo uskoa kaiken sen jälkeen, mitä olet kokenut rahasta ja herruudesta. Ei, tässä on suurempi vika.

— En tahdo arvailla, mikä se on! — huudahti Uuras kärsimättömänä.

— Sinä et tule tehtaassasi toimeen omin voimin.

— Pitäisikö minun sitten olla käsityöläinen, aivan kuin isä, yksin takoa pajassani? En luulisi ainakaan vielä siihen tyytyväni. Siinä ei tunnu olevan järkeä.

— Isäsi ja minun elämäni ei siis ole ollut sinun mielestäsi järjenmukaista?

— Teille se on ollut oikeaa elämää — — minulle ei, aika on toinen.

Ja sitäpaitsi elämän vaatimukset ovat niin kovin erilaiset.

— Ja loppujen lopuksi kuitenkin samanlaiset, oma pohja ja oma vapaus, poika. Oma vapaus, se tekee isäsi ja minut rikkaaksi!

He kuulivat ulkoa lähenevää melua ja askeleita, Ulla-muori riensi akkunaan ja näki työväen marssivan tehtaantietä pitkin.

— Punainen riepu kepin nenässä, totta kai, sehän se pitää aina olla jossakin roikkumassa ja joukko perässä!

— Joukkovapautta ja joukkovaltaa.

— Joukko-orjuutta! sanon minä. Siellä ei kärsitä tällaisia kuin isäsi ja minä, vaikka olemmekin työväkeä.

— Eihän toki! — hymähti Uuras.

— Muistatko sinä, kun olit pieni vekara, pyrit aina pitämään tovereitasi kurissa ja pelmuutit niitä, niin että risat mekoista lohkeili. Mutta sitten sait kyllä takaisin, tulit kotiin verisenä ja katkerana, olit häijy ja umpimielinen.

— Muistan kyllä, en mahtunut toisten joukkoon.

— Siinäpä se, poika, et sovi nytkään joukkoon. Olet kuitenkin aina tupannut sinne ja kompuroinut joukkojen keskellä, komennellut ja hosunut ja saanut selkääsi. Nyt olet riekaleina, ja näenhän minä, että sydämestäsi valuu verta. Luovu kerrankin joukoista.

— Vaikeata on luopua, kun yritykseni jää keskeneräiseksi, ja sehän minua enemmän sisuttaa, se on vasten luontoani ja masentavaa, — puhui Uuras lakaten syömästä. — Jos tuo joukko olisi vaikka satapäinen sarvipeto ja sillä olisi leijonan mieli ja ilveksen sisu, niin totta vieköön olisi riemuni sitä ravistella. Mutta se ei ole yksi, se on hajallinen, luikerteleva jono, väistytävä ja lähentelevä, säännötön ja järjetön. Se saartaa minut joka puolelta. Kun olen työni alulle saanut, rientää se siihen tarttumaan. Se ei sitten enää kysy, mihin minä kelpaan, se ei odota, kunnes olisin tehnyt työni valmiiksi, se ei sokeudessaan salli minun edes hyödyttää itseään. Pitäisi käyttää viekkautta taikka pakkovaltaa sitä ohjatakseen.

He seisoivat akkunassa katsellen ulos.

— Tuolla he nyt estävät viemästä lapiota asemalle. Olisin saanut niistä rahaa maksaakseni heille palkkoja. Tehtaan he myös sulkivat, en saa tehdä omaa työtäni omissa pajassani.

— Siinäpä se, mietihän nyt vähän, mikä on järkevämpää. Olet raatanut, niin että selkäsi on kumara ja ruumiisi kankea, ja palkanasi kaikesta siitä on joukon oikut. Eikö isäsi ole kuitenkin paremmin valinnut, kun on yksin pajassaan pysynyt?

Samalla saapui ukki touhuissaan kuulustelemaan, kuinka asiat olivat kaupungissa onnistuneet.

— Huonosti, — vastasi Uuras, — en saanut rahaa.

— Kuinkas nyt sitten palkat maksetaan?

— Odottakoot. Voihan luvata korotusta, jos alkavat töihin mennä.

— Eivät ne siihen tyydy, vaatimukset venyvät kuin pitkä piimä. Ne tahtovat niitä osuuksia. Anna heidän saada, täytyyhän sinun kuitenkin jakaa!

— Jakaa, kelle jakaa?

— Ne ryöstävät ja rikkovat, ellet suostu!

— Pääni halkeaa harmista! — huusi Uuras astuen lattialla päätään pidellen. — Tämä kaikki on niin järjetöntä!

Ukki pyörähti, ja hänenkin terävässä katseessaan oli neuvottomuutta.

— No, se järki, sinä yrität nykiä ja sysiä ihmisiä kuin näppipajan puuäijjiä. Nykäys, sysäys, ja niiden pitäisi takoa niin riivatusti. Mutta sitäpä ne ei tee, ellet saa pajaasi rasvatuksi. Ihmiset, katsos, tahtovat tulla viekoitelluiksi, kuvittele niille jotakin riivatun rikasta ja rakasta, puhu punaisista mökeistä ja kirjavasta lehmästä, metsistä ja mannuista ja piru ties mistä, kunhan saat kuuntelemaan ja työtä tekemään. Älä vain koskaan jyrkästi kiellä äläkä puhu laista ja esivallasta, se on kuin punaista vaatetta vihaiselle haralle!

— En minä rupea sellaiseen himphamppuun. Kunhan vain tietäisin, mitä ihmeitä siellä kaupungissa on tapahtunut!

— Unohdin sanoa sinulle, että posti toi kirjeitä. Tässä ne ovat! — sanoi Ulla-muori laskien postin pöydälle.

Uuras repäisi kiihkeästi kuoren auki nähdessään Leenan käsialan. Siinä oli lyhyt ilmoitus, että hän saapuu päiväjunassa rouva Murtolan kanssa.

— Rouva Murtola ja Leena tulevat tänne. Juna on luonnollisesti jo saapunut.

Muorille tuli kiire, hän riensi keittiöön hoitamaan emännyyttään, ja ukki sai tehtäväkseen mennä vieraita vastaan.

Uuras ei päässyt selville, lähtisikö hän itsekkin. Hän sai nyt ensi kerran nähdä Eliisan sen jälkeen, kun hän kaupungista muutti. Hänen kuvansa oli toisinaan väikkynyt yksinäisen miehen mielessä pitkinä talvisina puhteina, kun hän lomahetkinään vastavalmistuneessa kodissaan veisteli itselleen huonekaluja, mutta siihen kuvaan liittyi niin paljon muita muistoja eletystä entisyydestä. Ja unettomina öinä, kun miehen vaistot heräsivät vaatien tyydytystä, hän kaipasi sitä ainoata naista, joka oli ollut ja oli hänen vaimonsa. Ero oli opettanut hänelle hyvin paljon, ja nyt hän näki selvästi kuin kaukoputkella katsoen Leenan hyvät ominaisuudet: suuren kyvyn aina sovittaa niin, että hänen omat työnsä ja aikomuksensa olivat vain Uurasta varten, hänen huvinsa, kotikutsut, harrastukset, vieläpä pukukin olivat aina saaneet tarkoituksensa Uuraasta. Hän muisteli nyt tuhansia pieniä yksityisseikkoja, joilla Leena niin hyvin osasi viehättää ympäristöään, ja näki sen kaiken tarkoittaneen itseään ja vasta hyljättynä ja syrjään sysättyinä joutuneen vieraiden hyväksi. Leenan täytyi palvella, viehättää ja huolehtia muista ihmisistä. Se oli hänen luonteensa mukaista.

Sen Uuras nyt vasta luuli ymmärtävänsä, ja samalla oman syyllisyyden tunto teki hänet araksi lähestymään vaimoaan. Hän ei tahtonut ottaa vastaan uhrauksia, kaikkein vähimmin pyytää Leenaa muuttamaan perin vaatimattomaan asuntoonsa sen jälkeen, mitä itse oli sanonut erosta ja halustaan elää yksin erämaassa. Mutta nyt, kun Leena ensi kertaa tuli omasta aloitteestaan, tajusi Uuras kaipuunsa ja salaisten muistojensa kasvaneen valtavaksi tunteeksi, jolle hän ei uskaltanut antaa mitään nimeä.

Eliisa saapui yksin edellä valmistaakseen Uurasta ja kertoakseen, mitä ei Leena itse voinut kertoa. Hän ilmestyi ovelle onnea ja kauneutta säteillen ikäänkuin kasvaneena ja vapautuneena uudeksi ihmiseksi.

— Tuon teille kauniin päivän, herra Uuras! — sanoi hän astuen huoneeseen ja ojentaen molemmat kätensä.

— Olette varmaan kasvanut, — sanoi Uuras hellittämättä katsettaan valoisasta vieraastaan.

— Olen kai hiukan ihmistynyt, sellaista se onni tekee! — sanoi Eliisa nauraen.

— Tosiaan, onnella täytyy olla teidän muotonne.

— Niin, minusta on tullut tyhjäntoimittaja, ehkä se onni johtuu siitä. Mutta te olette totisesti pitänyt sananne, ja teillä on koti ja paja erämaassa. Ihanaa, kerrassaan ihanaa!

— Teillä kuuluu olevan myöskin huvila. Eikö se sentään ole kauniimpi kuin tämä? — kysyi Uuras.

— Meillä on pieni maapalsta, puutarhaa, kanoja — ja muita eläimiä. Minäkin keksin olevani koti-ihminen!

— Hyvä on hyvä kaikkeen!

— Voi, tietäisittepä, kuinka me olemme tänne ikävöineet ja teistä puhuneet. Leena vaan ei ole tahtonut tulla ennemmin.

— Täällä on perin köyhää Leenalle, — sanoi Uuras kääntyen pois päin.

— Voi, ei sen vuoksi, itsensä vuoksi hän ei tahtonut. Sanoi kurittavansa itseään ja kasvattavansa.

— Entä nyt, tahtooko hän — —?

Eliisa huomasi Uuraan kiihkeästi haluavan tietää syyn heidän tuloonsa.

— On eräs syy, joka nyt lopultakin riennätti tuloamme. Pankinjohtaja Hannula oli teidän osakkaanne tehtaassa.

— On kylläkin, hänen osuutensa on viisikymmentä tuhatta.

— Hannula on myynyt osuutensa Forsille.

Uuras hätkähti jääden ääneti katselemaan Eliisaa.

— Niin, hänelle oli kerrottu valheellisia juttuja teistä ja Leenasta, — selitti nuori rouva punastuen tuskallisesti, niin että kyyneleet nousivat hänen silmiinsä.

— Mitä juttuja, sanokaa toki!

— Arvasimmehan sen, kukaan ei ole uskaltanut sanoa sitä teille.

— Puhukaa!

— Se on niin kiusallista.

— Kas niin, vanhan hyvän toveruuden vuoksi!

— Niin, sentähden tulinkin edellä. Kaupungissa puhutaan ja uskotaan aivan yleisesti, että te olette Leenan kautta ottanut käsilainoja, joita ei voi todistaa saaduiksi eikä siis muka maksettukaan.

Uuras tuijotti nuoreen rouvaan kuin jähmettynyt.

— Leena oli tulemaisillaan hulluksi. Hän puhui, todisteli, vakuutti, mielti päiväkaudet samaa asiaa, pelkäsi ihmisiä ja syytti itseään. Teistä hän puhuu aina sydäntäsärkevällä hellyydellä ja syyttää Forsia.

— Minä annoin Leenalle kymmenentuhatta, jotka hän oli velkaa Forsille. Onko Leenalla kuitti?

— On kyllä!

— Onko varmaa, ettei Leena ole ottanut muita lainoja?

— Onhan se toki varmaa eikä kukaan olekaan velkonut.

Uuraan viha oli vähitellen noussut ylivoimaiseksi. Hän löi kättään pöytään.

— Konnamaista, ne koirat! — huusi hän samalla tavoittaen päätänsä. — Minun pääni, minun pääni! — ja hän kulki edestakaisin lattialla unohtaen vieraansa suuressa tuskassaan.

— Luulimme kaikki, että Leena sairastuisi, mutta sitten keksimme keinon. Eräs ystävä kutsui illalliselle meidät ja Forsin myöskin. Arvasimme oikein, Fors otti puheeksi teidän asianne sanoen kuin ohimennen, että te olitte jättänyt Leenan puille paljaille. Silloin Leena ponnahti ylös, heitti ruokaliinan vasten miehen kasvoja ja paljasti hänen ilkeät aikeensa kertoen ottamastaan ja maksamastaan lainasta, Forsin kosinnasta ja halpamaisesta kostosta, kun se ei onnistunut, ja Forsin oli pakko poistua seurasta!

— Tämä menee tosiaan yli kaiken ymmärryksen!

— Ja nyt Fors on ostanut osuuden tehtaaseen. Voitteko käsittää, minkä vuoksi?

— En tosiaankaan, en!

— Mieheni on puhunut Hannulan kanssa, ja Fors kuuluu uskotelleen pankinjohtajalle, että hän tahtoo auttaa teitä saamaan hyvän maineenne takaisin ja tukea tehdasta.

— Ja se yksioikoinen Hannula uskoo kaikkea.

— Nyt Fors kuuluu tulevan tänne tarkastamaan tehdasta, ja Leena tahtoo puhutella teitä sitä ennen.

— Kylläpä kestää, se roisto — onpa sillä sisua! — huudahteli Uuras pääsemättä tasapainoon.

Hän oli pörröttänyt tukkansa käsin päätänsä pidellen, ja katse hurjistuneena hän oli peloittava jätterässä rotevuudessaan, selkä hiukan kumarana ja suuret kädet ilmaa hapuilevina.

— Näkemiin, herra Uuras, nyt menen noutamaan Leenaa. Hän odottaa Ulla-muorin luona. Näkemiin!

— Näkemiin! — mörähti Uuras istuutuen penkille uupuneena ja epätoivoisena.

Mutta se päivä oli nyt kerta kaikkiaan myrskyn päivä, eikä hän ollut istunut viittä minuuttia yksin, kun työmiehet tulivat huoneeseen.

— Olemme nyt neuvotelleet, — sanoi yksi miehistä.

Uuras nosti päätään istuessaan kumarassa.

— Se on sillä tavalla kuin mestari tietää, että olemme sijoittuneet tänne elämään ja asumaan, mutta kun meikäläisellä on aina se uloskäsky ovenvartijana, niin meinattiin, että —

— Se on päätös! — puuttui toinen kiivaampi puheeseen. — Tyydymme kohtuullisiin palkkoihin sen mukaan kuin liike kannattaa, mutta tahdomme osuuksia tehtaaseen!

— Mutta ellen minä voi suostua, — äännähti Uuras.

— No sitten kai se on tykkänään tenä tässä tehtaassa!

— Niin, miten?

— Miksi mestari kyselee? Se on vanha tahti, taistelua vain, ja meillä on valta ja voima panna kovat, ellei hyvällä hellitetä.

— Tiedän, tiedän, mutta tällä kertaa ei minulla ole aikaa neuvotella kanssanne. Rouvani on juuri saapunut kaupungista tärkeässä ja kiireellisessä asiassa. Myöhemmin neuvottelemme.

Miehet katselivat toisiaan hiukan empien, mutta Uuraan ulkomuoto puhui heille kylliksi, ja he poistuivat ilman muuta.

Hetken kuluttua astui Leena huoneeseen.

He olivat kaupungissa tavanneet toisensa selvitellessään yhteisiä asioita eikä varsinaisesta avioerosta oltu puhuttu sen koommin, kun Uuras oli siirtynyt pois kaupungista.

Uuras hämmästyi nähdessään Leenan tuskan murtamana, vanhentuneena ja katkerana. Ja Leena puolestaan sai kyneleet silmiinsä katsellessaan Uuraan liian aikaisin kumartunutta selkää ja harmaantunutta tukkaa.

— Rakas Uuras, — sanoi Leena ojentaen kätensä ja istuutui miehensä viereen penkille. — Eliisa jo kertoi sinulle — —

— Eliisa, niin, se on tukala asia, — sanoi Uuras, joka hetkeksi oli unohtanut kaiken muun kiintyessään katselemaan vaimoaan.

— Fors on matkalla tänne, mutta minä tahdoin päästä ennen häntä. Hän tekeytyy ystäväksi ja tarjoaa apua. Saat nähdä!

— Mistä sinä sen tiedät?

— Hannulalta. Ole varuillasi!

— Ennen minä kuolen nälkään kuin rupean sen miehen kanssa asioihin, hyi hitto! Jos hän tulee tänne rettelöimään, heitän hänet ovesta pellolle!

— Tuolla hän tulee miesjoukon saattamana. Minä menen tuonne sivuhuoneeseen. Tahdon kuulla, mitä hän sinulle sanoo, ja sitten vasta vetää hänet kireälle.

Leena pujahti kamariin, ja Fors astui sisään tapansa mukaan melkein keikarimaisesti puettuna, toisessa kädessä keppi, toisessa hattu.

— Päivää, Uuras, nyt on lämmin päivä, — ja hän läheni ojentaen kättä, mutta Uuras ei ollut huomaavinaan.

— Kaikkein vähimmän olen odottanut sinua tänne yksinäiseen maan kolkkaan.

— Tätä ei nyt enää voi sanoa kolkaksi eikä liioin yksinäiseksi. Sinä olet tehnyt täällä aivan ihmeitä. Tehdas tuossa, niin että jollen sinua tuntisi, en uskoisi, että se on vuodessa noussut ja sellaisella naurettavan pienellä pääomalla. Sinullahan oli vain viisikymmentä tuhatta. Satatuhatta sen olisi vähintään pitänyt maksaa.

— Kuulin sinun ostaneen Hannulalta osuuden.

— Niin, ja voit uskoa, että sain pulittaa enemmän kuin nimellisen määrän.

— Liike menee huonosti, työväki rettelöi, — sanoi Uuras.

— Kun alamme yhdessä ja minä hankin pääomaa, tulee uusi vauhti.

— Minä en suostu sinun kanssasi jatkamaan, — sanoi Uuras niin tynesti kuin taisi.

— Siinä sinä teet väärin. Tiedäthän, että Hillin menestys on riippunut minusta ja minun pienestä kyvystäni asioissa, — ja Fors nauroi kettumaisesti, suutaan maiskauttaen.

— En rupea sinun kanssasi yhteistyöhön, sen jo sanoin, ja jos sinä täällä rupeat määräilemään ja valtaasi käyttämään, ajatan sinut pois työrauhan rikkojana! — puhui Uuras voimatta hillitä paisuvaa vihaansa.

— Viisaammin tekisit, jos kuitenkin hyvällä suostuisit. Tahtoisin muun muassa näyttää Leena-rouvalle, ettei meitä miehiä niin vain nolata. Hän on vaarallinen nainen. Sinun maineesi hän on saattanut epäilyksen alaiseksi eikä paljoa puutu, etten minäkin joutunut saman kohtalon uhriksi.

Tuskin hän oli sen sanonut, kun Leena astui huoneeseen ja Fors kävi aivan harmaaksi kasvoiltaan.

— Noo, hyvää päivää, herra pormestari, teidän käynnillänne näyttää olevan hyvin pätevät syyt, ja puheestanne päättäen on olemassa asianhaaroja, joiden takia mieheni tehtaan osuus on käynyt teille hyvin halutuksi tavaraksi. Pahaksi onneksi te erehdytte kaupassa, joka on hyvin uskallettu, ja samoin siinä perusteessakin, miksi sen teitte.

Leena venytti sanojaan voittaakseen itsensä ja hillitäkseen sydämensä rajuja lyöntejä, ennenkuin tarttui itse pääasiaan. Hän tiesi kyllä, kuinka vaarallinen ja ovela Fors oli tällaisissa asioissa, ja tahtoi saada hänet ansaan.

— Rouva puhuu arvoituksia.

— Te sanoitte miehelleni, että minä olen vaarallinen nainen, ja lisäsitte siihen selityksen. Herra pormestari, olen jo kerran heittänyt tämän syytöksenne sille, jolle se kuuluu, teille itsellenne. Se ei näytä riittävän. Te olette myöskin syyttänyt minua eräästä teosta Hannulan ja erään toisen henkilön läsnäollessa. Tahdotteko, että minä vedän teidät oikeuteen siitä syytöksestä?

— Hyvä rouva, te ette ole suinkaan terve.

— Täydellisesti, tahdotteko?

— Uuras, ole hyvä ja pyydä rouvaasi poistumaan. Hän häiritsee meidän sopimustamme liikeasioissa ja — —

— En suinkaan, — sanoi Uuras, — nyt on kysymys meistä molemmista, ja ellet tosiaan tahdo, että vedämme sinut oikeuteen parjauksesta ja väärästä syytöksestä, josta minun kunniani ja menestykseni riippuu — —

— Niin vaadimme, että luovutatte osuutenne Uuralle taikka hänen määräämälleen henkilölle siitä hinnasta, jonka itse olette maksanut, — lisäsi Leena.

— Tämähän on mieletöntä!

— Ei ollenkaan, tuossa on paperia ja kynä. Olkaa hyvä, herra pormestari, mitä pikemmin sen teette, sitä parempi itsellenne!

Leenan silmät leimusivat, ja ääni vapisi, mutta hän hymyili puhuen niin hillitysti kuin olisi lausunut herttaisimpia kohteliaisuuksia.

Fors väänteli itseään, ravisti päätään, tekeytyi uhriksi.

— Te naiset, te naiset, tämä näyttää olevan Leena-rouvalle erikoisesti arka kysymys. No niin, olkoon menneeksi, mutta sillä ehdolla, että minä itse saan määrätä, kelle osuuteni siirrän. Minä luovutan koko saatavani työväelle viiden sadan markan suuruisina osuuksina, joista maksetaan sekä vuotuinen korko että liikkeen tuottama voitto-osinko, ja kullakin osuudella on yksi ääni yhtiön kokouksissa. Osuuksia voidaan siirtää ainoastaan liikkeeseen kuuluville tai liittyville, ja niistä saa omistaja ja sitten hänen leskensä kuolemaansa saakka koron ja voitto-osingon, samoin kuin myös alaikäiset lapset, vaikkeivät kuuluisi työväkeen. Muutoin joutuu osake tehtaan lunastettavaksi nimellisarvosta ja myydään uusille työläisille. Tämän sopimuksen kirjoitan tässä valmiiksi.

Forsin kirjoittaessa seisoivat Uuras ja Leena hämmästyneinä toisiinsa katsoen. Uuras kuuli sanat, mutta niiden kantavuus ei ensi tuokiassa hänelle selvinnyt.

— Toivottavasti nyt voimme sopia, — sanoi Fors hymyillen, kun oli saanut asiakirjan valmiiksi, ja tarjosi Leena-rouvalle kättä.

Leena empi, hänen vastenmielisyytensä ja vihansa tuota miestä kohtaan oli suuri, mutta hän ojensi kuitenkin kätensä tajuamatta ja uskomatta Forsin tarkoitusta.

— Tapani ei ole jättää mitään kesken, kun asia on päätetty, — jatkoi Fors kätellen Uurasta. — Sinun oma osuutesi on ainakin samansuuruinen kuin mitä työväki koskaan tulee saamaan, eikä tehtaan tarvitse joutua vaaraan.

— Se on minun asiani, — murahti Uuras.

— Rouva hyvä, — jatkoi Fors yhä kaksimielisesti hymyillen, — me olemme keskenämme pelanneet misääriä koko ikämme, nyt on aika antaa korteille oikea arvo. Olen nyt jakanut pelin hyvin riidanhaluiselle joukolle, mutta Uurashan on tottunut rimpuilemaan ja tuntee silloin vasta täysin elävänsä, kun saa miehiään rinnuksista ravistella.

— Käsitämme kyllä, että herra pormestari on heittänyt tähän pieneen piiriimme riitakapulan, — sanoi Leena.

Pormestari Fors nauroi:

— Ei suinkaan meistä kukaan usko, että minä olen sosialisti ja maailmanparantaja. Mitä tein, tapahtui sen vuoksi, että tahdon todistaa tuollaisen houreen kestättömyyden. Vuoden päästä, — — no, sehän nähdään. Muuten pyydän, ettei minua mainita tämän asian yhteydessä.

Hän hyvästeli ja poistui nopeasti. Leena ja Uuras katsoivat toisiinsa.

— Ellei asia olisi minulle vastenmielinen, tahtoisin nauraa, — sanoi Leena. — Fors on aina kaltaisensa, ensin houkuttelee uskomaan itseensä ja menettelee kuitenkin melkein konnamaisesti, mutta kun kireälle pannaan, yltyy suurenmoiseksi. Muistathan kai, kuinka minä kerran taivutin hänet sinulle takuuseen? Se oli ennen meidän naimisiinmenoamme.

— Kyllä minä sen muistan, — sanoi Uuras painavasti.

— Hän oli silloin uskotellut ja vakuutellut muutamille nuorille ystävilleni ja ihailijoilleni, että minä olen lemmenhaluinen keimailija, jonka sanaan ei saisi luottaa. Se tuotiin minulle juorupuheena, ja minä arvasin heti, mistä se oli lähtenyt. Mietin vain, kuinka parhaiten voisin sitä käyttää hyväkseni, ja silloin tulit sinä. Forsin sain taipumaan sillä uhalla, että minä muuten tekisin hänen elämänsä kaupungissa sangen kirpeläksi, hän kun on hirveän arka yleisestä mielihiteestä.

He vaikenivat kumpikin, ja se kysymys, joka oli kaikkein ensin ratkaistava, teki heidät aroiksi. Uuras tunsu ensi kertaa elämässään ujostelevansa vaimoan, ja Leenan sydän löi rajusti, peläten ilmaisevänsä, kuinka palavasti hän halusi jälleen päästä miehestään huolehtimaan.

— Uuras, — sanoi Leena viimein arasti. — Täällä on niin somaa ja kodikasta.

— Se on sentään liian pientä ja ahdasta sinulle.

— Älä sano, tiedäthän — —!

Hänen äänensä ilmaisi Uuralle kaikki, vaikka katse olikin maahan luotuna, ja hän tarttui Leenan käteen. He katsoivat toisiinsa ja vaipuivat pitkään syleilyyn.

Leena jäi miehensä uuteen kotiin.

XXVI.

— Eikö totta, Uuras, — sanoi Leena heidän istuessaan kahden arkihuoneen pöydän ääressä aamukahvilla, — meidän olisi heti naimisiin mentyämme pitänyt muuttaa tänne? Täällähän on oikea rauhan paratiisi.

— On, — myönsi Uuras, — hyvin se nyt tarvitaankin. Ilman sinua en enää olisi jaksanut. Voimani ovat uupuneet.

Hän oli harvasanainen, aivan kuin jokainen lause olisi tuottanut ponnistuksia, joita piti karttaa.

Hitain ja painavin askelin hän liikkui tehtaalla ja kodissa aina mieltävänä ja vakavana.

— Sinäkö uupunut? Ei, ystäväni ja jättiläiseni, et sinä tiedäkään, mitä väsymys on! — vakuutteli Leena pelko sydämessä, että Uuras sittenkin oli oikeassa, kun hän nyt oli niin toisenlainen kuin ennen.

Tehdas näytti menestyvän hyvin, ja työväki oli rauhoittunut sen jälkeen, kun Uuras oli jakanut viidelle perheelliselle kullekin yhden osuuden. Toiset, jotka eivät jaksaneet lunastaa osuutta, olivat tyytymättömiä. Tehtaan osakkaat pitivät heitä silmällä, ja Uuras jäi hiukan syrjään kiistoista.

Vain Leena tiesi, kuinka vastenmielistä Uuraalle oli luopua yksinvaltiudestaan tehtaalla. Ja tiukemmin kuin ennen hän nyt valvoi töitä ja moitti väkeä pienimmästäkin virheestä ja laiminlyönnistä. Leena yritti aina lieventää hänen ankaraa arvosteluaan, ja hänen onnistui monet kerrat estää liikanainen ankaruus, joka vivahti vihalle.

— Nyt sitä ollaan jotakin olevinaan! — sanoi Uuras. — Kun on viidensadan osuus taskussa, niin mennään tupakoimaan kesken kiireellisen työn. Ja jos muistuttaa, kuulee kyllä, että omanihan on vahinko. Työmies on työmies eikä työtä tee, ellei ole piiska selässä! — puhui Uuras tahallaan liioitellen.

— Voi sinua, parantumaton porvari! — pilaili Leena. — Tingi pikkusen, niin pääset vähemmällä!

— On niitä tarpeeksi, jota tinkivät. Minä en ole siihen luotu. Niin kauan kuin henki keuhkoissa pihisee, saavat he kuulla kunniansa minun alueellani, ja niin kauan kuin käteni nousee, näytän heille työn tahtia, ja katsokoot silloin luitansa, että ne kestävät, ja elleivät kestä, niin murtukoot, minusta se on yks'kaikki. Ei heistä kukaan minuakaan säästä.

— Eihän elämä ole pelkkää työntekoa, — uskalsi Leena puolustella.

— Mitä enemmän työtä tekee, sitä parempi. Työssä on iloa ja nautintoa.

Tehtaassa hän oli ensimmäinen aamulla ja viimeinen illalla seisten ahjon ääressä, niinkuin toisetkin. Työpäivä oli kymmentuntinen, ja kun Uuras oli syönyt päivällisen kuudelta ja peseytynyt, oli kello seitsemän, ja silloin hän uupumuksesta nukkui.

Leena oli nyt ollut maalla kuukauden ja jännittyneenä seurannut Uuraan elämää. Hänestä, joka ei milloinkaan ollut näin läheltä nähnyt vakavaa työtä, se oli äärimmäistä orjuutta.

Tehtaalla karttui yhä enemmän asioimisia, piti tehdä matkoja, eikä Uuras enää sunnuntaisin ennättänyt hoitaa kirjanpitoa. Hänen täytyi luopua olemasta miesten mukana työssä. Mutta silloin höltyi myöskin kuri, ja työläisten keskinäiset riidat kävivät yhä kiihkeämmiksi saaden erityistä aihetta siitä, että osa heistä esiintyi liikkeen osakkaina ja komenteli toisia.

Tyytymättömät tekivät lakon, ja Uuras otti uusia sijaan, mutta entiset eivät poistuneet paikkakunnalta. He pitivät kokouksia, kutsuivat paikalle työväenliikkeen johtajia ja yllyttäjiä ja uhkailivat työssä olevia kostolla, käyttäen väkivaltaakin. Lopulta ajettiin uudet työmiehet väkisin pois seudulta ja entiset ilmestyivät työhön.

Uuras ei mukaantunut tähän tulokseen, vaan tuskastuneena sulki koko tehtaan.

Työväen sanomalehdet ja koko puolue raivosi. Tehdasalueella liikkui vaarallisia henkilöitä, ja nimismies sai heistä lisävaivaa.

Kaiken tämän ohella Uuras pysyi näöltään tyynenä, mutta Leena kyllä tiesi, kuinka hän kärsi ja riutui.

Samoihin aikoihin oli Ulla-muori käynyt huonoksi. Hän sanoi hymyillen miniälleen:

— Minun vanhat rattaani ovat ja kauankin nitisseet ja natisseet, mutta kun niiden pakostakin piti olla liikkeellä, niin pysyivät vielä kasassa. Nyt kun te tulitte, Leena, pääsin minä helpommalla ja lasken rattaani lepäämään.

Ulla-muori ei koskaan sinutellut miniäänsä eikä ukki myöskään.

— Ukki hyvä, kuinka teidän rattaanne jaksavat? — kysyi Leena.

— Ne pyörivät nyt muorinkin edestä, — sanoi ukki tuoden sisälle puita ja vettä.

Vanha Henriika, Anjan äiti, oli tyttärensä kuolemasta saakka ollut Ulla-muorin hoidettavana. Suru oli pehmentänyt hänen järkensä. Toisinaan eukko kävi levottomaksi ollen etsivinään tytärtään ja karkasi silloin metsään. Vain Ulla-muori tiesi ja tunsu hänen tuulensa, ja he kaksi askartelivat yhdessä.

Henriika keitti ruuan ja kattoi pöydän liikkuen vanhaan totuttuun tapaansa koneellisesti. Saattoi nähdä, ettei eukolla ollut järki ohjeenaan, mutta sairaan kaitseva silmä johdatti häntä.

Ulla-muori tunsu lamauttavaa väsymystä parina päivänä, ja äkkiä hän sai sydänkohtauksia, ja sitten tuli loppu hyvin pian. Kukaan ei tahtonut oikein uskoa, että hän oli ikiajoiksi heistä eronnut.

Uuras oli ollut sattumalta matkalla. Kun sairas oli ollut kovin levoton ja vain ajoittain tajuissaan muutaman tunnin, oli Leena sähköttänyt Uuraalle, joka viime tingassa kerkisi paikalle kuiskatakseen jäähyväiset äidilleen.

Ulla-muori siunasi katseillaan poikaansa, hymyili onnellisena ja nukkui hänen syliinsä.

Leena ja ukki olivat valvoneet sairaan luona parina yönä raskitsematta päivälläkään nukkua. Nyt he saivat mennä lepäämään, ja Uuras jäi äitinsä kuolinhuoneeseen.

Oli syksy ja hämärä päivä. Henriika puuhaili tuvassa, ja kamarin ovi oli auki. Äkkiä hän pujahti kuolleen vuoteelle istuen sen jalkopäähän.

— Sinä olet Uuras, kyllä minä sinut tiedän. Sinä otit Anjan sydämen ja heitit sen jokeen. Niin sinä teit, senkin sydämenvaras!

— Ehkä, — sanoi Uuras tuskin kuuluvasti. Hänestä tuntui, kuin nämä kaksi vanhaa naista olisivat molemmat kuolleet ja Anja puhuisi ne sanat, jotka hän kuuli.

— Kuka voi elää ilman sydäntä, — jatkoi Henriika. — Lapsi käveli joen rannalla, ja sydän sanoi hänelle: "Tule ottamaan, täällä on kylmä ja mutainen pohja, ja minä olen vielä niin nuori ja arka enkä minä tunne muita kuin sinut, nyt kun Uuras minut tänne heitti. Ota minut jälleen lämpöiseen poveesi", ja Anja meni jokeen ottamaan oman sydämensä, jonka sinä sinne heitit. Sen on Anja minulle usein kertonut. Hiljaa, ole hiljaa. He sanovat, että Anja on kuollut, mutta se ei ole totta. Tyttö on metsässä ja minä olen usein nähnyt, vaikken ole päässyt puheille, kuulen vain kaukaa hänen äänensä.

Henriika nousi levottomana ja salaperäisenä.

— Emäntä nukkuu nyt sikeästi, ja minä menen metsään. Anja on kutsunut koko päivän.

— Älkää menkö, — esteli Uuras.

Henriika oli jo ulko-ovella, kun Uuras ennätti saada hänet kiinni aikoen taluttaa takaisin.

— Älä koske, sinä sydämenvaras, sinä valasi rikkoja! Sinä, sinä Anjan jokeen heitit ja sitten naimisiin menit. Sinua minä vihaan ja kiroan!

Hullaantunut riuhtaisi itsensä irti, mutta Uuras otti hänet syliinsä ja kantoi entiseen kamariinsa, jossa Henriikaa nyt hoidettiin. Siellä eukko kyyristyi kokoon ja itki.

— Kyllä minä tiedän, emäntä ei nuku, emäntä kuoli, ja nyt Henriika parka saa yksin itkeä Anjan kanssa. Anja ei syönyt eikä juonut, ei laulanut enää koskaan, kun jätit. Surullinen hän oli, niin kovin surullinen, ja akkunasta katsoi, katsoi ja rukoili sinun puolestasi ja oman sielunsa puolesta. Sinisen hameen hän teki, sinisen morsiuspuvun, ja tukkansa levitti ja nauroi, että tämä on morsiusshuntu, ja sitten hän meni... Huu, siellä oli niin kylmä. Ja emäntä on mennyt ja nyt minä olen aivan yksin.

Uuras aikoi jättää hänet huoneeseen, mutta silloin Henriika tarttui hänen käteensä.

— Älä mene vielä, minä sanon sinulle: Anjan vieressä kirkkomaalla on sinun ristisi kolmantena. Minä näin sen. Siinä oli sinun nimesi, Karl Henrik Uuras, se oli suuri harmaa kivi. Mene katsomaan!

Henriika puhui puhumistaan, kunnes kuului vain epäselvää mutinaa ja uupumus vaimensi hänet uneen.

Uuras peitti hänet vuoteeseen ja lukittuaan oven kävi katsomassa äitiään, joka näytti nukkuneen tyynenä ja onnellisena, pää hiukan kallellaan pieluksella. Hän suoristi sitä tuntematta vastenmielisyyttä kosketuksesta kuolleeseen ja sanomattomalla kaiholla hän ensi kertaa elämässään suuteli äitiään otsalle. Hän tunsikin olevansa nyt lähempänä häntä kuin koskaan ennen, kuin samaa olemusta, ajatellen hänen ajatuksiaan, puhuen hänen sanojaan, tehden hänen töitään, astuen hänen askeleitaan ja kenties piankin poistuen sinne, minne äiti oli mennyt.

Silloin hän tuli ajatelleeksi: — Tunteeko kukaan samaa, kun minä olen kuollut?

Sanomaton tuska täytti hänen sydämensä, hirvittävä häätä, joka painoi rintaa, ahdisti henkeä, ja hän lyyhistyi sängyn viereen polvilleen voihkien ja kasvonsa peittäen. — Voi ääsi, tyhjiys, hirvittävä olemattomuus, ei lasta, ei ajatusta, ei merkkiä minusta, kuin tyhjiin mennyt, hukkaan elänyt, ei mitään omaa, ei mitään pysyvää ole minusta jääpä!

Ahnaasti seurasivat hänen vaanivat katseensa menneitä elämää kutsuen esiin vuodet ja päivät varhaisesta lapsuudesta nuoruuteen ja miehenikään, punniten ja tutkistellen jokaista salaisintakin sielunsa soppea, työnsä syytä ja tulosta, hyväksyen vain sen, mikä häneen itseensä nähden jotakin

merkitsi; kuinka hän oli rakastanut työtään ja iloinnut jokaisesta kauniista ja hyvästä tuloksesta, välittämättä ketä oli pahoin kohdellut, ketä kiitellyt tai moittinut, välittämättä siitäkään, mitä olivat ne elävät ihmiset saaneet kestää, jotka häntä työssä auttoivat, mitä tuntea ja kärsiä, tuskaa, onnea, räsitystä, sairautta tai onnettomuutta. Ihmiset olivat olleet hänelle vain välikappaleita, ei milloinkaan palveltavia ja päämääräksi kohotettavia. Hänen työnsä ja sen tulos: mitä siitä? Senhän oli määrä heitä palvella. Hän itse oli ankara työn välikappale, ja samaa hän vaati muilta. Voi, miksi se ei nyt häntä tyydyttänyt? Miksi iäisyys häntä kauhisti ja tyhjyys jähmetytti?

Nyyhkytykset puistattivat häntä, ja tuskallinen rakkauden ja myötätunnon kaipuu ahdisti kuin polttava jano. Se kaipuu kohdistui äitiin, Anjaan ja — lapseen, omaan lapseen!

Äidin kuolema viittoi uutta tietä Uuraan elämän taipaleella. Hän luopui tehtaasta ja pani päätöksensä toimeen nopeasti ja tarmokkaasti, aivan kuin jokainen menetetty päivä olisi ollut korvaamaton vahinko. Seuraajaksi tuli Murtola, jolle hän myönsi perin edulliset maksuehdot, aivan kuin nuori pari olisi ollut hänen oikeat perillisensä.

Sitten Uuras kääntyi vuoteen omaksi, eikä lääkäri voinut muuta selitystä antaa kuin että hänen elinvoimansa olivat liiasta räsityksestä ehtyneet.

Hän ennätti kuitenkin vielä nähdä, kuinka tehdas Murtolan johtamana alkoi menestyä. Sen järjestely ja työväen osuudet sopivat hänen ohjelmaansa, ja pienessä tehdasyhteiskunnassa ehti jo vuoden kuluessa tulla esille sovinnollista yhteishenkeä, taipumusta liittymään lujaksi kokonaisuudeksi, johon vahingolliset ainekset eivät päässeet tunkeutumaan. Ja sitä myöten kuin työ tuli säännölliseksi, uskalsi Murtola suunnitella liikkeen laajentamista.

Hän toi piirustusluonnoksensa Uuraan katseltavaksi tahtoen kuulla kokeneen edeltäjänsä mieltä aikeistaan.

Oli taaskin syksy, ja puut pudottivat lehtiään Uuraan pienessä puistikossa. Hän istui parvekkeella peitteeseen käärittynä ja oli vain varjo entisestä itsestänsä. Leena ja Eliisa hoitelivat häntä, ja ukki istui portailla tupakoiden.

— Syksy on kaunein vuodenaika, — sanoi Eliisa. — Metsikkö tuolla on kullankellertävä, ja pienten kotien punaiset seinät ja valkoiset akkunalaudat soveltuvat siihen niin mainiosti. Niitä ilmestyy sinne yhä uusia sitä mukaa kuin tehdas laajenee ja osuuksia voidaan jakaa. Minulla on teille, herra Uuras, lämpimät terveiset heiltä. Käyn siellä usein, ja aina he kyselevät tehtaan perustajasta. Te olette heille kuin jokin suojeluspyhä. Karl on liian läheinen ja saa joka päivä taistella ja kinailla heidän kanssaan, mutta kilttiä he silti ovat ja noudattavat sääntöjä.

— Itsehän lakinsa laativat, — sanoi Uuras. — Minä taidan olla samaa lajia kuin työväki. Kun ahersin heidän kanssaan vallan hengen edestä, pysyin aina kireissä väleissä, mutta nyt etäällä ollen ihailen heitä ja ihmettelen, että he niin paljoon pystyvät. Silloin he minua vihasivat, kun heitä parhaiten hyödytin ja palvelin, ohjasin ja aivan kädestä pitäen opetin. Nyt kun olen vain oma varjoni, nyt he minua muka ihailevat.

— Ainahan se aika näkyy polvesta paranevan, — virkkoi ukki koputellen piippuaan portaaseen. — Minä olin vain sellainen kyläseppä, mutta Uuras tahtoi saada tehtaan, ja nyt nämä täällä pyrkivät oikein pajavaltakuntaa rakentamaan. Valmistaa, valmistaa tulee elämästä.

— Minua vain pelottaa se, — sanoi Uuras, — että tämä meidän yrityksemme täällä on niin yksinäinen laatuaan.

— Niin, ihmisten pitää itse kunkin taistella ja rimpuilla ennenkuin uskoo, että tuo hyvä tuossa on kyllin hyvää. Se siinä vain on taikana.

Tehtaan pilli soi, ja väki tulvi työstä pitkänä jonona metsänlaitaa kohti, missä kullakin oli oma sievä majansa puiden varjostamana, vaimo ja onnelliset lapset odottamassa.

Mutta sittenkään he eivät olleet hauskoissa kodeissaan tyytyväisiä. He etsivät syytä ja halusivat taistelua, ja kun ei todellisuus siihen syytä antanut, turvautuivat he kuvitteluihin. Taistelu oli alettava itsensä taistelun vuoksi, sillä se on elämää.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK TYÖN KOURISSA: ROMAANI ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns

a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase

“Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE

LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS', WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any

particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.